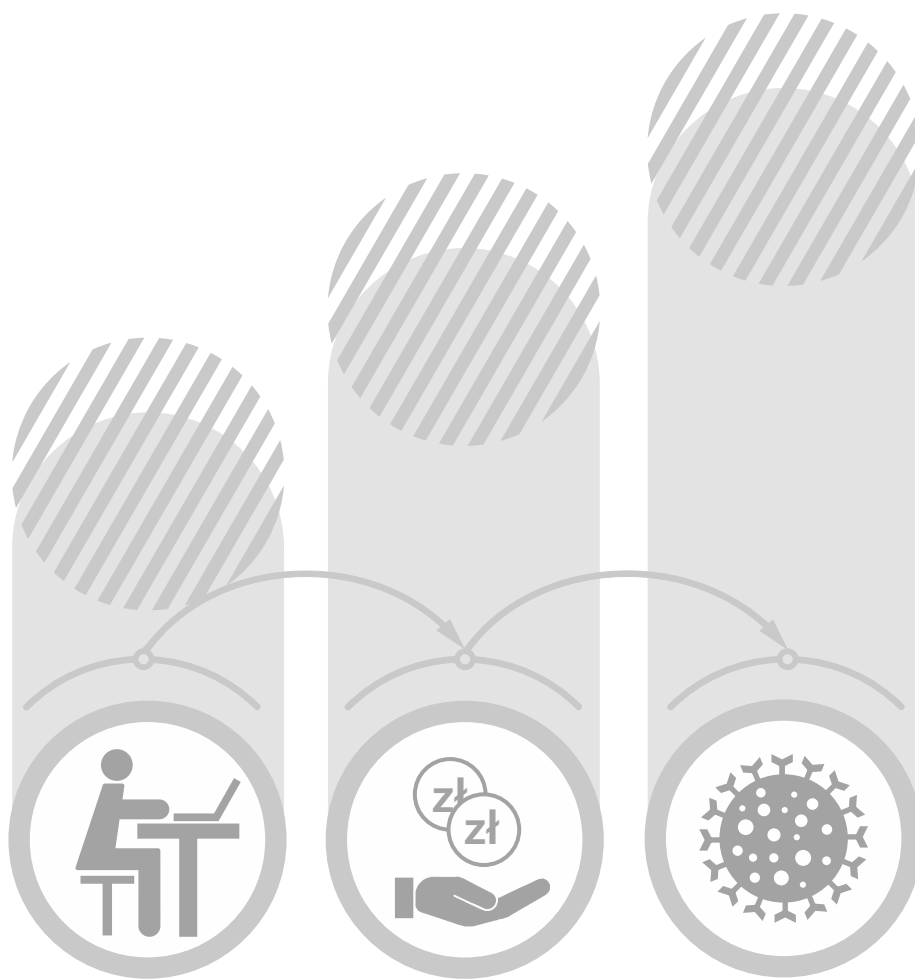

Wybrane aspekty rynku pracy w Polsce. Aktywność ekonomiczna ludności przed i w czasie pandemii COVID-19

Selected aspects of the labour market in Poland.

Economic activity of the population before and during the COVID-19 pandemic period

Wybrane aspekty rynku pracy w Polsce.

Aktywność ekonomiczna ludności przed i w czasie pandemii COVID-19

Selected aspects of the labour market in Poland.

Economic activity of the population before and during the COVID-19 pandemic period

Opracowanie merytoryczne
Content-related works

Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy
Statistics Poland, Labour Market Department

Zespół autorski

Editorial team

dr inż. Agnieszka Zgierska

Prace redakcyjne

Editorial work

Małgorzata Garnuszek

Tłumaczenie

Translation

Irena Skrzypczak
Agnieszka Zgierska

ISBN dla wersji elektronicznej: 978-83-66466-38-8

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publications available on website

stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208
Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel.: (22) 608 32 10, 608 38 10
Nakład: 120

Przedmowa

Przedstawiamy kolejną edycję publikacji analitycznej poświęconej charakterystyce głównych zbiorowości i procesów zachodzących na polskim rynku pracy.

Rok 2020 był szczególny z uwagi na światową pandemię COVID-19 wywołaną wirusem SARS-CoV-2, co miało także znamienne skutki dla rynku pracy, na którym, jak w soczewce, skupiają się efekty najważniejszych zmian zachodzących zarówno w gospodarce, jak i w życiu społecznym. W wielu krajach wprowadzone zostały restrykcyjne środki ochrony, a pracodawcy, pracownicy, ale też pozostała część społeczeństwa zostali zmuszeni do wdrożenia szczególnych zasad bezpieczeństwa.

W Polsce stan epidemii został ogłoszony w marcu 2020 r. Zarówno jej przebieg, jak i podejmowane środki zapobiegawcze rozprzestrzenianiu się wirusa, polegające m.in. na wprowadzeniu dystansu społecznego wymagającego też ograniczenia działalności wybranych branż gospodarki, w skali całego kraju lub poszczególnych stref wyodrębnionych z uwagi na zwiększone zagrożenie zakażeniem, zaburzyły w 2020 r. typową grę rynkową podaży pracy i popytu na pracę. Na sytuację na rynku pracy wpływ miały też rozwiązania polskich Tarcz Antykryzysowych, których celem była ochrona miejsc pracy i dochodów.

W związku z powyższym w niniejszym opracowaniu skupiono się na wskazaniu tych zbiorowości i zjawisk, w których zaistniały istotne zmiany, wywołane bezpośrednio lub pośrednio sytuacją epidemiczną. Tak poprowadzona analiza dotyczy zarówno podażowej, jak i popytowej strony rynku pracy, natomiast okres uwzględniony w publikacji zdeterminowany jest dostępnością danych statystycznych w momencie jej opracowywania.

Dyrektor Departamentu
Rynku Pracy

dr inż. Agnieszka Zgierska

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Preface

We present the successive edition of the analytical publication devoted to the characteristic of the main populations and processes taking place on the Polish labour market.

The year 2020 was special due to the global COVID-19 pandemic caused by the SARS-CoV-2 virus. This also had a significant impact on the labour market, which, like the lens, concentrates the effects of major changes taking place in both the economy and social life. Strict security measures have been introduced in many countries, and employers, employees and the rest of society have been forced to implement specific security rules.

In Poland, the epidemic was announced in March 2020. Both its course and the measures taken to prevent the spread of the virus, including, *inter alia*, the introduction of social distance requiring limiting the activities of selected sectors of the economy within the scope of the entire country or individual zones designated due to the increased risk of infection, disrupted the typical market game of supply and demand for labour. The situation on the labour market was also influenced by the solutions of the Polish anti-crisis shields, the purpose of which was to protect jobs and income.

Therefore, this study focuses on identifying those populations and phenomena in which significant changes occurred, directly or indirectly caused by the epidemic situation. The analysis carried out in this way concerns both the supply and demand in the labour market, while the period covered by the publication is determined by the availability of statistical data at the time of its preparation.

Director of Labour Market
Department

Agnieszka Zgierska, Ph. D.

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph. D.

Spis treści

Contents

Przedmowa.....	3
<i>Preface</i>	
Objaśnienia znaków umownych i ważniejsze skróty.....	7
<i>Symbols and major abbreviations</i>	
Wstęp.....	9
<i>Introduction</i>	
Synteza.....	13
<i>Executive summary</i>	
Rozdział 1. Zasoby pracy, podaż pracy przed i w czasie pandemii COVID-19	25
<i>Chapter 1. Labour resources, labour supply before and during the COVID-19 period</i>	
1.1. Aktywni i bierni zawodowo	25
1.1. Economically active and inactive persons	
1.2. Osoby zarejestrowane w urzędach pracy jako bezrobotne.....	35
1.2. Persons registered as unemployed in the employment offices	
1.3. Aktywność ekonomiczna kobiet i mężczyzn	40
1.3. Economic activity of women and men	
1.4. Aktywność ekonomiczna ludności według wieku	43
1.4. Economic activity of the population by age	
1.5. Aktywność ekonomiczna ludności w miastach i na wsi, z uwzględnieniem związku z rolnictwem indywidualnym	48
1.5. Economic activity of the population in urban and rural areas and connection with agricultural farm	
1.6. Przyczyny bierności zawodowej	53
1.6. Reasons for economic inactivity of population	
Rozdział 2. Pracujący w czasie pandemii COVID-19 w 2020 r. – wybrane zagadnienia	57
<i>Chapter 2. Employed persons during the COVID-19 pandemic period in 2020</i> <i>– selected items</i>	
2.1. Pracujący według liczby miejsc pracy i czasu pracy.....	58
2.1. Employed persons by number of jobs and working time	
2.2. Pracujący, w tym czasowo nieobecni w pracy lub pracujący krócej niż zwykle.....	63
2.2. Employed persons including temporarily absent from work or working shorter than usually	
2.3. Pracujący według rodzajów działalności głównego miejsca pracy, w tym czasowo nieobecni w pracy.....	69
2.3. Employed persons by economic activity of the main job, including persons temporarily absent from work	
2.4. Pracujący według sektora własności i statusu zatrudnienia, w tym czasowo nieobecni w pracy.....	81
2.4. Employed persons by the ownership sector and status of employment, including persons temporarily absent from work	

2.5. Pracownicy najemni (zatrudnieni) według rodzaju umów o pracę	87
2.5. Employees by the type of work contract	
2.6. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw	91
2.6. Average paid employment in the enterprise sector	
2.7. Pracujący w nietypowym czasie lub miejscu.....	94
2.7. Employed persons by performing their main job at an atypical time or place	
Podsumowanie.....	98
Recapitulation	
Lista wybranych publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, w których można znaleźć więcej informacji o zagadnieniach poruszanych w niniejszym opracowaniu	99
The list of selected publications of the Statistics Poland providing more information concerning the issues addressed in the presented publication	

Objaśnienia znaków umownych i ważniejsze skróty

Symbols and main abbreviations

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (—)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data is impossible or purposeless
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji categories of applied classification are presented in abbreviated form
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of sum are given
r/r	porównanie do analogicznego okresu roku poprzedniego compare to the corresponding period a year before
k/k	porównanie do poprzedniego kwartału compare to the previous quarter

Ważniejsze skróty

Main abbreviation

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
BAEL, LFS LFS	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności Labour Force Survey
DG-1	Meldunek o działalności gospodarczej Report on economic activity
MOP, ILO	Międzynarodowa Organizacja Pracy International Labour Organization
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności Polish Classification of Activities
NACE	Statystyczna klasyfikacja działalności gospodarczych w Unii Europejskiej Statistical Classification of Economic Activities in the European Community
PUP	Powiatowe Urzędy Pracy Powiat Labour Offices
tys. thousand	tysiąc thousand
p.proc. pp	punkt procentowy percentage point

Ważniejsze skróty (dok.)

Main abbreviation (cont.)

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę Electricity, gas, steam and air conditioning supply	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych Electricity, gas steam and air conditioning supply
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja Water supply; sewerage, waste management and remediation activities	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją Water supply; sewerage, waste management and remediation activities
Handel; naprawa pojazdów samochodowych Trade; repair of motor vehicles	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, including motorcycles
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and catering	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi Accommodation and food service activities
Obsługa rynku nieruchomości Real estate activities	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości Real estate activities
Administrowanie i działalność wspierająca Administrative and support service activities	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca Administrative and support service activities

Wstęp

Zgodnie z teorią ekonomii, rynek pracy to specyficzny rodzaj rynku, na którym nieustannie zachodzą procesy dostosowawcze pomiędzy popytem a podażą, kształtowane w tym wypadku przez ludzkie działania i wybory. Przedmiotem „transakcji rynkowej” jest ludzka praca, nierozdzielnie związana z człowiekiem jako jej wytwórcą, ale i korzystającym z pracy innych. Wymiana odbywa się pomiędzy pracodawcami, którzy zgłaszają popyt na pracę i oferują miejsca zatrudnienia, a potencjalnymi pracownikami, którzy proponując swoje usługi, decydują o podaży pracy.

Rok 2020 pokazał jednak, że są sytuacje nadzwyczajne, w których opisana gra rynkowa ulega zaburzeniu. Praca jest wartością samą w sobie, nie tylko ze względów ekonomicznych, i stanowi jeden z istotnych aspektów życia człowieka. Są jednak w życiu wartości ważniejsze, czego przykładem jest ludzkie zdrowie i życie.

Z wypowiedzi Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych w czerwcu 2020 r. na temat wytycznych dotyczących COVID-19 i rynku pracy na świecie¹ wynika, że pandemia COVID-19 mocno wpłynęła na rynek pracy na całym świecie. Dotyczy to zarówno pracowników, jak i pracodawców oraz prowadzonych przez nich firm, niezależnie od regionu świata. Likwidacja firm czy też ograniczenie ich działalności przekłada się na utratę miejsc pracy, co z kolei skutkuje wzrostem bezrobocia i ograniczeniem bądź utratą dochodów całych rodzin. W sposób szczególnie ucierpiały kobiety pracujące w najbardziej dotkniętych skutkami pandemii sektorach gospodarki, tym bardziej, że to głównie kobiety są jednocześnie obciążane nieodpłatną pracą opiekuńczą. Z trudnościami borykają się też ludzie młodzi. Wiele małych i średnich przedsiębiorstw - siła napędowa światowej gospodarki - może nie przetrwać, chociaż należy też zauważyć, że wiele firm i pracowników dostosowało się w innowacyjny sposób do zmieniających się warunków, miliony ludzi z dnia na dzień zaczęły pracować online, w wielu przypadkach z zaskakującym sukcesem. Część z wprowadzonych w trakcie pandemii rozwiązań prawnych i technologicznych prawdopodobnie już zostanie i zmieni także przyszły rynek pracy. Pomogły temu także działania rządów, wprowadzających zmiany w rozwiązaniach prawnych w postaci m.in. swego rodzaju tarcz antykrzysowych, których celem było zapewnienie natychmiastowego wsparcia dla zagrożonych pracowników, przedsiębiorstw, miejsc pracy i dochodów, aby uniknąć zamykania zakładów, utraty pracy i spadku dochodów.

Niniejsze opracowanie ma na celu pokazanie jak polski rynek pracy zareagował na sytuację epidemiczną, która pojawiła się w naszym kraju w połowie marca 2020 r., ale też jaki skutek przyniosły wprowadzane mniej lub bardziej restrykcyjne środki ochrony, podczas których pracodawcy, pracownicy, przedsiębiorcy zostali zmuszeni do wprowadzenia szczególnych zasad bezpieczeństwa. Na sytuację zarówno po popytowej, jak i podaźowej stronie rynku pracy, wpłynęły też rozwiązania polskich Tarcz Antykrzysowych, mających na celu ochronę miejsc pracy i dochodów, ale też wsparcie dla pracowników w sytuacji m.in. zamykania szkół i przedszkoli.

Poprzednia edycja publikacji „Wybrane aspekty rynku pracy” prezentowała szeregi danych kończące się na 2018 r., a bardziej szczegółowa charakterystyka dotyczyła sytuacji w końcu roku (ostatni kwartał, miesiąc lub dzień roku, w zależności od źródła danych). Z uwagi na fakt, że rok 2020 jest odmienny od wcześniejszych, ze względu na pandemię COVID-19, wywołaną wirusem SARS-CoV-2, co miało także znamienne skutki dla rynku pracy, to autorzy publikacji podjęli decyzję, że niniejsze wydanie nie będzie powtarzało wszystkich wątków z poprzedniej edycji, ale skupi się przede wszystkim na najnowszym okresie, uwzględniającym skutki COVID-19. Punktem odniesienia dla opisu sytuacji w 2020 r. są analogiczne okresy 2019 r. (kwartały/miesiące), a w uzasadnionych przypadkach – także lata wcześniejsze (dla pokazania kontynuacji lub zahamowania trendu, z uwzględnieniem istniejącej sezonowości).

¹ <http://www.unic.un.org.pl/oionz/covid-19-i-rynek-pracy/3354>
https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_covid_world_of_work_and_covid-19_june_2020.pdf

Charakterystyka poszczególnych populacji wyróżnionych z uwagi na status na rynku pracy (pracujący, bezrobotni i bierni zawodowo) w połączeniu z opisem cech demograficzno-społecznych i zawodowych tych osób nie odbiega od przedstawionej w poprzedniej edycji publikacji analitycznej (dotyczącej końca 2018 r.). W związku z tym przyjęto w niniejszym wydaniu, że tak szczegółowe charakterystyki dla 2019 r. i 2020 r. zostaną tu pominięte (są dostępne w publikacjach GUS z wynikami badań bieżących). Można uznać, że bogaty opis sytuacji z 2018 r., wraz z analizą porównawczą źródeł danych służących temu opisowi - jest nadal aktualny i zachęcamy do zapoznania się z tamtą edycją publikacji. W to miejsce, w bieżącej edycji skupiono się na wskazaniu tych zbiorowości, w których zaistniały istotne zmiany, wywołane pandemią COVID-19. Tak poprowadzona analiza dotyczy przede wszystkim podażowej strony rynku pracy, ale zawiera też elementy strony popytowej.

Analiza zasobów pracy i podaży pracy oparta została na wynikach kwartalnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), a w przypadku oceny stopnia (nie)wykorzystania zasobów pracy w analizie uwzględniono także miesięczne dane bezrobocia rejestrowanego, pochodzące z powiatowych urzędów pracy. Wykorzystano też miesięczne dane dotyczące przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, pochodzące ze sprawozdawczości przedsiębiorstw „Meldunek o działalności gospodarczej” (DG-1).

Układ poszczególnych rozdziałów publikacji i poprowadzonej analizy ma na celu pokazanie sytuacji osób na rynku pracy w okresie objętym pandemią COVID-19 na tle aktywności ekonomicznej ludności w latach wcześniejszych. W pierwszym rozdziale omówiono zasoby pracy i stopień ich wykorzystania w dłuższej perspektywie czasowej, bazującej na danych średniorocznych. Dla roku 2020 oraz roku bezpośrednio go poprzedzającego, zaprezentowano dane kwartalne. Rozdział drugi dedykowano wybranym aspektom charakteryzującym populację osób pracujących: czas pracy, absencje w pracy i nietypowe formy zatrudnienia, w tym pracę zdalną.

Introduction

According to economic theory, the labour market is a specific type of market in which adjustment processes between supply and demand are constantly taking place, shaped in this case by human actions and choices. The object of the "market transaction" is human work, inextricably linked to person as its producer, but also to the work of others. The exchange takes place between employers who report a demand for work and offer jobs, and potential employees who, when offering their services, decide on the supply of work.

However, 2020 has shown that there are emergencies in which the described market game is disrupted. Work is a value in itself, not only for economic reasons, and it is one of the important aspects of human life. However, there are more important values in life, for instance human health (and life).

According to the UN Secretary General's statement in June 2020 on the COVID-19 and global labour market guidelines², the COVID-19 pandemic has had a heavy impact on the global labour market. This applies to both employees and employers as well as companies run by them, regardless of the region of the world. The liquidation of companies or limitation of their activities translates into the loss of jobs, which in turn results in an increase in unemployment and reduction or loss of income for entire families. Women working in the sectors of the economy most affected by the pandemic have been particularly affected, especially since it is mainly women who are simultaneously burdened with unpaid care responsibilities. Young people also face difficulties. Many small and medium-sized enterprises - the driving force of the global economy - may not survive, although it should also be noted that many companies and employees have adapted in innovative ways to changing conditions, millions of people started working online overnight, in many cases with surprising success. Some of the legal and technological solutions introduced during the pandemic will probably remain and will also change the future labour market. This was also helped by the actions of governments introducing changes in legal solutions in the form of, e.g. some anti-crisis shields designed to provide immediate support to vulnerable workers, businesses, jobs and income in order to avoid plant closures, job losses and falling income.

This study aims to show how the Polish labour market reacted to the epidemic situation that appeared in our country in mid-March 2020, but also what effect brought implementation of more or less restrictive security measures, during which employers, employees, entrepreneurs were forced to introduce special safety rules. The situation on both the supply and demand side of the labour market was also influenced by the solutions of the Polish anti-crisis shields aimed at protection of jobs and income, but also support for employees in the situation of e.g. closing schools and kindergartens.

The previous edition presented data series ending in 2018, and a more detailed description concerned the situation at the end of the year (the last quarter, month or day of the year, depending on the data source).

Due to the fact that 2020 is different from the previous ones due to the COVID-19 pandemic caused by the SARS-CoV-2 virus, which also had significant effects on the labour market, the authors of the publication decided that this publication will not repeat all threads from the previous edition, but will focus primarily on the latest period, taking into account the effects of the COVID-19. The reference period for the description of the situation in 2020 are the corresponding periods of 2019 (quarters / months), and in justified cases - also earlier years (to show the continuation or slowdown of the trend, taking into account the existing seasonality).

The characteristics of individual populations distinguished by their status on the labour market (employed, unemployed and economically inactive), combined with the description of demographic, social and professional characteristics of these people, does not differ from the one presented in the previous edition of the analytical publication (concerning the end of 2018). Therefore, it has been assumed in this edition that such detailed characteristics for 2019 and 2020 will be omitted here (they are available in the current

² <http://www.unic.un.org.pl/oionz/covid-19-i-rynek-pracy/3354>
https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_covid_world_of_work_and_covid-19_june_2020.pdf

publications of the Statistics Poland with the results of the current research). It can be concluded that the description of the situation from 2018, along with a comparative analysis of data sources serving this description - is still valid and we encourage you to read that edition of the publication.

Instead, the current edition focused on identifying those communities in which significant changes have occurred, caused by the COVID-19 pandemic. This analysis relates primarily to the supply side of the labour market, but also to the elements of the demand side.

The analysis of labour resources and labour supply was based on the results of the quarterly Labour Force Survey (PL-LFS), and in the case of an assessment of the degree of (un)use of labour resources, the analysis also took into account the monthly data of registered unemployment from the powiat labour offices. Monthly data on average employment in the business sector were also used, derived from the corporate reporting "Report on business activities" (DG-1).

The layout of the various chapters of the publication and the analysis carried out is intended to show the situation of persons on the labour market during the period covered by the COVID-19 pandemic on the background of economic activity of the population in the previous years. The first chapter discusses labour resources and how they are used in the long term, based on average annual data. Quarterly data were presented for 2020 and the year immediately preceding it. Chapter two is dedicated to selected aspects that characterise the population of employed persons: working time, absence from work and atypical forms of employment, including remote work.

Synteza

Analiza poszczególnych zbiorowości wyróżnionych ze względu na status osób na rynku pracy (aktywność ekonomiczną ludności) wskazuje, że w Polsce w ciągu ostatnich kilku lat poprzedzających rok wystąpienia pandemii COVID-19, systematycznie poprawiała się sytuacja na rynku pracy: zwiększała się populacja osób pracujących (do 2018 r. włącznie), zmniejszała zbiorowość bezrobotnych i jednocześnie malała w tym okresie także populacja osób w wieku 15 lat i więcej pozostających poza rynkiem pracy (biernych zawodowo). Tym samym poprawiała się relacja osób niepracujących do pracujących: w 2010 r. na 1000 osób pracujących przypadało 1001 osób bez pracy w wieku 15 lat i więcej, w 2014 r. wskaźnik ten wyniósł 953, a w 2019 r. – 840; (dane średnioroczne). Skala i kierunki zmian w wielkościach omawianych zbiorowości znajdują także odzwierciedlenie w podstawowych wskaźnikach opisujących stopień wykorzystania zasobów pracy. W ostatnich latach (tj. do 2019 r.) wskaźnik zatrudnienia powoli zwiększał się (w 2018 i 2019 r. przekroczył 54%), współczynnik aktywności zawodowej ustabilizował się wokół wartości 56%, zmniejszała się natomiast stopa bezrobocia, nawet pomimo i tak niskiego już natężenia, najniższego od początku transformacji systemowej (3,3% w 2019 r.; dane średnioroczne).

Pojawienie się w Polsce wirusa SARS-CoV-2, ogłoszenie stanu epidemii w marcu 2020 r. i jednocześnie podjęcie działań mających na celu ochronę zdrowia i życia obywateli poskutkowało zaburzeniem dotychczasowych trendów na rynku pracy, w tym wynikających z sezonowości polskiego rynku pracy. Wprowadzane restrykcje związane z izolacją społeczną przejawiały się też w odgórnym zamykaniu/ograniczaniu działalności poszczególnych branż, co z kolei miało wpływ na inne sektory gospodarki, tworzące sieć naczyń połączonych. Jednocześnie interwencja państwa w postaci uchwalenia szeregu specustaw tworzących tzw. Tarcze Antykryzysowe umożliwiła wdrożenie rozwiązań mających na celu ochronę miejsc pracy i dochodów ludności (m.in. możliwość korzystania z tzw. przestojów ekonomicznych, ale też wsparcie dla pracowników w sytuacji m.in. zamykania szkół i przedszkoli poprzez wypłacanie dodatkowych zasiłków opiekuńczych). Wprowadzenie nowych przepisów dopuszczających pracę zdalną „zrewolucjonizowało” i zwiększyło możliwość wykonywania pracy na odległość (w tych segmentach gospodarki, gdzie to było możliwe).

Analizując dane kwartalne z 2020 r. w porównaniu z analogicznymi okresami rok wcześniej, zauważyć można, że z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy, „efekt pandemii COVID-19” był zauważalny zarówno w populacji kobiet, jak i mężczyzn, chociaż zmiany te miały nieco inny przebieg. **W poszczególnych kwartałach większe różnice r/r dotyczyły aktywności ekonomicznej kobiet**, co miało też związek ze zwiększaniem lub zmniejszaniem ograniczeniami dotyczącymi dostępności do instytucji opieki nad dzieckiem, a także nauką zdalną lub powrotem dzieci do szkół w trybie tradycyjnym.

Pandemia COVID-19 wpłynęła negatywnie przede wszystkim na sytuację zawodową osób młodych. Obrazuje to mniejsza niż rok wcześniej liczba pracujących i niższe wskaźniki zatrudnienia, jak też większa zbiorowość biernych zawodowo. W I kwartale 2020 r. w porównaniu z analogicznym okresem 2019 r. ubyło 124 tys. pracujących w wieku 15–34 lata (88 tys. mężczyzn i 35 tys. kobiet, tj. 3,0% i 1,6%). W kolejnych kwartałach zmiany r/r były wyraźniejsze, bowiem w II kwartale ubyło 329 tys. młodych pracujących (155 tys. mężczyzn i 173 tys. kobiet, tj. 5,3% i 7,7%), w III kwartale zmniejszenie tej zbiorowości r/r wyniosło 356 tys. (176 tys. mężczyzn i 180 tys. kobiet, tj. 5,9% i 8,0%), a w IV kwartale populacja ta zmaląła r/r o 329 tys. (176 tys. mężczyzn i 152 tys. kobiet, tj. o 6,0% i 6,9%). Głębsze zmiany in minus dotyczyły zbiorowości osób w wieku 15–24 lata. W pozostałych subpopulacjach pracujących, wyróżnionych ze względu na wiek, zaobserwowano przyrosty liczebności r/r (w wielkościach względnych największe zmiany dotyczyły ludności w wieku 65 lat i więcej, jest to jednak najmniejsza liczebnie zbiorowość).

Zmiany w populacji pracujących

Wpływ pandemii COVID-19 na sytuację zawodową ludności widać już w końcówce I kwartału 2020 r. Dotyczyło to przede wszystkim zmian w strukturze populacji pracujących.

- W dwóch ostatnich tygodniach marca nastąpił m.in. **znaczący wzrost odsetka pracujących, którzy czasowo nie wykonywali swojej pracy**. Co piąta osoba posiadająca pracę nie wykonywała jej przez co najmniej tydzień (19,0%; podczas gdy w całym I kwartale 2020 r. odsetek ten wyniósł 8,1%; dla porównania – 5,2% w I kwartale 2019 r.). Dla prawie 14% posiadających pracę, czasowe jej niewykonywanie związane było bezpośrednio z sytuacją epidemiczną. **Najczęściej wymienianym powodem była przerwa w działalności zakładu pracy** – w dwóch ostatnich tygodniach marca dotyczyło to 6,6% ogółu pracujących (w całym I kwartale 2020 r. – 1,3%, w I kwartale 2019 r. – 0,2%). **W drugiej kolejności wskazywano na „inne przyczyny”, które swoim zakresem obejmowały m.in. opiekę nad dziećmi** – tę grupę przyczyn wskazało 4,6% pracujących (w całym I kwartale 2020 r. analogiczny odsetek wyniósł 0,9%, a w I kwartale 2019 r. – 0,1%);
- w tym samym okresie zaobserwowano także **znaczące zwiększenie populacji pracujących w niepełnym wymiarze czasu oraz gwałtowny przyrost zbiorowości osób wykonujących swoją pracę zawodową w domu**. Odsetek pracujących, którzy zwykle wykonywali swoją pracę zawodową w domu ukształtował się na poziomie 14,2% (w całym I kwartale 2020 r. wyniósł on 6,4%; a rok wcześniej – 4,8%), a zdecydowana większość (3/4) tej zbiorowości jako bezpośredni powód pracy w domu wskazała właśnie sytuację epidemiczną i związane z nią uwarunkowania.

Powyższe zjawiska, nieobserwowane w takiej skali w poprzednich latach, a które można powiązać ze zmianami w organizacji pracy spowodowanymi pandemią COVID-19, były też charakterystyczne dla kolejnych kwartałów 2020 r. Różna tylko była ich intensywność.

Największe zmiany w aktywności ekonomicznej ludności, wynikające z uwarunkowań towarzyszących walce z pandemią COVID-19, miały miejsce w II kwartale 2020 r. W tym okresie populacja pracujących, licząca 16274 tys., zmniejszyła się wobec II kwartału 2019 r. o 210 tys., tj. o 1,3%, a w porównaniu z I kwartałem 2020 r. – o 151 tys., tj. o 0,9% (dla porównania: liczba pracujących w II kwartale 2019 r. względem II kwartału 2018 r. co prawda także uległa ograniczeniu, ale spadek był mniejszy (o 81 tys., tj. o 0,5%); natomiast pomiędzy I a II kwartałem w latach poprzedzających pandemię kierunek zmian był odmienny niż w 2020 r. (w 2018 r. zanotowano wzrost o 221 tys. osób, a w 2019 r. – o 210 tys.).

Pomimo zmniejszenia się ogólnej liczby pracujących w II kwartale 2020 r., jednocześnie znacząco zwiększyły się liczebności subpopulacji opisanych powyżej przy charakterystyce I kwartału, m.in.: czasowo niewykonyjący pracy, pracujących krócej niż zwykle z przyczyn związanych z zakładem pracy. Zwiększyła się też liczba osób pracujących w domu, co jednak w tym przypadku należy odbierać pozytywnie, wiązało się to bowiem z wykonywaniem pracy zdalnej, na co pozwoliły zapisy wprowadzone w ramach jednej z Tarcz Antykryzysowych.

III kwartał 2020 r. – z tamtej perspektywy – wydawał się być dającym nadzieję na zakończenie pandemii, stąd poluzowanie restrykcji. Widać to też w danych statystycznych. Liczba pracujących uległa niewielkiemu zwiększeniu względem II kwartału 2020 r., a jednocześnie obniżyły się odsetki osób niewykonyjących pracy z powodu przestojów ekonomicznych, ale także chorób pracowników oraz tzw. „innych przyczyn”, w ramach których mieści się opieka nad dziećmi – należy tu jednak zaznaczyć, że omawiane odsetki pomimo wyraźnego zmniejszenia się względem II kwartału 2020 r., to jednak nadal były co najmniej dwukrotnie większe niż w analogicznym okresie 2019 r. (z wyjątkiem urlopów).

W IV kwartale 2020 r. ponownie zaostrożono restrykcje związane z przeciwdziałaniem wzrostowi zachorowań na COVID-19, w tym m.in. ponownie zamknięto szkoły, zwiększono ograniczenia w działalności gastronomii, zbiorowego zakwaterowania, obiektów handlowych typu galerie. Mimo tego liczba osób posiadających pracę wyniosła 16555 tys. osób i w porównaniu zarówno z poprzednim kwartałem, jak i analogicznym okresem rok wcześniej, zaobserwowano jej wzrost (odpowiednio: o 43 tys., tj. o 0,3% oraz o 88 tys., tj. o 0,5%).

Liczba osób posiadających pracę, ale jej niewykonyjących przez co najmniej tydzień w omawianym kwartale wyniosła 1211 tys. (7,3% ogółu pracujących). W ramach tej zbiorowości nieco częściej niż co czwarta osoba (323 tys., tj. 26,7%) wskazała, że miało to bezpośredni związek z pandemią COVID-19. Populacja osób, które formalnie miały nadal status pracującego, ale nie wykonywały pracy z powodu przerwy w działalności zakładu pracy w IV kwartale 2020 liczyła 121 tys. (w tym dla 100 tys. przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19) i stanowiła dwukrotność zaobserwowanej w poprzednim kwartale.

Populacja osób pracujących krócej niż zwykle w pracy głównej z przyczyn związanych z zakładem pracy liczyła 93 tys. osób i nieznacznie zmniejszyła się w stosunku do poprzedniego kwartału, natomiast była istotnie większa w odniesieniu do sytuacji rok wcześniej (w IV kwartale 2019 r. populacja ta liczyła 21 tys. osób). W ramach opisywanej zbiorowości – 80 tys. osób (tj. 86,0%) wskazało, że sytuacja ta miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19.

Rodzaj działalności prowadzonej przez firmę miał duże znaczenie, jeżeli chodzi o utrzymanie poziomu zatrudnienia w 2020 r., w tym z uwagi na okoliczności wywołane pandemią COVID-19. W 2020 r. w porównaniu z okresem sprzed pandemii zaobserwowano bowiem zarówno zmniejszanie, jak i zwiększanie się populacji osób mających pracę.

Największą dynamikę zmian r/r, prezentującą zmniejszenie populacji pracujących, zaobserwowano w sekcji zakwaterowanie i gastronomia, przy czym w każdym kolejnym kwartale 2020 r. te różnice r/r były coraz większe (nawet pomimo zaobserwowanego wzrostu liczby pracujących w III kwartale 2020 r. względem bezpośrednio poprzedzającego go kwartału). Sytuacja w tej sekcji wyraźnie była związana z utrzymującymi się obostrzeniami związanymi z pandemią COVID-19 oraz dużymi ograniczeniami w możliwości prowadzenia działalności w ramach tej sekcji (przeciętnie w I kwartale 2020 r. pracujących było mniej o 2,8% r/r, a już w kolejnych ubytki r/r wyniosły odpowiednio: 12,2%, 16,3% i 18,2%).

Ponadto zmniejszenie liczby pracujących r/r miało miejsce także w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe, handel, naprawa pojazdów samochodowych, administrowanie i działalność wspierająca, górnictwo i wydobywanie, działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, obsługa rynku nieruchomości. Skala zmian względem 2019 r. była różna w zależności od kwartału.

Należy też zauważyć, że w przypadku firm działających w ramach większości z wymienionych rodzajów działalności, na i tak już zmniejszoną populację pracujących nałożyło się czasowe niewykonywanie pracy lub zmniejszenie wymiaru czasu pracy, o których wspomniano powyżej, co w efekcie wpłynęło na ograniczenie wolumenu przepracowanych godzin.

Na wielkość populacji pracujących (posiadających pracę) w całym okresie obowiązywania „tarcz” wpływ miały prawdopodobnie klauzule zapisane w umowach o uzyskanie świadczeń postojowych, warunkujące konieczność utrzymania zatrudnienia, ale też determinacja samych przedsiębiorców odnosząca się do konieczności przetrzymania trudnego okresu i w miarę możliwości niepozbywanie się kadr, których potem nie byłoby łatwo odbudować, gdy minie sytuacja kryzysowa (stąd pojawiające się w przestrzeni publicznej pojęcie „chomikowania pracowników”).

Zwiększenie liczby pracujących w 2020 r. w porównaniu z 2019 r. odnotowano natomiast w ramach działalności należących do sekcji: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (przede wszystkim w rolnictwie indywidualnym), transport i gospodarka magazynowa, budownictwo, edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna, pozostała działalność usługowa, dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę.

Na uwagę zasługuje tu populacja pracujących w rolnictwie indywidualnym. W każdym z kwartałów 2020 r. populacja ta była większa niż w analogicznym okresie rok wcześniej. Jednocześnie w ramach statusu zatrudnienia przyrost dotyczył też populacji pomagających członków rodzin. W sytuacji, gdy od paru lat obserwowano zmniejszanie się populacji pracujących w rolnictwie, to odwrócenie tej tendencji akurat w czasie pandemii COVID-19 (i wprowadzanych w tym czasie restrykcji i ograniczeń w gospodarce), może być efektem utraty pracy poza rolnictwem przez dotychczasowych „dwuzawodowców” i wykazywanie przez nich już tylko pracy w rolnictwie (obecnie jako pracy głównej/jedyniej). Zmiany takie

w okresie pandemii mogą być także efektem wykazywania pracy w rolnictwie przez osoby, które mieszkając z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, utraciły dotychczasową pracę poza rolnictwem (lub powróciły do domu rodzinnego, w którym jest prowadzona działalność rolnicza) i zaczęły pomagać w pracach w gospodarstwie. Może to zatem wskazywać na – obserwowane już wcześniej w latach dekonjunkury w gospodarce – pojawienie się bezrobocia ukrytego w rolnictwie.

Czas pracy

W 2020 r. – w porównaniu z sytuacją rok wcześniej – skróceniu uległ **przeciętny tygodniowy czas pracy** (dotyczy osób, które pomimo pandemii nadal pracę wykonywały). Zmniejszenie to dotyczyło pierwszej połowy 2020 r. – w I kwartale o ok. 40 minut (z 38h 40min do 37,0 h), w II kwartale o 25 min (z ok. 37 h 35 min do 37 h 10 min). Oczywiście różnie to wyglądało w zależności od rodzaju działalności głównego miejsca pracy.

Znaczące skrócenie tygodniowego czasu pracy w 2020 r. wobec analogicznego okresu 2019 r. miało miejsce w rodzajach działalności należących do sekcji zakwaterowanie i gastronomia (w I kwartale przepracowano średnio mniej o 1 h 40 min, krócej przepracowano także w II i III kwartale – o 4 h 20 min oraz o prawie 2h), górnictwie i wydobywaniu (w kwartałach I – III mniej o prawie 1 h, a w IV kwartale o 1 h 10 min tygodniowo).

Minimalnie wydłużyły się przeciętne tygodniowe godziny pracy w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (w III i IV kwartale o prawie 20 min i o ok. 10 min).

Praca zdalna

Warto też zwrócić szczególną uwagę na nową formę wykonywania pracy, jaka pojawiła się w Polsce w 2020 r., a mianowicie: **pracę zdalną**, co miało ścisły związek z ogłoszonym w marcu 2020 r. stanem epidemii COVID-19 i przyjętymi w szybkim tempie kolejnymi „specustawami”.

W II kwartale 2020 r. pracę w domu w związku z COVID-19 w formie pracy zdalnej regularnie wykonywało 1493 tys. osób, co stanowiło 9,2% wszystkich pracujących. W III kwartale, tj. po zniesieniu części obostrzeń „okołocovidowych” w trybie „home office” pracowało regularnie 520 tys., tj. 3,3% pracujących. W IV kwartale, po ponownym wzroście liczby zachorowań i wprowadzonych w związku z tym obostrzeniami w gospodarce, populacja osób regularnie pracujących zdalnie ponownie przekroczyła milion osób (1009 tys.), a odsetek pracujących w tej formie osób wyniósł 6,1%.

Ponadto także znacząca część pracujących wykonywała pracę zdalną okazjonalnie. W II kwartale 2020 r. pracę w domu w związku z COVID-10 w formie pracy zdalnej wykonywało „od czasu do czasu” 746 tys. osób, co stanowiło 4,6% ogółu pracujących. W kolejnych dwóch kwartałach populacja ta liczyła 507 tys. osób oraz 802 tys., tj. odpowiednio 3,1% i 4,8% ogółu pracujących w tych kwartałach.

Zmiany w populacji bezrobotnych i biernych zawodowo

Jeżeli chodzi o pozostałe zbiorowości, to w 2020 r. nastąpiło wyhamowywanie korzystnej dotychczas tendencji spadkowej w zakresie liczby **bezrobotnych** (wyznaczanych według metodologii MOP, stosowanej w BAEL), przy czym w III i IV kwartale zauważalne już było zwiększenie tej populacji względem analogicznych okresów 2019 r. (odpowiednio o 5,5% i o 9,3%), chociaż w wartościach bezwzględnych nie były to jeszcze duże różnice (29 tys. i 45 tys.). W przypadku III kwartału 2020 r. na wzrost liczby bezrobotnych wpływ mogło mieć także „poluzowanie” restrykcji związanych z przemieszczaniem się i częściowym otwarciem gospodarki, co mogło zachęcić osoby do rozpoczęcia aktywnego poszukiwania pracy. Ponadto III i IV kwartał jest to też zazwyczaj okres wkraczania po raz pierwszy na rynek pracy absolwentów szkół i uczelni, którzy w 2020 r. mieli szczególnie utrudnioną sytuację.

W II kwartale 2020 r. spośród 413 tys. bezrobotnych uprzednio pracujących 83 tys. osób (tj. 20,1%) utraciło swoją pracę na skutek sytuacji spowodowanej pandemią COVID-19, z tego 35 tys. osób (42,2%) jako bezpośredni powód podało likwidację zakładu lub stanowiska pracy, 18 tys. (21,7%) zwolnienia z innych przyczyn, 18 tys. (21,7%) zakończenie pracy na czas określony, 12 tys. (14,5%) wskazało na inne powody związane z pandemią COVID-19.

W III kwartale 2020 r. w ramach populacji bezrobotnych poprzednio pracujących, już częściej niż co czwarta osoba jako przyczynę zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy wskazała okoliczności związane z COVID-19 (107 tys. osób; 26,6%). W IV kwartale liczba bezrobotnych, którzy zadeklarowali, że utrata pracy związana była z pandemią – wzrosła do 116 tys. (29,5%).

W III kwartale spośród bezrobotnych wskazujących na COVID-19: 60 tys. osób (56,1%) jako bezpośredni powód zakończenia pracy podało likwidację zakładu lub stanowiska pracy, 16 tys. (15,0%) zwolnienie z innych przyczyn, 15 tys. (14,0%) zakończenie pracy na czas określony, 17 tys. (15,9%) – inne powody związane z pandemią. W IV kwartale 2020 r. było to odpowiednio: 63 tys. osób (54,3%) – likwidacja zakładu lub stanowiska pracy, 18 tys. (15,5%) – zwolnienie z innych przyczyn, 17 tys. (14,7%) – zakończenie pracy na czas określony, a 18 tys. (15,5%) – inne powody związane z pandemią COVID-19.

Populacja **biernych zawodowo** w I kwartale 2020 r. liczyła 13334 tys. osób, w II kwartale – 13471 tys., co wskazuje na zwiększenie tej zbiorowości o 137 tys., podczas gdy w analogicznym okresie rok wcześniej populacja ta uległa ograniczeniu (z 13365 tys. do 13254 tys., tj. o 111 tys.). Na powiązanie epidemii z przyczynami nieposzukiwania pracy tylko w ostatnich dwóch tygodniach marca 2020 r. wskazało 2,2% zbiorowości, co z uwagi na liczebność tej grupy było już zjawiskiem dosyć istotnym.

W obu kwartałach drugiego półrocza 2020 r. liczba biernych zawodowo zmniejszyła się względem kwartałów z pierwszej połowy roku. Natomiast w ujęciu rocznym zmiany te kształtowały się następująco: w III kwartale 2020 r. miał miejsce wzrost omawianej populacji o 68 tys. osób (0,5%), a w przypadku IV kwartału 2020 r. liczebność zbiorowości biernych zawodowo była mniejsza o 143 tys. (o 1,1%) od zanotowanej w analogicznym kwartale 2019 r.

Skutkiem zaobserwowanych w drugiej połowie 2020 r. zmian w wielkościach populacji pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo był „powrót” podstawowych wskaźników rynku pracy do wartości notowanych przed ich skokowym obniżeniem w II kwartale, przy czym w ostatnim kwartale roku współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia były nawet wyższe niż w analogicznym kwartale rok wcześniej (odpowiednio o 0,5 p. proc. i 0,3 p. proc.). Wzrosła też jednak stopa bezrobocia – o 0,2 p. proc. – jako skutek zmniejszenia się populacji pracujących, będących składową aktywnych zawodowo (mianownika stopy bezrobocia).

Wpływ pandemii COVID-19 na rynek pracy widać też na przykładzie **danych z rejestrów powiatowych urzędów pracy (PUP)**. W 2020 r. nie zanotowano co prawda jakiegoś wysokiego przyrostu liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne oraz stopy bezrobocia, nawiązujących do wartości obserwowanych kilka lat wcześniej, nie mniej jednak zmiany, jakie miały miejsce w 2020 r., były istotne.

W maju 2020 r. populacja bezrobotnych w rejestrach PUP przekroczyła milion i liczebność ta utrzymała się w kolejnych miesiącach roku. W końcu grudnia 2020 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 1046,4 tys. bezrobotnych, tj. o 180,0 tys. (o 20,8%) więcej niż w grudniu 2019 r. Stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 6,2% i była o 1 p. proc. wyższa niż przed rokiem.

Należy zwrócić uwagę, że w latach dobrej koniunktury w gospodarce, II i III kwartał roku charakteryzował się zwykle zmniejszaniem bezrobocia w porównaniu z IV i I kwartałem, podczas gdy w 2020 r. ta sezonowa cykliczność nie została zachowana.

Porównując napływ do i odpływ z rejestrów bezrobotnych w PUP w 2020 r. zauważyć można **mniejszą liczbę nowych rejestracji, ale jednocześnie dużo mniej wyrejestrowań niż w 2019 r.** W całym 2020 r. zarejestrowano 1340,7 tys. nowych bezrobotnych (o 10,4% mniej niż w 2019 r.) i jednocześnie 1160,7 tys. osób skreślono z ewidencji bezrobotnych (o 27,4% mniej niż rok wcześniej). Szczególnie jest to widoczne w danych statystycznych z II kwartału,

w którym to w 2020 r. skreślono z ewidencji 194,7 tys. osób, a rok wcześniej – 429,6 tys.; jednocześnie w omawianym kwartale w 2020 r. zanotowano 311,7 tys. nowych rejestracji, tj. nieco mniej niż rok wcześniej, ale różnica wyniosła tylko 10,3 tys. W III kwartale 2020 r. wraz z częściowym „odmrożeniem” gospodarki, dało się zauważyć większe „ruchy” zarówno w napływie, jak i odpływie z rejestrów bezrobotnych, ale w IV kwartale z uwagi na zwiększoną liczbę zachorowań na COVID-19 ponownie „zamrożono” części branż, a w rejestrach odnotowano mniej nowych rejestracji w związku z poszukiwaniem pracy i znacznie mniej osób wyrejestrowano.

Executive summary

The analysis on particular populations specified according to the status of persons on the labour market (economic activity of persons) indicates that the situation on the labour market in Poland had been systematically improving during the last few years preceding the year of the COVID-19 pandemic occurrence: the population of employed persons had been increasing (until the year 2018 inclusively), the population of the unemployed had been decreasing, while at the same time, the population of persons aged 15 years and more staying outside the labour market (economically inactive) had been decreasing. Therefore, the relation of persons not employed to the employed ones had been improving: in 2010, there were 1001 jobless persons aged 15 years and more per 1000 employed persons, in 2014 this indicator amounted to 953, while in 2019 – 840 (annual average data). The scale and directions of changes in the sizes of the discussed populations are also reflected in the main indicators describing the extent of the utilisation of the labour force resources. During the last years (i.e. until 2019), the rate had been slowly increasing (in 2018 and 2019 it exceeded 54%), the activity rate stabilised around the value of 56%, while the unemployment rate had been decreasing, notwithstanding it already low intensity, the lowest one since the beginning of the transition (3.3% in 2019; annual average data).

The appearance of the SARS-CoV-2 virus in Poland, the announcement of the epidemic state in March 2020 and simultaneous initiation of the actions targeted at protection of health and life of citizens, resulted in a disruption of the hitherto labour market trends, including the ones related to seasonality of the Polish labour market. The introduced restrictions connected with social isolation were also manifested in the centrally imposed closure/limitation of activities in particular branches of economy, which in turn influenced other sectors of economy constituting the system of connected vessels. At the same time, the state intervention in a form of passing several special acts establishing the so-called anti-crisis shields allowed implementation of the solutions aimed at protection of jobs and income of the population (e.g. a possibility to take advantage of the so-called economic stoppages, as well as supporting employees in the situation of schools and kindergarten closures through payment of additional care benefits). Introduction of new regulations allowing remote work “revolutionised” and increased possibility of performing distance work (in the segments of the economy where it was possible).

When analysing the quarterly data from 2020, compared with the corresponding periods a year ago, it may be noticed that from the point of view of the situation on the labour market, the “the pandemic COVID-19 effect” was observed in both populations, female as well as male ones, albeit the changes had a slightly different course. **In particular quarters larger y/y differences concerned economic activity of women**, which was also related to increasing or decreasing limitations of childcare institutions accessibility, as well as distance education or returning of children to schools and learning in a traditional way.

The COVID-19 pandemic had a negative impact mainly on the economic situation of young persons. It is illustrated by the lower than a year ago number of employed persons and lower employment rates, as well as the larger population of economically inactive persons. In the first quarter of 2020 compared to the corresponding period of 2019, there was observed a drop by 124 thousand employed persons aged 15–34 years (88 thousand men and 35 thousand women, i.e. 3.0% and 1.6%). In successive quarters, y/y changes were more evident, as in the second quarter a decline in the number of young employed persons by 329 thousand was recorded (155 thousand men and 173 thousand women, i.e. 5.3% and 7.7%), in the third quarter, a y/y decrease in this population comprised 356 thousand (176 thousand men and 180 thousand women, i.e. 5.9% and 8.0%), while in the fourth quarter, the population declined y/y by 329 thousand (176 thousand men and 152 thousand women, i.e. by 6.0% and 6.9%). Deeper negative changes concerned the population of persons aged 15–24 years. As regards other populations of employed persons, specified by age, y/y increases in their numbers were observed (in absolute figures, the highest changes involved population aged 65 years and more, albeit this population is the smallest in size).

Changes in the population of employed persons

The impact of the COVID-19 pandemic on the economic situation of the population was observed already at the end of the first quarter of 2020. It concerned mainly changes in the structure of the population of employed persons.

- During the last weeks of March, there was, i.a. recorded **a significant increase in the percentage of employed persons who temporarily did not perform their work**. Every fifth person who had a job did not perform work for at least a week (19.0%; while in the entire first quarter of 2020, the respective share accounted for 8.1%, which may be compared to 5.2% in the first quarter of 2019). For almost 14% of persons who had a job, a temporary break in performing work was directly related to the epidemic situation. **The most often mentioned reason was a break in establishment activity** – during the last two weeks of March, it accounted for 6.6% of the total number of the employed (in the entire first quarter of 2020 – 1.3%, in the first quarter of 2019 – 0.2%). **The second most often indicated were “other reasons”, which, i.a. included childcare** – this group of reasons was indicated by 4.6% of the employed (in the entire first quarter of 2020 the respective percentage was 0.9%, while in the first quarter of 2019 – 0.1%);
- in the same period, there was also observed **a significant increase in the population of persons employed part-time and a rapid growth in the population of persons performing their paid work at home**. The percentage of employed persons who usually performed their paid work at home reached a level of 14.2% (in the entire first quarter of 2020 it accounted for 6.4%; while a year ago – 4.8%), while a decided majority (3/4) of this population indicated epidemic situation and its circumstances as a direct reason for working at home.

The above phenomena, not observed on such a scale in the previous years, which may be connected with changes in work organisation caused by the COVID-19 pandemic, were also characteristic for the successive quarters of 2020, albeit their intensity was different.

The largest changes in economic activity of population resulting from the circumstances accompanying the fight against the COVID-19 pandemic, took place in the second quarter of 2020. During this period, the population of employed persons comprising 16274 thousand, decreased in relation to the second quarter of 2019 by 210 thousand, i.e. by 1.3%, while compared to the first quarter of 2020 – by 151 thousand, i.e. by 0.9% (for instance: the number of employed persons in the second quarter of 2019 compared to the second quarter of 2018 also decreased, albeit a drop was lower, by 81 thousand, i.e. by 0.5%); whereas between the first and the second quarter in the years preceding the pandemic, the direction of changes was different than in 2020 (in 2018, a growth by 221 thousand persons was recorded, while in 2019 - by 210 thousand).

Despite a decrease in the total number of the employed in the second quarter of 2020, at the same time the sizes of the subpopulations described above when characterising the first quarter i.a.: persons temporarily not performing work and persons working shorter than usually for establishment related reasons, increased significantly. The number of persons working at home also increased, although in this case it should be regarded as a positive phenomenon considering that it was connected with performing remote work, which was allowed by the provision introduced within the framework of one of anti-crisis shields.

The third quarter of 2020 – viewed from the contemporary perspective – seemed to be raising the hope for the end of the pandemic, hence loosening of the restrictions. It was also observed in statistical data. The number of employed persons increased slightly compared to the second quarter of 2020, while, at the same time, there was observed a decrease in percentages of persons not performing work due to economic stoppages, as well as due to employees' illnesses and the so-called “other reasons” which included childcare. However, it should be indicated that, despite an evident decrease in comparison to the second quarter of 2020, the discussed percentage shares were still at least twice as high as in the corresponding period of 2019 (with the exception of vacation).

In the fourth quarter of 2020, the restrictions connected with prevention of the increase in the number of the COVID-19 cases were sharpened, including, i.a. re-closure of schools, extended limitations of activities in the area of catering, collective accommodation, and commercial facilities such as the shopping centres. Nevertheless, the number of persons who had a job amounted to 16555 thousand and compared to the previous quarter, as well as the corresponding period a year ago, its growth was recorded (respectively: by 43 thousand, i.e. by 0.3% and by 88 thousand, i.e. by 0.5%).

In the presented quarter, the number of persons who had a job but did not perform work for at least a week during the discussed quarter, amounted to 1211 thousand (7.3% of the total number of the employed). In this population, slightly more often than every fourth person (323 thousand, i.e. 26.7%) indicated that this situation was directly related to the COVID-19 pandemic. In the fourth quarter of 2020, the population of persons who formally still had the status of an employed person, albeit they did not perform work because of the break in establishment activity comprised only 121 thousand (while for 100 thousand persons this break was directly related to the COVID-19 pandemic) and it doubled compared to the previous quarter.

The population of persons working shorter than usually in the main job for the establishment related reasons comprised 93 thousand and it slightly decreased compared to the previous quarter, whereas it was significantly larger compared to the situation one year ago (in the fourth quarter of 2019, this population comprised 21 thousand persons). Within the scope of the described population – 80 thousand persons (i.e. 86.0%) indicated that this situation was directly connected with the COVID-19 pandemic.

The kind of activity conducted by a company was really significant in respect to sustaining the level of employment in 2020, including the circumstances caused by the COVID-19 pandemic. In 2020, compared to the pre-pandemic period, there was observed both: a decrease as well as an increase in the population of persons who had a job.

The strongest dynamics of y/y changes, presenting decreases in the population of the employed, were observed in section accommodation and catering, while in each successive quarter of 2020, these y/y differences were increasingly larger (even despite the increase observed in the number of the employed in the third quarter of 2020 as compared to the quarter directly preceding it). The situation in this section was clearly connected with the continued restrictions connected with the COVID-19 pandemic and severe limitations involving possibility to conduct economic activity within the scope of this section (in the first quarter of 2020, the number of employed persons was on average lower by 2.8% y/y, while in successive ones, y/y drops respectively accounted for: 12.2% 16.3% and 18.2%).

Moreover, a y/y decrease in the number of the employed took also place in sections: manufacturing, trade, repair of motor vehicles, administrative and support service activities, mining and quarrying, arts, entertainment and recreation, real estate activities. The scale of changes compared to 2019 varied depending on a quarter.

It should be also noticed that in the case of companies operating within the scope of most of the mentioned kinds of activity, the already decreased population of the employed was accompanied by temporary non-performance of work or shortening of the working time, mentioned above, which in consequence influenced the reduction in the volume of hours worked.

The size of the population of employed persons (who had a job) during the entire period of the binding force of “shields” was probably influenced by the clauses included in the contracts for obtaining standstill benefits, determining the necessity of maintaining employment, albeit also the determination of the entrepreneurs themselves regarding the necessity to withstand this difficult period and as far as possible not dismissing the staff, which would be difficult to rebuild after the end of the crisis (hence, appearing in the public space notion of “squirrelling of employees”).

An increase in the number of the employed in 2020 as compared to 2019, was recorded within the scope of activities within the sections: agriculture, forestry and fishing (mainly in private agriculture), transportation and storage, construction, education, human health and social work, other service activities, water supply; sewerage, waste management and remediation activities, and electricity, gas, steam and air conditioning supply.

Worth noticing here is the population of persons employed on private (owned by natural persons) farms in agriculture. In each of quarters of 2020, this population was higher than in the corresponding period a year ago. At the same time, as regards employment status, a relatively large increase concerned the population of unpaid family workers. In the situation when a decrease in the population of the employed in agriculture had been observed for a few years, a reversal of this tendency exactly during the pandemic COVID-19 (and implemented at that time restrictions and limitations in the economy), may be the effect of losing a job outside agriculture by persons who hitherto were “double job holders” and reporting by them only the work in agriculture (currently as the main/only job). Such changes during the period of the pandemic may also result from declaring work in agriculture by persons who while living with the agricultural farm holder, lost their previous jobs outside agriculture (or returned to the family home where agricultural activity was being conducted) and began helping in the work on a farm. Therefore, it may indicate, the previously observed in the times of economic recession, appearance of the phenomenon of hidden unemployment in agriculture.

Working time

In 2020 - compared to the situation one year ago - **average weekly working time** was shortened (it concerned persons who still performed work despite the pandemic). The decrease concerned the first half of 2020 – in the first quarter by about 40 minutes (from 38 hr 40 min. to 37.0 hours), in the second quarter by 25 min. (from about 37 hr 35 min. to 37 hr 10 min.). Obviously, it depended on the kind of activity of the main job.

Significant shortening of a weekly working time in 2020 compared to the corresponding period of 2019 took place in kinds of activity belonging to section accommodation and catering (on average, working time was shortened by 1 hour 40 minutes in the first quarter, shorter time was also worked in the second and third quarter – by 4 hr 20 min. and by almost 2 hr), mining and quarrying (in the first to third quarters shortened by almost 1 hr, while in the fourth quarter by 1 hr 10 min. a week).

Average weekly working hours in human health and social work increased slightly (w III and IV quarter by about 20 min and about 10 min).

Remote work

Particularly worth pointing out is also a new form of performing work which appeared in Poland in 2020, namely: **remote work**, which was closely related to the state of the COVID-19 epidemic announced in March 2020 and successive special acts passed at a fast pace.

In the second quarter of 2020, work at home due to the COVID-19 in a form of remote work was regularly performed by 1493 thousand persons, which accounted for 9.2% of the total number of employed persons. In the third quarter, i.e. after lifting some COVID-related 520 thousand persons, i.e. 3.3% of the employed worked regularly in a form of “home office”. In the fourth quarter, after a repeated increase in the number of COVID-19 cases and following it restrictions in the economy, the population of persons regularly performing remote work again exceeded a million (1009 thousand persons), while the percentage of persons performing that form of work accounted for 6.1%.

In addition, also a significant share of the employed performed remote work occasionally. In the second quarter of 2020, work from home due to the COVID-10 in a form of remote work performed “from time to time” 746 thousand persons, which accounted for 4.6% of the total number of the employed. During the successive two quarters, this population comprised 507 thousand and 802 thousand persons, i.e. respectively 3.1% and 4.8% of the total number of the employed in these quarters.

Changes in the population of the unemployed and economically inactive persons

As regards the other populations, slackening of a hitherto positive downward trend regarding the number of **unemployed persons** (determined according to the ILO methodology, applied in the LFS) occurred in 2020, whereas in the third and the fourth quarter an increase in this population was already observed compared to the corresponding periods of 2019 (respectively by 5.5% and by 9.3%), although the differences in absolute figures were not very high (29 thousand and 45 thousand). In the case of the third quarter of 2020, a growth in the number of the unemployed could be also affected by “loosening” of the restrictions regarding movements and partial opening of the economy, which might have encouraged persons to active job seeking. Moreover, the third and fourth quarters usually are periods when school leavers and university graduates enter the labour market for the first time, whose situation was particularly difficult in 2020.

In the second quarter of 2020, 83 thousand persons (i.e. 20.1%) among 413 thousand of persons previously employed lost their job due to the situation caused by the COVID-19 pandemic, of which 35 thousand persons (42.2%) declared liquidation of an establishment of a job as a direct reason, 18 thousand (21.7%) terminations for other reasons, 18 thousand (21.7%) – termination of a job for limited duration, 12 thousand (14.5%) indicated other reasons connected with the COVID-19 pandemic.

In the third quarter of 2020, within the scope of the population of unemployed persons previously employed, already more often than every fourth person declared the COVID-19 related circumstances as the reason for leaving the last performed work (107 thousand persons; 26.6%). In the fourth quarter, the number of the unemployed who declared that losing a job was connected with the pandemic – increased to 116 thousand (29.5%).

In the third quarter, among unemployed persons indicating the COVID-19: 60 thousand persons (56.1%) declared liquidation of a company or a job as a direct reason for termination of their work, 16 thousand (15.0%) pointed out to termination for other reasons, 15 thousand (14.0%) - termination of a job for limited duration, 17 thousand (15.9%) – other reasons connected with the pandemic. In the fourth quarter of 2020, it was respectively: 63 thousand persons (54.3%) – liquidation of a company or a job, 18 thousand (15.5%) – termination for other reasons, 17 thousand (14.7%) – termination of a job for limited duration, while 18 thousand (15.5%) – other reasons connected with the COVID-19 pandemic.

In the first quarter of 2020, the population of **economically inactive persons** comprised 13334 thousand persons, in the second quarter – 13471 thousand, which indicates an increase in this population by 137 thousand, while in the corresponding period a year ago this population was reduced (from 13365 thousand to 13254 thousand, i.e. by 111 thousand). Only in the last two weeks of March 2020, 2.2% of the population indicated the relation between the epidemic and the reasons for not seeking, which considering the size of this group was a rather significant phenomenon.

In the both quarters of the second half of 2020, the number of economically inactive persons decreased over a quarter from the first half of the year. Over the year the changes were following: in the third quarter of 2020, a growth in the discussed population by 68 thousand persons (0.5%) occurred, while in the case of the fourth quarter of 2020, the number of the economically inactive population was by 143 thousand (by 1.1%) lower than the one observed in the corresponding quarter of 2019

The effect of the changes in the sizes of the population of the employed, unemployed and economically inactive observed in the second half of 2020 was “returning” of the basic labour market indicators to the values recorded before their jump decrease in the second quarter, while in the last quarter of the year, activity rate and employment rate were even higher than in the corresponding quarter a year ago (respectively by 0.5 percentage point and 0.3 percentage point). However, also the unemployment rate increased by 0.2 percentage point, as the result of a decrease in the population of the employed, which comprise a component of the economically active (denominator of unemployment rate).

The impact of the COVID-19 pandemic on the market is also observed on the example of the **data from the registers of the powiat labour offices (PUP)**. Although no high increase in the number of persons registered as unemployed or in unemployment rate was recorded in 2020, as compared to the figures observed a few years ago, nevertheless, the changes which took place in 2020 were significant.

In May 2020, the population of unemployed persons in the registers of powiat labour offices exceeded a million and this figure remained in the successive months of the year. At the end of December 2020, there were 1046.4 thousand unemployed persons registered in labour offices, i.e. by 180.0 thousand (by 20.8%) more than in December 2019. The registered unemployment rate accounted for 6.2% and was by 1 percentage point higher than a year ago.

It should be indicated that in the years of economic boom, the second and the third quarter of a year compared to the fourth and the first quarter usually characterised with decreasing unemployment, whereas this seasonal periodicity was not kept in 2020.

When comparing the inflow into and outflow from the registers of the unemployment in the powiat labour offices in 2020, **a lower number of new registrations may be observed, albeit there were simultaneously much fewer persons who deregistered from unemployment than in 2019**. During the entire 2020, 1340.7 thousand newly unemployed persons were registered (by 10.4% less than in 2019), while at the same time 1160.7 thousand persons were removed from the unemployment registers (by 27.4% less than a year ago). It is particularly evident in the statistical data from the second quarter, while in 2020, 194.7 thousand persons were removed from the registers, while in the previous year – 429.6 thousand; at the same time in the discussed quarter in 2020, 311.7 thousand new registrations were recorded, i.e. slightly fewer than a year ago, albeit this difference amounted only to 10.3 thousand persons. In the third quarter of 2020, a stronger “fluctuations” in both the inflow into as well as the outflow from the registers of the unemployed following a partial “defrosting of the economy”, but in the fourth quarter some branches were “refrozen” due to the extended number of the COVID-19 cases, some branches were “frozen” again, while the registers recorded fewer new registrations related to job seeking and much fewer persons were deregistered.

Rozdział 1

Chapter 1

Zasoby pracy, podaż pracy przed i w czasie pandemii COVID-19

Labour resources, labour supply before and during the COVID-19 pandemic period

1.1. Aktywni i bierni zawodowo

1.1. Economically active and inactive persons

Zasoby pracy, w tym podaż pracy, są ściśle uwarunkowane sytuacją demograficzną³. Z punktu widzenia pozycji osoby na rynku pracy wyróżnia się trzy stany: praca, bezrobocie, bierność zawodowa, i są one rozłączne, co oznacza, że w danym momencie każda osoba może znaleźć się tylko i wyłącznie w jednym z nich. Kryterium stanowi w tym przypadku wykonywanie/posiadanie pracy lub poszukiwanie i gotowość do podjęcia pracy. Pracujący i bezrobotni stanowią łącznie grupę aktywnych zawodowo (podaż pracy), natomiast bierni zawodowo to osoby pozostające poza rynkiem pracy.

Polski rynek pracy charakteryzuje się sezonowością zatrudnienia, co ma wpływ na prezentowane liczebności poszczególnych kategorii ludności, jak i na wskaźniki rynku pracy. Dla pokazania sytuacji sprzed pandemii COVID-19, w tym kierunku trendu obserwowanych zmian, posłużono się danymi wyliczonymi jako średnioroczne (tabl. 1.1). W dalszej części publikacji zaprezentowano dane kwartalne, uwzględniając już równocześnie okres objęty pandemią COVID-19 w 2020 r.

W 2019 r. na populację osób w wieku 15 lat i więcej składało się 16461 tys. pracujących, 558 tys. bezrobotnych oraz 13264 tys. biernych zawodowo, którzy stanowili odpowiednio 54,4%, 1,8% i 43,8% (dane średnioroczne) ogółu badanej grupy osób. Populacja aktywnych zawodowo liczyła zatem 17019 tys. (56,2%)⁴.

Porównanie liczebności podstawowych kategorii osób na rynku pracy pozwala ustalić, że w 2019 r. wśród osób w wieku 15 lat i więcej na każdy 1000 pracujących przypadało 840 osób bez pracy (łącznie bezrobotnych i biernych zawodowo). Relacje ww. subpopulacji względem siebie wskazują ponadto, że współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 56,2%, wskaźnik zatrudnienia 54,4%, a stopa bezrobocia 3,3% (ten ostatni wskaźnik mierzy natężenie bezrobocia i liczony jest jako udział bezrobotnych wśród ogółu aktywnych zawodowo). Im niższa stopa bezrobocia tym korzystniejsze relacje wewnątrz zbiorowości aktywnych

³ Por. rozszerzony opis w poprzedniej edycji publikacji „Wybrane aspekty rynku pracy.”, prezentującej szeroką charakterystykę sytuacji na rynku pracy w 2018 r.:

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/wybrane-aspekty-ryнку-pracy-w-2018-roku,4,2.html>

⁴ Głównym, bieżącym źródłem danych o zasobach pracy i stopniu ich wykorzystania jest Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności – BAEL (ang. Labour Force Survey), prowadzone przez GUS w cyklu kwartalnym, oparte na zaleceniach Międzynarodowej Organizacji Pracy i regulacjach prawnych Parlamentu Europejskiego, Rady (UE) i Komisji Europejskiej. Badanie to uwzględnia faktyczną sytuację osób na rynku pracy, niezależnie od ich statusu formalno-prawnego, tj. rejestracji w urzędzie pracy czy posiadanego źródła utrzymania. W przypadku pracujących liczy się fakt wykonywania lub posiadania pracy w badanym tygodniu. Do pracujących zalicza się zatem także osoby pracujące w szarej strefie, uczniów, studentów, emerytów, osoby zarejestrowane w urzędach pracy etc., jeżeli pracowali zarobkowo w okresie podlegającym obserwacji. Uwzględnia się tu minimalny wkład pracy osoby jako symboliczną 1 godzinę pracy w tygodniu. Bezrobotnym może być natomiast osoba, która poszukuje pracy bez pośrednictwa urzędu pracy. Może to być również uczeń, emeryt, ważne, aby była to osoba niepracująca, aktywnie poszukująca pracy, chcąca i gotowa tę pracę podjąć w krótkim okresie czasu. Więcej w: [Zeszyt metodologiczny. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS, 2018](#)

Warto też zwrócić uwagę na fakt, że BAEL jest badaniem reprezentacyjnym, a wyniki z próby uogólniane są dla całej zbiorowości – w przypadku tego badania jest to ludność w wieku 15 lat i więcej w gospodarstwach domowych w mieszkaniach, przebywająca w kraju przez okres co najmniej 12 miesięcy – uwzględniając okres faktyczny lub przewidywany (dane te różnią się od oficjalnych danych GUS, opartych na bilansach ludności, por. np. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stan-w-dniu-30-06-2020,6,28.html>)

zawodowo, wskazujące na przeważający udział pracujących wobec bezrobotnych. Pamiętać jednak należy, że samo zjawisko zmniejszania się zbiorowości osób bezrobotnych nie zawsze jest równoznaczne z podjęciem pracy przez te osoby, a tym samym nie zawsze jest korzystne, szczególnie gdy dotyczy osób w wieku produkcyjnym. Zmniejszanie się zbiorowości bezrobotnych może być bowiem także wynikiem odpływu osób z rynku pracy, a tym samym powiększaniem się populacji biernych zawodowo. Dlatego przeprowadzając analizę rynku pracy monitorować należy także zmiany w zbiorowości nieaktywnych (biernych) zawodowo, w tym w wieku produkcyjnym, z uwzględnieniem przyczyn bierności zawodowej, które wskazują na czasową lub stałą dezaktywizację zawodową.

Podstawowe definicje stosowane w BAEL do 2020 r., oparte na rekomendacjach Międzynarodowej Organizacji Pracy i Eurostat:

Do **PRACUJĄCYCH** zaliczane są wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia (tj. tygodnia podlegającego obserwacji):

- ✓ wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- ✓ miały pracę, ale jej nie wykonywały:
 - z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego, urlopu rodzicielskiego lub wypoczynkowego,
 - z innych powodów, przy czym długość przerwy w pracy wynosiła:
 - do 3 miesięcy,
 - powyżej 3 miesięcy, ale osoby te były pracownikami najemnymi i w tym czasie otrzymywały co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia.

BEZROBOTNI to osoby w wieku 15 – 74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- ✓ w okresie badanego tygodnia (tj. tygodnia podlegającego obserwacji) – nie były osobami pracującymi,
- ✓ aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni aby znaleźć pracę (tj. w ciągu okresu obejmującego tydzień badany i 3 tygodnie wcześniej),
- ✓ były gotowe (zdolne) podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zaliczane są także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę uzgodnioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć.

AKTYWNI ZAWODOWO to łączna populacja pracujących i bezrobotnych, czyli osób które już mają zatrudnienie, prowadzą własną działalność lub pomagają w jej prowadzeniu, ale też osób, które co prawda pracy nie mają, ale podejmują bieżące działania aby pracę znaleźć i są gotowe do jej rozpoczęcia.

BIERNI ZAWODOWO (nieaktywni zawodowo, tj. pozostający poza rynkiem pracy) – to wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące ani bezrobotne wg powyższych definicji.

Analiza poszczególnych zbiorowości wyróżnionych ze względu na status osób na rynku pracy (ich aktywność ekonomiczną) wskazuje, że w Polsce w ciągu ostatnich kilku lat poprzedzających rok wystąpienia pandemii COVID-19, systematycznie poprawiała się sytuacja na rynku pracy: zwiększała się populacja osób pracujących (do 2018 r. włącznie), zmniejszała zbiorowość bezrobotnych i jednocześnie malała w tym okresie także populacja osób w wieku 15 lat i więcej pozostających poza rynkiem pracy (biernych zawodowo).

Zmiany liczebności poszczególnych populacji mają wpływ na relację osób niepracujących do pracujących, która także poprawiała się w ostatnich latach (w 2010 r. na 1000 osób pracujących przypadało 1001 osób bez pracy w wieku 15 lat i więcej, w 2014 r. wskaźnik ten wyniósł 953, a w 2019 r. – 840; dane średnioroczne).

Skala i kierunki zmian w wielkościach omawianych zbiorowości znajdują także odzwierciedlenie w podstawowych wskaźnikach opisujących stopień wykorzystania zasobów pracy. W ostatnich latach (tj. do 2019 r.) wskaźnik zatrudnienia powoli zwiększał się, współczynnik aktywności zawodowej ustabilizował się wokół wartości 56%, zmniejszała się natomiast stopa bezrobocia, nawet pomimo i tak niskiego już natężenia, najniższego od początku transformacji systemowej.

WSPÓŁCZYNNIK AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ jest to procentowy udział aktywnych zawodowo (danej kategorii) w ogólnej liczbie ludności (danej kategorii).

WSKAŹNIK ZATRUDNIENIA jest to procentowy udział pracujących (danej kategorii) w ogólnej liczbie ludności (danej kategorii).

STOPA BEZROBOCIA jest to procentowy udział bezrobotnych (danej kategorii) w liczbie aktywnych zawodowo (danej kategorii).

Przez „kategorię” należy tu rozumieć np. płeć lub określoną grupę wieku, jednakową w liczniku i mianowniku.

W tablicy 1.1. przedstawiono także omawiane populacje oraz wskaźniki dla ludności w wieku produkcyjnym. Współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia są wyraźnie wyższe niż wyliczone dla zbiorowości osób w wieku 15 lat i więcej, co wynika przede wszystkim z faktu, iż w grupie osób po 64 roku życia dominują głównie osoby bierne zawodowo (im starsze roczniki, tym mniejszy odsetek pracujących, a liczba osób poszukujących pracy i gotowych do jej podjęcia jest marginalna). Analiza zmian w czasie omawianych wskaźników wykazuje podobne tendencje jak dla całej zbiorowości 15+, przy czym przyrosty/ubytki w wartościach wskaźników (liczone w punktach procentowych) są wyraźniejsze i dotyczy to także współczynnika aktywności zawodowej.

Tablica 1.1. Aktywność ekonomiczna ludności w latach 2010–2020 (dane średnioroczne)
Table 1.1. Economic activity of the population in the years 2010–2019 (annual averages)

Wyszczególnienie Specification	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
w wieku 15 lat i więcej aged 15 years and more											
Ogółem (tys.) Total (thousand)	30955	31003	31038	31037	30985	30962	30703	30595	30429	30283	30270
Aktywni zawodowo (tys.) Economically active persons (thousand)	17123	17221	17340	17361	17428	17388	17260	17267	17143	17019	16979
pracujący (tys.) employed persons (thousand)	15473	15562	15591	15568	15862	16084	16197	16423	16484	16461	16442
bezrobotni (tys.) unemployed persons (thousand)	1650	1659	1749	1793	1567	1304	1063	844	659	558	537
Bierni zawodowo (tys.) Economically inactive persons (thousand)	13832	13782	13698	13676	13556	13574	13443	13328	13286	13264	13292
Relacja liczby niepracujących przypadających na 1000 pracujących Relation of the number of persons not in employment per 1000 employed persons	1001	992	991	994	953	925	896	863	846	840	841
Współczynnik aktywności zawodowej (%) Activity rate	55,3	55,5	55,9	55,9	56,2	56,2	56,2	56,4	56,3	56,2	56,1
Wskaźnik zatrudnienia (%) Employment rate	50,0	50,2	50,2	50,2	51,2	51,9	52,8	53,7	54,2	54,4	54,3
Stopa bezrobocia (%) Unemployment rate	9,6	9,6	10,1	10,3	9,0	7,5	6,2	4,9	3,8	3,3	3,2
w wieku produkcyjnym (kobiety: 18 – 59 lat, mężczyźni: 18 – 64 lata) in the working age (women 18 – 59 years, men: 18 – 64 years)											
Ogółem (tys.) Total (thousand)	23299	23247	23135	22976	22746	22607	22167	21859	21515	21204	21005
Aktywni zawodowo (tys.) Economically active persons (thousand)	16691	16767	16873	16883	16911	16833	16659	16585	16480	16354	16266
pracujący (tys.) employed persons (thousand)	15053	15118	15136	15106	15357	15542	15608	15751	15828	15802	15736
bezrobotni (tys.) unemployed persons (thousand)	1638	1649	1737	1778	1553	1291	1051	834	652	552	530
Bierni zawodowo (tys.) Economically inactive persons (thousand)	6608	6480	6262	6093	5836	5774	5508	5274	5035	4850	4740
Współczynnik aktywności zawodowej (%) Activity rate	71,6	72,1	72,9	73,5	74,3	74,5	75,2	75,9	76,6	77,1	77,4
Wskaźnik zatrudnienia (%) Employment rate	64,6	65,0	65,4	65,7	67,5	68,7	70,4	72,1	73,6	74,5	74,9
Stopa bezrobocia (%) Unemployment rate	9,8	9,8	10,3	10,5	9,2	7,7	6,3	5,0	4,0	3,4	3,3

Pojawienie się w Polsce wirusa SARS-CoV-2 i ogłoszenie zagrożenia epidemicznego, a następnie stanu epidemii w końcu I kwartału 2020 r. (pandemii – w skali światowej) skutkowało zaburzeniem wyżej opisanych trendów na rynku pracy. Było to następstwem wprowadzania bardziej lub mniej restrykcyjnych zasad dotyczących konieczności zachowania dystansu społecznego, tj. obostrzeń w kontaktach międzyludzkich, gdyż za nadrzędny cel postawiono ochronę zdrowia obywateli poprzez ograniczenie możliwości rozprzestrzeniania się „koronawirusa”. Była to sytuacja dynamiczna, zmieniająca się z tygodnia na tydzień, zależna od stopnia rozwoju pandemii COVID-19. Wprowadzane restrykcje związane z izolacją społeczną przejawiały się też w ogólnym zamykaniu/ograniczeniu działalności („zamrażaniu”) poszczególnych branż gospodarki (co z kolei wpłynęło na inne sektory gospodarki, tworzące sieć naczyni połączonych). Jednocześnie interwencja państwa w postaci uchwalenia szeregu ustaw tworzących tzw. Tarcze Antykryzysowe umożliwiła wdrożenie rozwiązań mających na celu ochronę miejsc pracy i dochodów ludności (m.in. możliwość korzystania z tzw. przestojów ekonomicznych, częściowo rekompensowanych poprzez świadczenia postojowe, zwolnienie przedsiębiorców z płacenia przez kilka miesięcy składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne lub ulga w ich opłaceniu poprzez odroczenie terminu płatności lub rozłożenie na raty należności z tytułu składek, ale też wsparcie dla pracowników w sytuacji m.in. zamykania szkół i przedszkoli poprzez wypłacanie dodatkowych zasiłków opiekuńczych dla osób wychowujących dzieci do lat 8, jeżeli rodzic musiał przejąć osobiście sprawowanie opieki nad dzieckiem)⁵. Wprowadzenie w Tarczy Antykryzysowej 4.0. nowych zapisów dopuszczających pracę zdalną⁶, przy dużym wysiłku firm/pracodawców (w tych segmentach gospodarki, gdzie to było możliwe), jak i pracowników i ich rodzin próbujących w tym czasie połączyć pracę w domu z opieką nad dziećmi/nauką zdalną – „zrewolucjonizowało” i zwiększyło możliwość wykonywania pracy na odległość. Z kolei wprowadzenie możliwości wypłacania przez kilka miesięcy dodatku solidarnościowego (również dla bezrobotnych) miało na celu nieco łagodzić skutki utraty pracy lub wygaśnięcia umowy i braku jej przedłużenia. Pamiętać tu też należy, że wiele umów miało zapisane klauzule dot. okresu wypowiedzenia, co w sytuacji ich ewentualnego wygaszania również ma znaczenie z punktu widzenia terminu faktycznego rozwiązania stosunku pracy (mniej restrykcyjne są w tym zakresie umowy cywilno-prawne). Wprowadzenie m.in. opisanych wyżej rozwiązań pozwoliło chronić stan zdrowia ludności, a jednocześnie „minimalizować straty” na rynku pracy w 2020 r., chociaż miało to swoje konsekwencje zarówno po stronie kondycji polskiej gospodarki, jak też pracodawców, pracobiorców i ich rodzin, i prawdopodobnie będzie miało dalsze skutki w latach kolejnych.

Dane średnioroczne dotyczące 2020 r. opisujące aktywność ekonomiczną ludności pokazują zahamowanie pozytywnego trendu z lat wcześniejszych. To, co daje się zauważyć na pierwszy „rzut oka”, to spadek liczby aktywnych zawodowo poniżej „magicznego progu” 17 mln osób. W porównaniu z 2019 r. zaobserwowano minimalne zmniejszenie populacji pracujących – o ok. 20 tys. (w podobnej skali miało to miejsce już też rok wcześniej) i zwiększenie zbiorowości biernych zawodowo (o 30 tys.). Utrzymała się natomiast jeszcze tendencja spadkowa w zakresie liczby bezrobotnych (mniej o ok. 20 tys.), chociaż w danych kwartalnych widać już odwrócenie kierunku zmian.

Powyższe liczby, zaprezentowane jako średnioroczne, nie dają jednak pełnego obrazu sytuacji, jaka miała miejsce na rynku pracy w trakcie 2020 r. Dlatego w dalszej części publikacji skupiono się na zaprezentowaniu danych kwartalnych, a ponadto wskazaniu wybranych zbiorowości, w których zaistniały istotne zmiany, wywołane bezpośrednio lub pośrednio skutkami pandemii. W tym celu zaprezentowano dane dla poszczególnych kwartałów 2020 r., na tle analogicznych kwartałów 2019 r. (por. tabl. 1.2. i dalsze). Z uwagi na występującą sezonowość polskiego rynku pracy trudno bowiem ocenić na ile zmiany występujące w kolejnych kwartałach 2020 r. to efekt wpływu sytuacji epidemicznej, a na ile to zmiany charakterystyczne dla różnicy „sezonów”, dlatego też niezbędna jest analiza porównawcza sytuacji w okresie sprzed pandemii.

⁵ Główne cele pakietu regulacji, które składają się na wprowadzone w Polsce Tarcze Antykryzysowe to przede wszystkim ochrona zatrudnienia oraz zmniejszenie obciążeń i zachowanie płynności finansowej w firmach. Pierwsze regulacje w tym zakresie weszły w życie 1 kwietnia 2020 r., a następne zostały wprowadzone w kolejnych miesiącach. Więcej na temat poszczególnych rozwiązań: <https://www.gov.pl/web/tarczaantykryzysowa> <https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci>

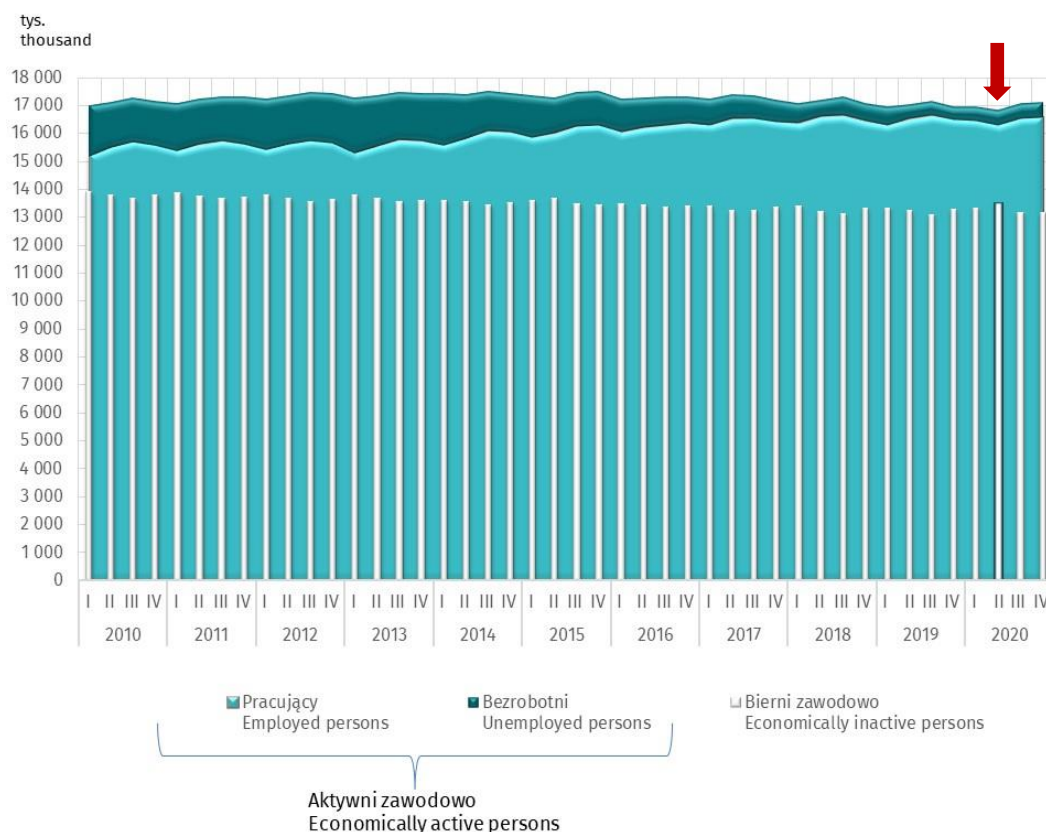
⁶ Możliwość pracy zdalnej i zasady jej wykonywania określono w 2020 r. w Tarczy 4.0. Obowiązujący w 2020 r. Kodeks pracy nie zawiera przepisów dotyczących pracy w tej formie, chociaż reguluje telepracę.

Tablica 1.2. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej (dane kwartalne; przeciętna w kwartale)
Table 1.2. Economic activity of the population aged 15 years and more (quarterly average data)

Wyszczególnienie Specification	2019				2020			
	kwartały quarters							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Ogółem (tys.) Total (thousand)	30305	30285	30274	30266	30288	30272	30265	30256
Aktywni zawodowo (tys.) Economically active persons (thousand)	16940	17031	17151	16953	16954	16801	17074	17086
pracujący (tys.) employed persons (thousand)	16274	16484	16619	16467	16425	16274	16512	16555
bezrobotni (tys.) unemployed persons (thousand)	666	548	532	486	529	527	561	531
Bierni zawodowo (tys.) Economically inactive persons (thousand)	13365	13254	13124	13313	13334	13471	13192	13170
Relacja liczby niepracujących przypadających na 1000 pracujących Relation of the number of persons not in employment per 1000 employed persons	862	837	822	838	844	860	833	828
Współczynnik aktywności zawodowej (%) Activity rate	55,9	56,2	56,7	56,0	56,0	55,5	56,4	56,5
Wskaźnik zatrudnienia (%) Employment rate	53,7	54,4	54,9	54,4	54,2	53,8	54,6	54,7
Stopa bezrobocia (%) Unemployment rate	3,9	3,2	3,1	2,9	3,1	3,1	3,3	3,1
Zmiany (+/-) w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej Changes (+/-) compared to the same period of the previous year								
Aktywni zawodowo (tys.) Economically active persons (thousand)	-113	-151	-128	-105	14	-230	-77	133
pracujący (tys.) employed persons (thousand)	-70	-81	.	58	151	-210	-107	88
bezrobotni (tys.) unemployed persons (thousand)	-43	-69	-130	-163	-137	-21	29	45
Bierni zawodowo (tys.) Economically inactive persons (thousand)	-40	8	-15	-40	-31	217	68	-143
Relacja liczby niepracujących przypadających na 1000 pracujących Relation of the number of persons not in employment per 1000 employed persons	-2	0	-9	-15	-18	23	11	-10
Współczynnik aktywności zawodowej (p.proc) Activity rate (percentage point)	-0,1	-0,3	-0,1	-0,1	0,1	-0,7	-0,3	0,5
Wskaźnik zatrudnienia (p.proc) Employment rate (percentage point)	0,0	0,0	0,3	0,4	0,5	-0,6	-0,3	0,3
Stopa bezrobocia (p.proc) Unemployment rate (percentage point)	-0,3	-0,4	-0,7	-0,9	-0,8	-0,1	0,2	0,2
Analogiczny okres roku poprzedniego = 100 Corresponding period of the previous year = 100								
Aktywni zawodowo Economically active persons	99,3	99,1	99,3	99,4	100,1	98,6	99,6	100,8
pracujący employed persons	99,6	99,5	100,0	100,4	100,9	98,7	99,4	100,5
bezrobotni unemployed persons	93,9	88,8	80,4	74,9	79,4	96,2	105,5	109,3
Bierni zawodowo Economically inactive persons	99,7	100,1	99,9	99,7	99,8	101,6	100,5	98,9

Zazwyczaj pierwszy kwartał roku charakteryzował się nieco mniejszą aktywnością osób na rynku pracy (mniej pracujących, więcej bezrobotnych i biernych zawodowo), która poprawiała się w kolejnych kwartałach z uwagi na podejmowanie pracy sezonowej (wyk 1.1.) i ponownie nieco wyhamowywała w czwartym kwartale, co ma związek z jednej strony z umowami terminowymi dotyczącymi podejmowanej pracy, zawieranyymi w trakcie roku kalendarzowego na sezon lub wygasającymi w końcu roku, ale też z warunkami atmosferycznymi, które mają wpływ na zatrudnienie m.in. w rolnictwie i budownictwie. W 2020 r. ta sezonowa prawidłowość uległa zaburzeniu.

Wykres 1.1. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej
 Chart 1.1. Economic activity of the population aged 15 years and more

W I kwartale 2020 r. w danych statystycznych prezentowanych jako przeciętna w tym okresie⁷, nie widać w pełni wpływu sytuacji epidemicznej na liczebności podstawowych populacji wyróżnianych z uwagi na status na rynku pracy (pracujący, bezrobotni i bierni zawodowo) ani na relacje pomiędzy nimi (por. tablice i wykresy w dalszej części publikacji). Pośredni wpływ COVID na rynek pracy (wprowadzenie rozwiązań dotyczących zachowania dystansu społecznego i ograniczeń w przemieszczaniu się ludności) daje się natomiast zauważyć wewnątrz zbiorowości pracujących i dotyczyło to końca I kwartału (ale też i kolejnych okresów).

⁷ W BAEL kwartalna próba badawcza (liczba mieszkań wylosowanych do badania, w których przeprowadza się wywiad z mieszkającymi tam osobami) rozłożona jest równomiernie na wszystkie tygodnie kwartału. Przyjęta metodologia, a przede wszystkim liczebność próby, pozwalają jedynie na pokazanie „uśrednionej” sytuacji w całym kwartale. Wiedza na ten temat jest szczególnie ważna dla interpretacji wyników w sytuacji, gdy kwartał stanowi okres charakteryzujący się stosunkowo dużą niejednorodnością ze względu na wystąpienie nietypowych zjawisk w trakcie jego trwania, z czym mieliśmy do czynienia w I kwartale 2020 r.

W drugiej połowie marca 2020 r.⁸ nastąpił m.in. znaczący wzrost odsetka pracujących, którzy czasowo nie wykonywali swojej pracy. Co piąta osoba posiadająca pracę nie wykonywała jej przez co najmniej tydzień (19,0%; podczas gdy w całym I kwartale 2020 r. odsetek ten wyniósł 8,1%; dla porównania – 5,2% w I kwartale 2019 r.). Dla prawie 14% posiadających pracę, czasowe jej niewykonywanie związane było bezpośrednio z sytuacją epidemiczną⁹. Najczęściej wymienianym powodem była przerwa w działalności zakładu pracy – w dwóch ostatnich tygodniach marca dotyczyło to 6,6% ogółu pracujących (w całym I kwartale 2020 r. – 1,3%, w I kwartale 2019 r. – 0,2%). W drugiej kolejności wskazywano na „inne przyczyny”, które swoim zakresem obejmowały m.in. opiekę nad dziećmi – tę grupę przyczyn wskazało 4,6% pracujących (w całym I kwartale 2020 r. analogiczny odsetek wyniósł 0,9%, a w I kwartale 2019 r. – 0,1%). Innym zjawiskiem charakterystycznym dla ostatnich dwóch tygodni I kwartału 2020 r., nieobserwowanym wcześniej w takiej skali, które można powiązać ze zmianami w organizacji pracy spowodowanymi pandemią COVID-19, był wzrost liczby osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu, a także skokowy wzrost liczby osób wykonujących swoją pracę w domu. W omawianym okresie odsetek pracujących, którzy zwykle wykonywali swoją pracę w domu ukształtował się na poziomie 14,2% (w całym I kwartale 2020 r. wyniósł on 6,4%; a rok wcześniej – 4,8%), a zdecydowana większość (3/4) tej zbiorowości jako bezpośredni powód pracy w domu wskazała właśnie sytuację epidemiczną i związane z nią uwarunkowania.

W przypadku bezrobotnych i biernych zawodowo wpływ ograniczeń związanych z pandemią COVID-19 na ich sytuację w ostatnich dwóch tygodniach marca 2020 r. pozornie był jeszcze niewielki. Wśród bezrobotnych uprzednio pracujących na przyczynę zaprzestania pracy związane z epidemią wskazało 3,4% populacji. W przypadku biernych zawodowo na powiązanie epidemii z przyczynami nieposzukiwania pracy wskazało 2,2% zbiorowości, co jednak z uwagi na liczebność tej grupy jest już zjawiskiem dosyć istotnym.

Zmiany w aktywności ekonomicznej ludności, wynikające z sytuacji epidemicznej i związanych z nią decyzji społeczno-gospodarczych, były najbardziej widoczne w 2020 r. w danych dotyczących **II kwartału**:

- populacja osób aktywnych zawodowo (16801 tys.), w porównaniu z II kwartałem 2019 r. zmniejszyła się o 230 tys. (tj. o 1,4%), natomiast zbiorowość biernych zawodowo (13471 tys.) uległa zwiększeniu o 217 tys. (tj. o 1,6%). W porównaniu z przeciętną sytuacją w całym I kwartale 2020 r. nastąpił w tych populacjach odpowiednio: spadek o 153 tys. i wzrost o 137 tys. (porównując sytuację w okresie sprzed pandemii: pomiędzy II kwartałem 2018 r. a II kwartałem 2019 r. zauważalne zmniejszenie liczby aktywnych zawodowo miało mniejszą skalę, a populacja biernych zawodowo praktycznie nie uległa zmianie, a w przypadku zmian pomiędzy I i II kwartałem 2019 r. miały one inny kierunek – liczebność aktywnych zawodowo wzrosła o 91 tys., a populacja biernych zawodowo zmniejszyła się o 111 tys., por. tabl.1.2.);
- wśród aktywnych zawodowo szczególną uwagę należy zwrócić na nietypowe zmiany w populacji pracujących pokazujące ile osób w omawianym okresie faktycznie wykonywało pracę i w jakim wymiarze (szersza charakterystyka zbiorowości pracujących została przedstawiona w odrębnym rozdziale):
 - w II kwartale 2020 r. zbiorowość pracujących wyniosła 16274 tys.; w skali roku zmniejszyła się o 210 tys., tj. o 1,3%, a w porównaniu z I kwartałem 2020 r. – o 151 tys., tj. o 0,9% (dla porównania: liczba pracujących w II kwartale 2019 r. względem II kwartału 2018 r. co prawda także uległa ograniczeniu, ale spadek był mniejszy – 81 tys., tj. o 0,5%; natomiast pomiędzy I a II kwartałem w latach poprzedzających pandemię kierunek zmian był odmienny niż w 2020 r. – w 2019 r. był to wzrost o 210 tys., a w 2018 r. wzrost o 221 tys. osób),

⁸ Wyjątkowo dane BAEL przeanalizowano także dla ostatnich dwóch tygodni marca 2020 r., z uwagi na szczególną sytuację epidemiczną i związane z tym zawirowania na rynku pracy (co wymagało przygotowania odrębnych mnożników uogólniających wyniki z próby na całą populację odniesienia). Wielkość próby w tych dwóch tygodniach nie była jednak wystarczająca, aby wyniki można potraktować jako w pełni reprezentatywne dla prezentowania danych bezwzględnych. Można natomiast uznać, że zaobserwowane w tym okresie zmiany miały na tyle silny charakter, że pokazanie udziałów procentowych jest dozwolone. Wyniki opublikowano w: „Informacja o rynku pracy w pierwszym kwartale 2020 roku (dane wstępne)”: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/informacja-o-ryнку-pracy-w-pierwszym-kwartale-2020-roku-dane-wstepne,12,41.html>

⁹ Na potrzeby oceny wpływu COVID-19 na rynek pracy, w połowie marca 2020 r. rozszerzono zakres pytań w ankiecie osobowej BAEL. Respondenci, także w kolejnych kwartałach, pytani byli o to, czy ich konkretna sytuacja na rynku pracy uwarunkowana była bezpośrednio lub pośrednio ogłoszeniem stanu epidemii.

- w II kwartale 2020 r. co ósmy pracujący co prawda miał pracę, ale jej z różnych powodów nie wykonywał przez okres co najmniej tygodnia – dotyczyło to 1962 tys. osób, tj. 12,1% ogółu pracujących (analogiczne zbiorowości w poprzednim kwartale oraz przed rokiem były dużo mniej liczne i wyniosły odpowiednio: 1336 tys. oraz 1024 tys. osób). Z tej populacji aż 1221 tys. osób (tj. 62,2%) wskazało, że miało to bezpośredni związek z pandemią COVID-19. Szczególnie istotną grupą wydają się tu osoby, które jako przyczynę niewykonywania pracy w badanym tygodniu podały przerwę w działalności zakładu pracy – w II kwartale 2020 r. populacja ta liczyła 684 tys. (z czego dla 675 tys. osób przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19). W stosunku do sytuacji z poprzedniego kwartału odnotowano ponad trzykrotny wzrost liczebności tej grupy pracujących, natomiast w odniesieniu do analogicznego okresu 2019 r. wzrost ten był szczególnie znaczący, gdyż w II kwartale 2019 r. populacja ta liczyła „tylko” 7 tys. osób,
- innym zjawiskiem charakterystycznym dla zbiorowości pracujących w II kwartale 2020 r. był zdecydowany wzrost liczby osób, które w badanym tygodniu pracowały krócej niż zwykle z przyczyn związanych z zakładem pracy. W omawianym okresie populacja ta liczyła 513 tys. osób i w stosunku do poprzedniego kwartału wzrosła 3-krotnie (z poziomu 138 tys.), natomiast jeszcze wyraźniej zwiększyła się w odniesieniu do II kwartału 2019 roku (liczyła wówczas 18 tys.). W ramach opisywanej zbiorowości w II kwartale 2020 r. aż 504 tys. osób wskazało, że sytuacja ta miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19.

Zaobserwowane w II kwartale 2020 r. zmiany w podstawowych populacjach wyróżnionych z uwagi na status osób na rynku pracy przyczyniły się do spadku współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia – w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej było to mniej o 0,7 p. proc. (z 56,2% do 55,5%) i 0,6 p. proc. (z 54,4% do 53,8%). Wskaźniki te zmniejszyły się także względem poprzedniego kwartału. Z kolei natężenie bezrobocia, mierzone stopą bezrobocia, chociaż i tak już niskie w 2019 r. to jeszcze minimalnie spadło rok do roku (z 3,2% do 3,1%), co było efektem zmniejszenia się populacji bezrobotnych (o 21 tys.). W porównaniu z I kwartałem 2020 r. wartość stopy bezrobocia nie uległa zmianie. Warto natomiast zwrócić uwagę na, co prawda niewielkie, ale jednak niekorzystne, zwiększenie relacji liczby niepracujących przypadających na 1000 pracujących (wzrost do 860, tj. o 23 osoby w skali roku).

W II kwartale 2020 r. spośród 413 tys. bezrobotnych uprzednio pracujących 83 tys. osób (tj. 20,1%) utraciło swoją pracę na skutek sytuacji spowodowanej pandemią COVID-19, z tego 35 tys. osób (42,2%) jako bezpośredni powód podało likwidację zakładu lub stanowiska pracy, 18 tys. (21,7%) zwolnienia z innych przyczyn, 18 tys. (21,7%) zakończenie pracy na czas określony, 12 tys. (14,5%) wskazało na inne powody związane z pandemią COVID-19.

W III i IV kwartale 2020 r. liczba pracujących uległa zwiększeniu względem II kwartału. Przyczyniło się do tego prawdopodobnie częściowe zniesienie obostrzeń „antycovidowych” w III kwartale (ponownie jednak zaostrzone w trakcie kolejnego okresu z uwagi na wzrost liczby zachorowań). Na wielkość populacji pracujących w okresie trwania pandemii COVID-19. wpływ miały zapisy w Tarczach Antykryzysowych, a tym samym i klauzule zapisane w umowach o uzyskanie świadczeń postojowych, warunkujące konieczność utrzymania zatrudnienia, wynikające ze spec. ustaw ale też determinacja samych przedsiębiorców odnosząca się do konieczności przetrzymania trudnego okresu i w miarę możliwości niepozbywanie się kadr, które potem nie byłoby łatwo odbudować, gdy minie sytuacja kryzysowa.

W III kwartale 2020 r. liczba pracujących zwiększyła się do 16512 tys., co było wartością wyższą niż we wcześniejszych kwartałach 2020 r., ale jednak nadal nie osiągnęła poziomu z III kwartału 2019 r. wobec którego była mniejsza o 107 tys.

W omawianym okresie 1555 tys. osób posiadało pracę, ale jej nie wykonywało w badanym tygodniu, co stanowiło 9,4% ogółu pracujących. Było to mniej niż w opisanym powyżej II kwartale oraz mniej niż przed rokiem (1614 tys. osób, tj. 9,7%). W ramach tej zbiorowości „tylko” 97 tys. osób (tj. 6,2%) wskazało, że przerwa w wykonywaniu pracy miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19. Pamiętać tu jednak należy, że III kwartał uwzględnia okres wakacyjny, co znajdowało odzwierciedlenie także w statystykach w poprzednich latach (znaczący wzrost odsetka osób niewykonywujących pracy ze względu na okres urlopowy). Ponadto, co istotne, w III kwartale 2020 r. częściowo odmrożono restrykcje związane

z przemieszczaniem się, a dodatkowo w ramach kolejnej „Tarczy” zaproponowano bon turystyczny, co miało na celu wsparcie szeregu firm związanych bezpośrednio lub pośrednio z turystyką. W omawianym kwartale subpopulacja osób, które jako przyczynę niewykonania pracy w badanym tygodniu podały przerwę w działalności zakładu pracy, liczyła 65 tys. (z czego dla 36 tys. przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19). Omawiana zbiorowość była istotnie mniejsza od zaobserwowanej w II kwartale, podobnie jak w przypadku kolejnej subpopulacji – osób pracujących krócej niż zwykle z przyczyn związanych z zakładem pracy. W III kwartale 2020 r. zbiorowość pracujących w badanym tygodniu krócej niż zwykle w pracy głównej z przyczyn związanych z zakładem pracy liczyła 102 tys. osób (o 81 tys. więcej niż w III kwartale 2019 r.). W ramach opisywanej zbiorowości w III kwartale 2020 r. 76 tys. osób, tj. 74,5% wskazało, że sytuacja ta miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19.

W IV kwartale 2020 r. liczba pracujących wyniosła 16555 tys. osób i w porównaniu zarówno z poprzednim kwartałem, jak i analogicznym okresem rok wcześniej, zaobserwowano jej minimalny wzrost (odpowiednio: o 43 tys., tj. o 0,3% oraz o 88 tys., tj. o 0,5%).

Liczba osób posiadających pracę, ale jej niewykonywujących przez co najmniej tydzień w omawianym kwartale wyniosła 1211 tys. (7,3% ogółu pracujących) i była niższa niż kwartał wcześniej, ale wyższa niż przed rokiem (w II kwartale: 951 tys. osób, tj. 5,8% pracujących). W ramach tej zbiorowości nieco częściej niż co czwarta osoba (323 tys., tj. 26,7%) wskazała, że miało to bezpośredni związek z pandemią COVID-19. Stanowiło to znaczący wzrost w porównaniu z III kwartałem i miało związek z jednej strony z zakończeniem okresu urlopowego, ale przede wszystkim było wynikiem ponownego wdrożenia zaostrzonych restrykcji związanych z przeciwdziałaniem wzrostowi zachorowań na COVID-19, w tym m.in. ponownego zamknięcia szkół, zwiększonych ograniczeń w działalności gastronomii, zbiorowego zakwaterowania, obiektów handlowych typu galerie. Populacja osób, które formalnie miały nadal status pracującego, ale nie wykonywały pracy z powodu przerwy w działalności zakładu pracy w IV kwartale 2020 liczyła 121 tys. (w tym dla 100 tys. przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19) i stanowiła dwukrotność zaobserwowanej w poprzednim kwartale.

Populacja osób pracujących krócej niż zwykle w pracy głównej z przyczyn związanych z zakładem pracy liczyła 93 tys. osób i nieznacznie zmniejszyła się w stosunku do poprzedniego kwartału, natomiast była istotnie większa w odniesieniu do sytuacji rok wcześniej (w IV kwartale 2019 r. populacja ta liczyła 21 tys. osób). W ramach opisywanej zbiorowości – 80 tys. osób (tj. 86,0%) wskazało, że sytuacja ta miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19.

Jeżeli chodzi o pozostałe zbiorowości, to w 2020 r. nastąpiło wyhamowywanie korzystnej dotychczas tendencji spadkowej w zakresie liczby bezrobotnych, przy czym w III i IV kwartale zauważalne już było zwiększenie tej populacji względem analogicznych okresów 2019 r. (odpowiednio o 5,5% i o 9,3%), chociaż w wartościach bezwzględnych nie były to jeszcze duże różnice (29 tys. i 45 tys.). W przypadku III kwartału 2020 r. na wzrost liczby bezrobotnych wpływ mogło mieć także „poluzowanie” restrykcji związanych z przemieszczaniem się i częściowym otwarciem gospodarki, co mogło zachęcić osoby do rozpoczęcia aktywnego poszukiwania pracy. Ponadto III i IV kwartał jest to też zazwyczaj okres wkraczania po raz pierwszy na rynek pracy absolwentów szkół i uczelni, którzy w 2020 r. mieli szczególnie utrudnioną sytuację.

W III kwartale 2020 r. w ramach populacji bezrobotnych poprzednio pracujących, już częściej niż co czwarta osoba jako przyczynę zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy wskazała okoliczności związane z COVID-19 (107 tys. osób; 26,6%). W IV kwartale liczba bezrobotnych, którzy zadeklarowali, że utrata pracy związana była z pandemią – wzrosła do 116 tys. (29,5%). W III kwartale spośród bezrobotnych wskazujących na COVID-19: 60 tys. osób (56,1%) jako bezpośredni powód zakończenia pracy podało likwidację zakładu lub stanowiska pracy, 16 tys. (15,0%) zwolnienie z innych przyczyn, 15 tys. (14,0%) zakończenie pracy na czas określony, 17 tys. (15,9%) – inne powody związane z pandemią. W IV kwartale 2020 r. było to odpowiednio: 63 tys. osób (54,3%) – likwidacja zakładu lub stanowiska pracy, 18 tys. (15,5%) – zwolnienie z innych przyczyn, 17 tys. (14,7%) – zakończenie pracy na czas określony, a 18 tys. (15,5%) – inne powody związane z pandemią COVID-19,

Populacja biernych zawodowo w obu kwartałach drugiego półrocza 2020 r. zmniejszyła się względem kwartałów z pierwszej połowy roku. Natomiast w ujęciu rocznym zmiany te kształtowały się następująco: w III kwartale 2020 r. miał miejsce wzrost omawianej populacji o 68 tys. osób (0,5%), a w przypadku IV kwartału 2020 r. liczebność zbiorowości biernych zawodowo była mniejsza o 143 tys. (o 1,1%) od zanotowanej w analogicznym kwartale 2019 r.

Skutkiem zaobserwowanych w drugiej połowie 2020 r. zmian w wielkościach populacji pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo był „powrót” podstawowych wskaźników rynku pracy do wartości notowanych przed ich skokowym obniżeniem w II kwartale, przy czym w ostatnim kwartale roku współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia były nawet wyższe niż w analogicznym kwartale rok wcześniej (odpowiednio o 0,5 p. proc. i 0,3 p. proc.). Wzrosła też jednak stopa bezrobocia – o 0,2 p. proc. – jako skutek zmniejszenia się populacji pracujących, będących składową aktywnych zawodowo (mianownika stopy bezrobocia).

1.2. Osoby zarejestrowane w urzędach pracy jako bezrobotne

1.2. Persons registered as unemployed in the labour offices

Wpływ pandemii COVID-19 na rynek pracy widać też na przykładzie **danych z rejestrów powiatowych urzędów pracy (PUP)**¹⁰. W 2020 r. nie zanotowano co prawda jakiegoś spektakularnego przyrostu liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne oraz stopy bezrobocia, nawiązujących do wartości obserwowanych kilka lat wcześniej, nie mniej jednak zmiany jakie miały miejsce w 2020 r. były istotne.

W maju 2020 r. populacja bezrobotnych w rejestrach PUP przekroczyła milion i liczebność ta utrzymała się w kolejnych miesiącach roku. W końcu grudnia 2020 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 1046,4 tys. bezrobotnych, tj. o 180,0 tys. (o 20,8%) więcej niż w grudniu 2019 r. Stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 6,2% i była o 1,0 p. proc. wyższa niż przed rokiem.

Należy zwrócić uwagę, że w latach dobrej koniunktury w gospodarce, II i III kwartał roku charakteryzował się zwykle zmniejszaniem bezrobocia w porównaniu z IV i I kwartałem, podczas gdy w 2020 r. ta sezonowa cykliczność nie została zachowana.

Pewne symptomy wpływu sytuacji epidemicznej na liczebność osób zarejestrowanych w PUP jako bezrobotni widać już w I kwartale 2020 r. Co prawda sezonowy wzrost liczby bezrobotnych na koniec I kwartału w porównaniu z końcem poprzedzającego go IV kwartału widoczny był także w poprzednich latach (wyk. 1.2. i 1.3), ale dynamika zaobserwowanych zmian uległa niewielkiemu pogłębieniu w porównaniu z sytuacją rok i dwa lata wcześniej (105,0% wobec 101,6% i 101,0%). Większe różnice wystąpiły w kolejnych kwartałach 2020 r. W końcu II kwartału zanotowano o 117,1 tys. więcej bezrobotnych niż na koniec I kwartału, w III kwartale liczba ta praktycznie pozostała na tym samym poziomie (różnica in minus o 2,8 tys. osób, podczas gdy w poprzednich latach te spadki były głębsze), a na koniec IV kwartału liczba bezrobotnych zwiększyła się o kolejne 22,7 tys. (do 1046,4 tys.). Odniesienie do sytuacji w analogicznych kwartałach rok wcześniej wskazuje, że o ile w I kwartale 2020 r. kontynuowana była jeszcze pozytywna, chociaż wyhamowująca, tendencja spadku bezrobocia (na koniec okresu mniej o 75,3 tys. r/r), to już w końcu II, III i IV kwartału odnotowano więcej bezrobotnych niż na koniec analogicznych kwartałów 2019 r. (odpowiednio o 149,4 tys., 172,5 tys. i 180,0 tys.).

¹⁰ GUS dysponuje kilkoma źródłami informacji o bezrobociu w Polsce: opisane wcześniej kwartalne badanie BAEL, spisy powszechne ludności i mieszkań realizowane co 10 lat, a kolejnym jest sprawozdawczość powiatowych urzędów pracy, opracowywana następnie przez GUS wspólnie z Ministerstwem właściwym ds. pracy (sprawozdawczość MRPiPS-01/MRPiP-01). Podstawowe statystyki dotyczące bezrobocia rejestrowanego dostępne są co miesiąc, uzupełniane kwartalnie lub półrocznie o dodatkowe informacje (cechy demograficzno-społeczne oraz charakterystyka sytuacji zawodowej poprzedzającej rejestrację osoby jako bezrobotnej). Definicja osoby bezrobotnej na potrzeby rejestracji w urzędach pracy jest określona ustawowo. W 2020 r. obowiązywała Ustawa z dnia 20.IV.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, z późn. zmianami (jednolity tekst Dz.U. z 2020 r. poz. 1409). Por. rozszerzony opis w poprzedniej edycji publikacji Wybrane aspekty, prezentującej szeroką charakterystykę sytuacji na rynku pracy w 2018 r.: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/wybrane-aspekty-ryнку-pracy-w-2018-roku,4,2.html>

Por. też Zeszyt metodologiczny z zakresu statystyki rynku pracy i wynagrodzeń:

[Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Rynek pracy / Zasady metodyczne, Rocznik Pracy / Zeszyt metodologiczny. Statystyka rynku pracy i wynagrodzeń](#)

W Powiatowych Urzędach Pracy **ZAREJESTROWANYMI jako BEZROBOTNE** mogą być osoby (obywatele polscy i cudzoziemcy oraz członkowie ich rodzin, którzy bezpośrednio przed rejestracją jako bezrobotni byli zatrudnieni nieprzerwanie na terytorium RP przez okres co najmniej 6 miesięcy), niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub danej służbie albo innej pracy zarobkowej (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne – zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkołach z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub przystępujące do egzaminu eksternistycznego z zakresu programu nauczania tej szkoły oraz uczące się w branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej, prowadzącej kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej, lub szkół wyższych gdzie studiuje w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

a) ukończyły 18 lat;

b) nie ukończyły: kobiety – 60 lat, mężczyźni – 65 lat;

c) nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobierają nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, nie pobierają świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego;

d) nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, przyznanej przez zagraniczny organ emerytalny lub rentowy, w wysokości co najmniej najniższej emerytury albo renty z tytułu niezdolności do pracy;

e) nie są właścicielami lub posiadaczami (samoistnymi lub zależnymi) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;

f) nie uzyskują przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych lub nie podlegają ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie;

g) nie złożyły wniosku do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo po złożeniu wniosku o wpis zgłosiły do CEiDG wnioski o zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej i okres zawieszenia jeszcze nie upłynął, albo nie upłynął jeszcze okres do określonego we wniosku o wpis do CEiDG, dnia podjęcia działalności gospodarczej;

h) nie są tymczasowo aresztowane lub nie odbywają kary pozbawienia wolności z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego;

i) nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;

j) nie pobierają na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego;

k) nie pobierają na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania; l) nie pobierają po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego;

m) nie podlegają, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników;

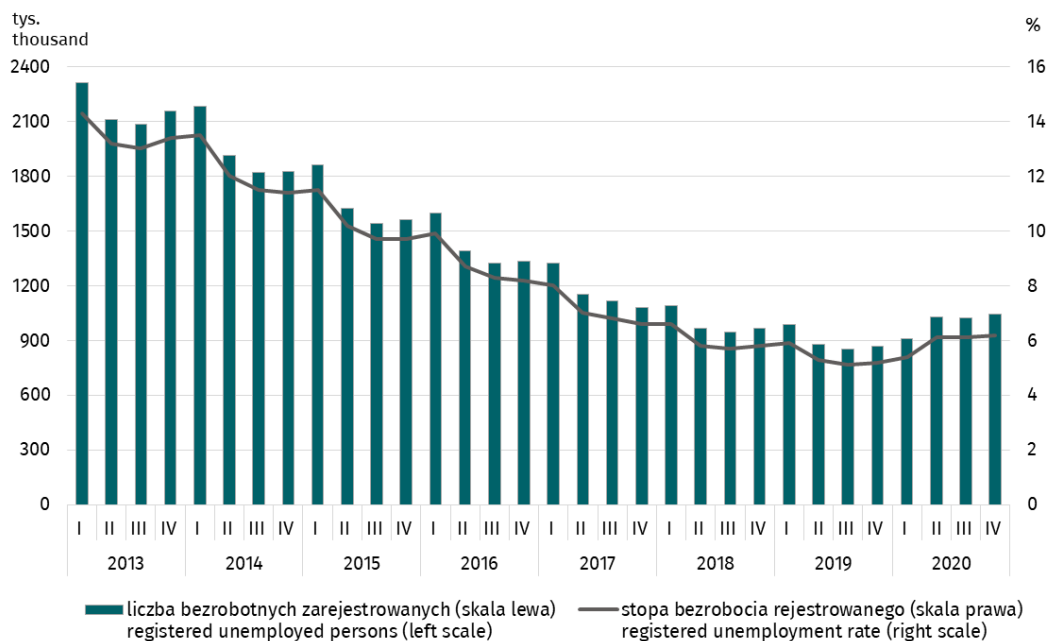
n) nie pobierają na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów zasiłku dla opiekuna.

Osoby odbywające m.in. szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe dorosłych, pracę społecznie użyteczną oraz osoby skierowane do agencji zatrudnienia w ramach zlecania działań aktywizacyjnych – wyłączane są z ewidencji bezrobotnych zarejestrowanych w PUP.

Wykres 1.2. Bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy i stopa bezrobocia rejestrowanego.

Stan w końcu kwartału

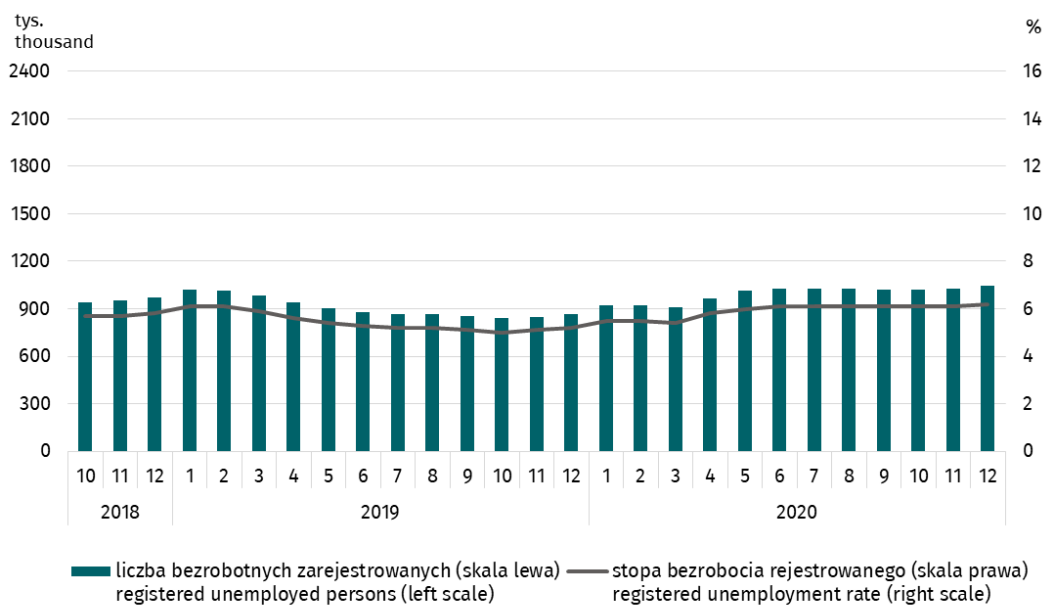
Chart 1.2. Unemployed persons registered in the labour offices and registered unemployment rate
State as of the end of the quarter

Wykres 1.3. Bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy i stopa bezrobocia rejestrowanego.

Stan w końcu miesiąca

Chart 1.3. Unemployed persons registered in the labour offices and registered unemployment rate
State as of the end of the month

Porównując napływ do i odpływ z rejestrów bezrobotnych w PUP w 2020 r. zauważyć można **mniejszą liczbę nowych rejestracji, ale jednocześnie dużo mniej wyrejestrowań niż w 2019 r.** W całym 2020 r. zarejestrowano 1340,7 tys. nowych bezrobotnych (o 10,4% mniej niż w 2019 r.) i jednocześnie 1160,7 tys. osób skreślono z ewidencji bezrobotnych (o 27,4% mniej niż rok wcześniej).

Szczególnie jest to widoczne w danych statystycznych z II kwartału, w którym to w 2020 r. skreślono z ewidencji 194,7 tys. osób, a rok wcześniej – 429,6 tys.; jednocześnie w omawianym kwartale w 2020 r. zanotowano 311,7 tys. nowych rejestracji, tj. nieco mniej niż rok wcześniej, ale różnica wyniosła tylko 10,3 tys. W III kwartale 2020 r. wraz z częściowym „odmrożeniem” gospodarki, dało się zauważyć większe „ruchy” zarówno w napływie, jak i odpływie z rejestrów bezrobotnych, ale w IV kwartale z uwagi na zwiększoną liczbę zachorowań na COVID-19 ponownie „zamrożono” części branż, a w rejestrach odnotowano mniej nowych rejestracji w związku z poszukiwaniem pracy i znacznie mniej osób wyrejestrowano (tabl. 1.3).

Wspomniany ograniczony odpływ z rejestrów PUP w 2020 r. wynikał m.in. z mniejszej liczby osób, które podjęły pracę zarówno niesubsydiowaną (o 7,9% mniej niż w 2019 r.), jak i subsydiowaną (o 21,8%), chociaż zauważyć jednocześnie należy, że osoby wykreślone z powodu podjęcia pracy w 2020 r. stanowiły 61,5%, tj. o 11,8 p. proc. więcej niż w 2019 r. Wyraźnie mniej niż przed rokiem wyrejestrowano osób, które nie potwierdziły gotowości do podjęcia pracy (o 60,6%, co było efektem zawieszenia tego obowiązku od kwietnia oraz jego egzekwowania w ograniczonym zakresie od czerwca) oraz dobrowolnie zrezygnowały ze statusu bezrobotnego (o 50,0%). Obniżyła się również liczba osób skreślonych z ewidencji w wyniku rozpoczęcia szkolenia lub stażu (przede wszystkim zauważalny spadek wystąpił w II kwartale w wyniku częściowego zamknięcia gospodarki; w kolejnych kwartałach liczba wyrejestrowań z tego powodu była nieco wyższa niż rok wcześniej).

Z kolei w nowych rejestracjach dało się zauważyć wzrastającą liczbę osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy (w 2020 r. wzrost o 40,7% względem 2019 r., głównie w wyniku ponad dwukrotnego przyrostu nowo zarejestrowanych z tej przyczyny w II kwartale). Mniej niż w 2019 r. zarejestrowano osób dotychczas niepracujących, absolwentów, zamieszkałych na wsi, nieposiadających kwalifikacji zawodowych oraz długotrwale bezrobotnych (kategorie nierozłączne względem siebie)¹¹.

W efekcie m.in. ww. zmian, w rejestrach PUP zwiększyła się populacja osób pozostających bez pracy dłużej niż rok (w końcu 2020 r. – 415,5 tys., wobec 328,9 tys. rok wcześniej), ale też więcej było osób bez doświadczenia zawodowego (130,5 tys. wobec 110,2 tys.) oraz bez kwalifikacji zawodowych (331,3 tys. wobec 265,2 tys.). Liczniejsza była też zbiorowość osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładów pracy (w 2020 r. – 50,6 tys., a w 2019 r. – 34,5 tys.).

Opisane zmiany znalazły też odzwierciedlenie w wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego – wzrost tego wskaźnika pomiędzy I a II kwartałem 2020 r. i utrzymanie tego samego poziomu w III kwartale (choć zwykle pomiędzy tymi kwartałami obserwowano zmniejszanie się natężenie bezrobocia) i niewielki wzrost stopy bezrobocia w IV kwartale do wartości 6,2%.

Porównanie stopy bezrobocia w 2020 r. z analogicznymi kwartałami 2019 r. wskazuje, że po trendzie spadkowym widocznym jeszcze w I kwartale 2020 r. (spadek stopy bezrobocia r/r o 0,5 p. proc.), w kolejnych kwartałach notowano już jego wzrost (różnica o 0,8 p. proc. i 1,0 p. proc. r/r; wyk. 1.2).

¹¹ por. publikacje GUS z 2020 r.: Bezrobocie rejestrowane w kwartale 2020 r., Sytuacja społeczno-gospodarcza w 2020 r.

Tablica 1.3. Bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy¹
Table 1.3. Unemployed persons registered¹ in the labour offices

Wyszczególnienie Specification	2019				2020			
	kwartaly quarters							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	w tysiącach in thousands							
Bezrobotni zarejestrowani (stan w końcu kwartału) Registered unemployed persons (as of the end of quarter)	984,7	877,1	851,2	866,4	909,4	1026,5	1023,7	1046,4
w tym of which:								
dotychczas niepracujący previously not employed	123,1	112,5	114,4	110,2	108,4	118,2	129,2	130,5
absolwenci ² school leavers ²	33,0	15,2	30,0	32,4	33,6	16,5	30,2	36,2
zakładów pracy terminated for company reasons	38,7	35,7	34,0	34,5	36,9	52,3	52,1	50,6
bez kwalifikacji zawodowych without occupational qualifications	305,0	271,9	263,3	265,2	276,7	313,0	321,3	331,3
pozostający bez pracy dłużej niż rok out of job for period longer than 1 year	380,7	360,8	338,5	328,9	330,9	355,5	379,7	415,5
Bezrobotni nowo zarejestrowani Newly registered unemployed persons	414,5	322,0	382,6	377,5	369,5	311,7	342,0	317,6
Bezrobotni wyrejestrowani Unemployed persons removed from unemployment rolls	398,6	429,6	408,6	362,3	326,4	194,7	344,7	249,0
Płynność bezrobocia (napływ - odpływ w tys.) Inflow into and outflow from unemployment (inflow - outflow in thousands persons)	15,9	-17,6	-25,9	15,2	43,1	117,0	-2,7	22,7
	%							
Stopa bezrobocia rejestrowanego (w końcu kwartału) Registered unemployment rate (as of the end of quarter)	5,9	5,3	5,1	5,2	5,4	6,1	6,1	6,2
	Analogiczny okres roku poprzedniego = 100 Corresponding period of the previous year = 100							
Bezrobotni zarejestrowani (stan w końcu kwartału) Registered unemployed persons (as of the end of quarter)	90,2	90,6	89,8	89,4	92,4	117,0	120,3	120,8
Bezrobotni nowo zarejestrowani Newly registered unemployed persons	91,0	87,8	91,8	89,3	89,1	96,8	89,4	84,1
Bezrobotni wyrejestrowani Unemployed persons removed from unemployment rolls	89,5	87,5	93,4	90,3	81,9	45,3	84,4	68,7

1) Od kwietnia 2020 r. obowiązek potwierdzenia gotowości do podjęcia pracy został zawieszony, od czerwca 2020 r. obowiązek był egzekwowany w ograniczonym stopniu.

1) From April 2020, the obligation to confirm readiness to work has been suspended, and from June 2020 the obligation has been enforced to a limited extent.

2) Absolwenci – osoby, dla których okres od momentu zakończenia nauki do momentu rejestracji nie przekroczył 12 miesięcy.

2) School-leavers – persons for whom the period from the end of education to the time of registration did not exceed 12 months.

Warto przy okazji omawiania danych z urzędów pracy nadmienić, że w 2020 r. **w ramach zwolnień grupowych** pracodawcy zadeklarowali zwolnienie ponad dwukrotnie większej liczby pracowników niż w 2019 r. W 2020 r. 957 zakładów zadeklarowało zwolnienie 73,1 tys. pracowników, w tym 6,2 tys. osób z sektora publicznego (w 2019 r. odpowiednio 458 zakładów, 32,0 tys. pracowników, w tym 3,0 tys. z sektora publicznego).

W 2020 r. do rejestrów PUP zgłoszono 1115,7 tys. **ofert zatrudnienia**¹², tj. o 17,2% mniej niż w 2019 r. Zmniejszyła się zarówno liczba ofert z sektora prywatnego (o 17,2%), jak i z sektora publicznego (o 17,4%). Oferty z sektora publicznego, podobnie jak rok wcześniej, stanowiły 9,2% ogółu zgłoszonych ofert. W końcu grudnia 2020 r. oferty zatrudnienia niewykorzystane dłużej niż jeden miesiąc stanowiły 31,8% (wobec 29,5% rok wcześniej). Spośród wszystkich ofert pozostających do dyspozycji w końcu grudnia 2020 r. 4,5% adresowanych było do osób niepełnosprawnych, 1,4% dotyczyło stażu pracy, a 0,1% skierowanych było do absolwentów.

1.3. Aktywność ekonomiczna kobiet i mężczyzn

1.3. Economic activity of women and men

Pomimo wzrastającego od lat udziału kobiet na rynku pracy, to nadal prawidłowością jest, że wśród pracujących więcej jest mężczyzn. Uwzględniając dane średnioroczne, w 2019 r. na populację pracujących w wieku 15 lat i więcej składało się 9115 tys. mężczyzn i 7346 tys. kobiet. Taka sama zależność dotyczyła też całej populacji aktywnych zawodowo (odpowiednio 9398 tys. wobec 7620 tys.), w której pracujący są dominującą składową. Wskaźniki zatrudnienia i współczynniki aktywności zawodowej także są wyraźnie wyższe dla mężczyzn niż kobiet (dla populacji osób w wieku 15 lat i więcej omawiane wskaźniki w 2019 r. wyniosły odpowiednio: wskaźnik zatrudnienia: 63,0% wobec 46,4%; współczynnik aktywności zawodowej: 65,0% wobec 48,2%).

Pozytywne zmiany na rynku pracy związane ze wzrostem liczby pracujących i wskaźnika zatrudnienia widoczne były od 2014 r. do 2018 r. łącznie – i dotyczyły obu płci. W 2019 r. dało się zauważyć nieznaczne zmniejszenie populacji pracujących kobiet, co znalazło wyraz także w obniżeniu się wskaźnika zatrudnienia – spadek rzędu 0,2 p. proc., przy jednoczesnym wzroście tego wskaźnika dla mężczyzn – od 0,3 do 0,9 p. proc. w zależności od kwartału. Warto ponownie podkreślić aspekt sezonowości zatrudnienia na polskim rynku pracy, dotyczący zarówno mężczyzn, jak i kobiet, który zaobserwować można analizując dane bezwzględne, jak i wskaźnik zatrudnienia (wyk. 1.4.).

Wśród ogółu bezrobotnych wyznaczanych według kryterium Międzynarodowej Organizacji Pracy (zastosowanego w BAEL) liczniejszą zbiorowością także są mężczyźni – tu różnice według płci są jednak dużo mniejsze niż w przypadku pracujących. W 2019 r. zbiorowości te liczyły – 284 tys. bezrobotnych mężczyzn wobec 274 tys. bezrobotnych kobiet (dane średnioroczne), i ta prawidłowość się utrzymuje niezależnie od spadającego w ostatnich latach bezrobocia i efektów sezonowości rynku pracy (wyjątek to I kwartał 2019 r.). Odmienne kształtuje się natomiast natężenie bezrobocia kobiet i mężczyzn, mierzone stopą bezrobocia wg BAEL. Do 2015 r. stopa bezrobocia kobiet była wyraźnie wyższa od stopy bezrobocia mężczyzn, wyjątkiem był z reguły I kwartał, kiedy to rozpiętość omawianego wskaźnika według płci wyraźnie się zmniejszyła (najwyższa rozpiętość dotyczyła III kwartału, gdy dostępne były prace sezonowe, a zatrudnienie przy nich znajdowali głównie mężczyźni). W kolejnych latach, w efekcie wyraźnie obniżonego poziomu i natężenia bezrobocia do wartości wcześniej nieobserwowanych, stopa bezrobocia kobiet i mężczyzn bardzo się do siebie zbliżyła, a w ramach efektów sezonowych w latach 2016–2018 zaobserwować można było również, że stopa bezrobocia mężczyzn przewyższała w II kwartałach stopę bezrobocia kobiet (wyk. 1.5.).

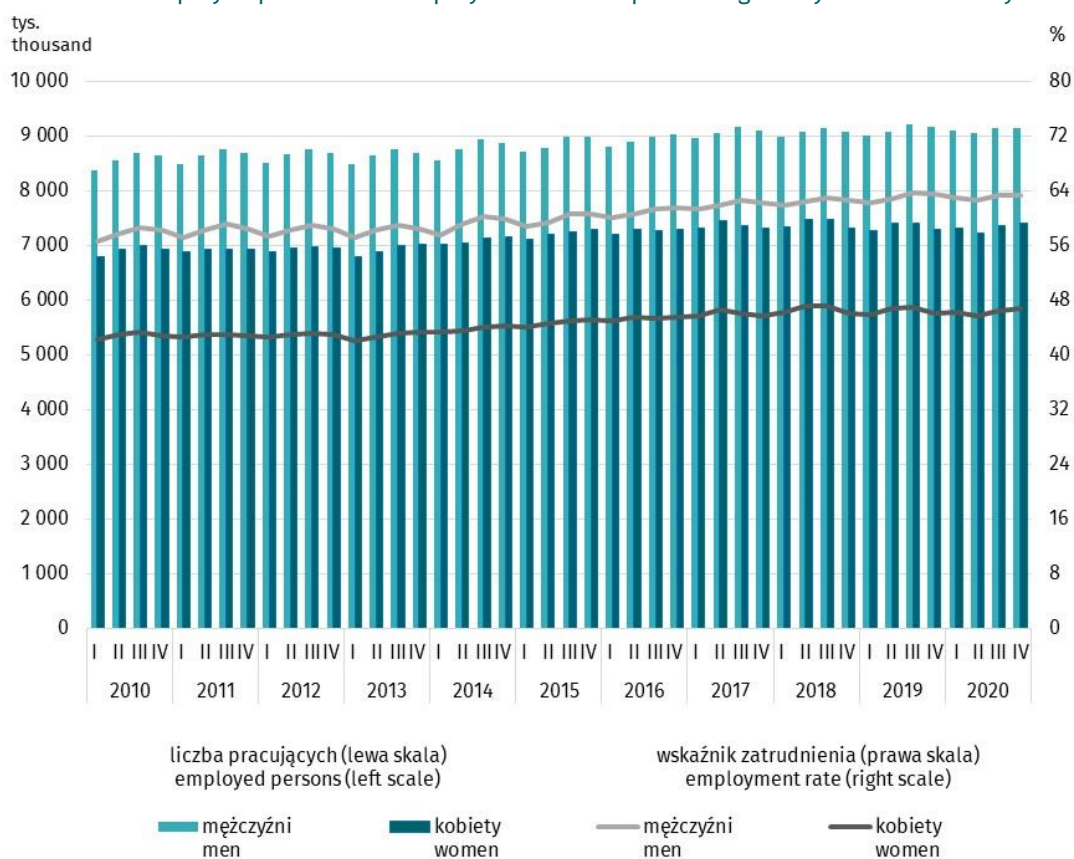
W przypadku rejestrów bezrobotnych prowadzonych przez Powiatowe Urzędy Pracy - dane wskazują na liczniejszą populację kobiet¹³. W końcu grudnia 2019 r. wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w PUP kobiety stanowiły 55,3% (479,4 tys. z ogólnej liczby 866,4 tys.). W końcu 2020 r. analogiczny odsetek wyniósł 53,7% (561,6 tys. z ogólnej liczby 1046,4 tys.).

¹² Dotyczy wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej.

¹³ por. publikacje GUS z 2021 r. i wcześniejsze: Bezrobocie rejestrowane w kwartale 2020 r., Sytuacja społeczno-gospodarcza w 2020 r.

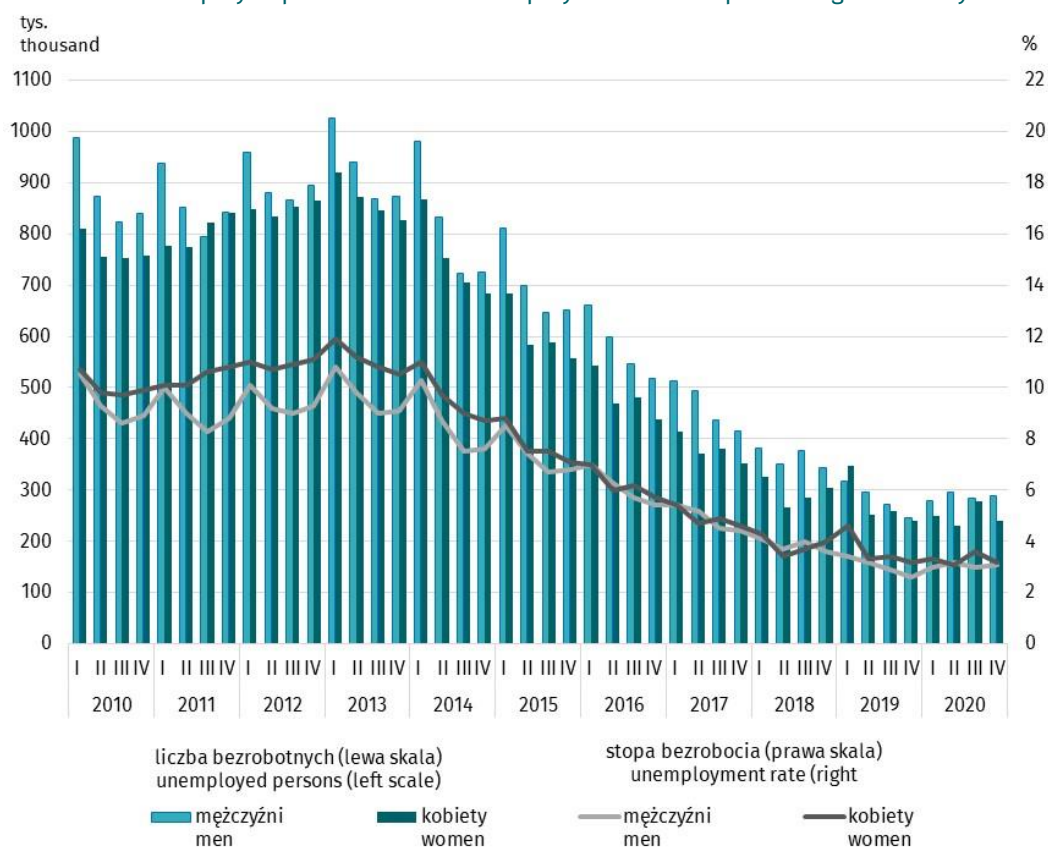
Wykres 1.4. Liczba pracujących i wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej według płci

Chart 1.4. The number of employed persons and employment rate for persons aged 15 years and more by sex

Wykres 1.5. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia ludności w wieku 15–74 lata według płci

Chart 1.5. The number of unemployed persons and the unemployment rate for persons aged 15–74 by sex

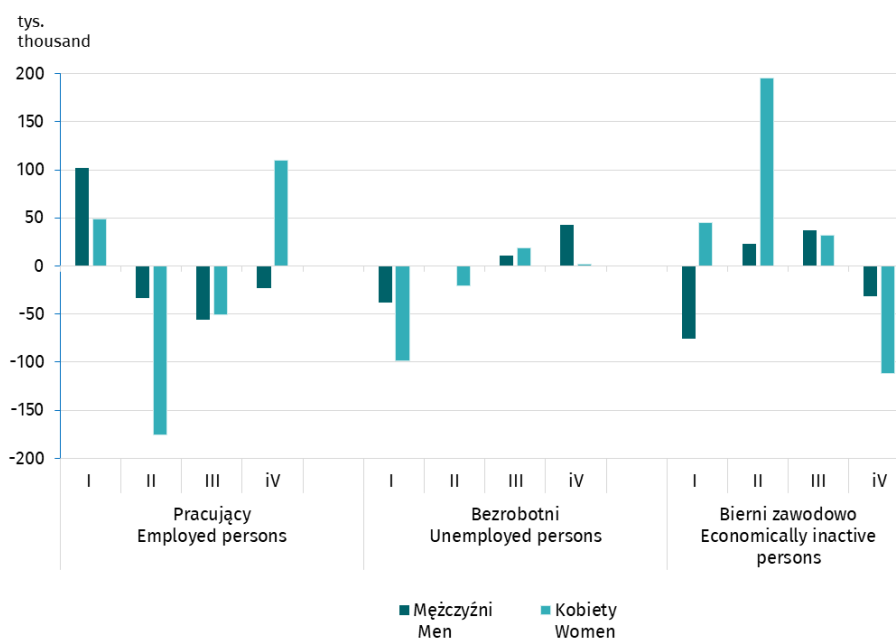
Analizując dane kwartalne z 2020 r. zauważyć można, że z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy, to „efekt pandemii COVID-19” dotyczył obu płci, chociaż zmiany te miały nieco inny przebieg.

W II kwartale 2020 r., w wyniku m.in. wdrożonych restrykcji związanych z ochroną zdrowia, zmniejszyła się liczba **pracujących** kobiet i mężczyzn, i to zarówno w porównaniu z poprzednim kwartałem (o 99 tys. i o 52 tys., tj. o 1,4% i 0,6%), jak i analogicznym okresem rok wcześniej (o 176 tys. i o 33 tys., tj. o 2,4% i 0,4%), przy czym zmiany były głębsze w populacji kobiet. W kolejnych kwartałach 2020 r. nie zanotowano już dalszego ubytku pracujących. W III kwartale dla obu płci populacja pracujących zwiększyła się w porównaniu z poprzednim kwartałem (o 141 tys. i o 97 tys.), w IV kwartale niewielki przyrost kontynuowany był już tylko wśród kobiet (o 43 tys.). Jednak w przypadku mężczyzn nie udało się „odbudować” wielkości populacji z 2019 r. (choć różnica jest niewielka), a liczebność populacji kobiet dopiero w IV kwartale 2020 r. powróciła do porównywalnych wartości z analogicznego kwartału rok wcześniej, a nawet ją przekroczyła (wyk. 1.6).

W efekcie powyżej opisanych zmian, **wskaźniki zatrudnienia** mężczyzn w kwartałach II – IV 2020 r. były nieco niższe niż w analogicznych okresach 2019 r. (maksymalna różnica in minus to 0,4 p. proc.). W przypadku kobiet, różnice we wskaźnikach r/r w II i III kwartale były zbliżone do tych w populacji mężczyzn, natomiast zanotowany w ostatnim kwartale 2020 r. przyrost liczby pracujących kobiet, wobec sezonowego ograniczenia tej populacji rok wcześniej, poskutkowało wzrostem wskaźnika zatrudnienia o 0,7 p. proc. r/r.

Wykres 1.6. Zmiany w populacji kobiet i mężczyzn w 2020 r. w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej według statusu na rynku pracy

Chart 1.6. Changes in population of women and men in 2020 compared to the corresponding period of previous year by the status on the labour market

Zmiany zachodzące w liczebności populacji **bezrobotnych** kobiet i mężczyzn w trakcie 2020 r., (mierzone wg metodologii MOP, a więc przedstawiające faktyczną sytuację osób na rynku pracy, uwarunkowaną gotowością do podjęcia pracy i realnymi możliwościami jej poszukiwania, niezależnie od dostępu do rejestracji w PUP) wynikają także bezpośrednio z okresów zamykania/otwierania gospodarki/wybranych branż, szkół i placówek opiekuńczych, ale też wdrażanych w życie przepisów Tarcz Antykrzysowych, pozwalających na utrzymanie zatrudnienia, ale też na godzenie pracy i przejmowanie opieki nad dziećmi, również w trakcie ich nauki zdalnej. Świadczyć o tym mogą już dane z I kwartału 2020 r., kiedy to zanotowano nieznaczne zwiększenie się populacji bezrobotnych wobec poprzedzającego go kwartału „bez COVID-19” – efekt pierwszego całkowitego zamknięcia gospodarki. Trudno jednak na podstawie kwartalnego BAEL, mierzącego przeciętną sytuację na rynku pracy w całym okresie, w pełni określić skalę tych zmian, tym bardziej, że mógł tu jeszcze zadziałać efekt sezonowości. Nie mniej jednak, w zbiorowości osób uczestniczących w badaniu BAEL w dwóch

ostatnich tygodniach marca wśród bezrobotnych uprzednio pracujących na przyczynę zaprzestania pracy związane z epidemią wskazało 3,4% populacji.

W II kwartale zbiorowość bezrobotnych mężczyzn ponownie się zwiększyła (o 5,7%), ale jednocześnie zmalała populacja bezrobotnych kobiet (o 7,6%), co prawdopodobnie z uwagi na wprowadzony „lockdown” miało związek z ograniczonymi możliwościami poszukiwania pracy i gotowością do jej podjęcia (w tym z powodu konieczności sprawowania opieki nad dziećmi, które rozpoczęły naukę w trybie zdalnym). W III kwartale nieznacznie zmniejszyła się liczba bezrobotnych mężczyzn (o 4,1%), co prawdopodobnie sugeruje, że znaleźli oni pracę (choć mogli też przejść do grona biernych zawodowo). Trzeci kwartał to poluzowanie wcześniej wprowadzonych w gospodarce restrykcji, ale i okres wakacyjny (a we wrześniu 2020 r. dzieci wróciły do szkół w formie stacjonarnej), czego rezultatem było rozpoczęcie lub wznowienie poszukiwania pracy przez kobiety – wskazuje na to przyrost w porównaniu z poprzednim kwartałem liczby bezrobotnych kobiet w kategorii „aktywizujący się po przerwie” o ok. 23% (w przypadku mężczyzn zanotowano podobnej skali ubytek). Ponadto w tym kwartale miał miejsce znaczący przyrost liczby bezrobotnych w kategorii „podejmujący pracę po raz pierwszy” – wśród kobiet liczebność tej grupy podwoiła się względem poprzedniego kwartału, a wśród mężczyzn zwiększenie populacji było rzędu 28–29%. Dużą część tej zbiorowości to absolwenci.

W IV kwartale 2020 r. zanotowano mniej bezrobotnych kobiet niż kwartał wcześniej (o 13,3%), co częściowo powiązać można z opisanym wyżej zwiększeniem się populacji pracujących kobiet, a w dużo mniejszym zakresie dotyczy też dezaktywizacji zawodowej kobiet i przejścia do grona biernych zawodowo. W porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej – liczba bezrobotnych kobiet (241 tys.) w IV kwartale 2020 r. powróciła do poziomu z 2019 r., natomiast populacja bezrobotnych mężczyzn (290 tys.) była o 43 tys. (17,4%) większa niż rok wcześniej.

Stopa bezrobocia według metodologii MOP (stosowanej w BAEL) w IV kwartale 2020 r. wyniosła dla kobiet 3,2%, co oznacza, że po jej spadku w II kwartale i wzroście w III kwartale – ukształtowała się dokładnie na poziomie IV kwartału 2019 r. Natomiast ten sam wskaźnik dla mężczyzn wyniósł w ostatnim kwartale 2020 r. – 3,1% i względem analogicznego okresu rok wcześniej był wyższy o 0,5 p. proc.

Zmiany w populacji **biernych zawodowo** są lustrzanym odbiciem zmian zachodzących w populacji aktywnych zawodowo (głównie pracujących, z uwagi na ich dominujący udział), nieco skorygowanych zmianami w liczebności i strukturze całej populacji ludności. Odnotowane w 2020 r. zmiany w liczebności biernych zawodowo w wieku 15 lat i więcej to przede wszystkim niewielkie zwiększenie tej populacji w II kwartale 2020 r. względem sytuacji z poprzedniego kwartału (o 1,1% wśród kobiet i o 0,5% – wśród mężczyzn); w kolejnych kwartałach odnotowano zmniejszenie się tej zbiorowości, niezależnie od płci, przy czym w III kwartale było ono nieco silniejsze wśród kobiet (o 2,3% wobec 1,7% wśród mężczyzn). W IV kwartale 2020 r. zarówno populacja biernych zawodowo mężczyzn (5002 tys.), jak i kobiet (8168 tys.) były mniej liczne niż w analogicznym kwartale rok wcześniej (o 31 tys., tj. o 0,6% i o 112 tys., tj. 1,4%).

1.4. Aktywność ekonomiczna ludności według wieku

1.4. Economic activity of the population by age

Od lat prawidłowością jest, że największy udział w rynku pracy mają osoby w środkowych grupach wieku, a niższy wśród osób młodszych, dopiero stopniowo wkraczających na rynek pracy oraz osób starszych, wygaszających swoją aktywność zawodową. Szczególnie widoczne jest to na przykładzie zbiorowości pracujących, a tym samym i aktywnych zawodowo, a także wskaźnika zatrudnienia i współczynnika aktywności zawodowej¹⁴. Ma to związek z faktem, że osoby młode jeszcze kontynuują naukę, część z nich łączy naukę z pracą zawodową, część zaś aktywizuje się dopiero po zakończeniu nauki. Z kolei osoby u schyłku wieku produkcyjnego powoli wygaszają aktywność zawodową z różnych przyczyn, co znajduje odzwierciedlenie w statystyce w postaci malejących wskaźników aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia wraz z rosnącym wiekiem tych osób. Uzyskanie uprawnień emerytalnych wiąże się zaś z istotnym obniżeniem aktywności zawodowej, chociaż nie oznacza, że wszystkie osoby rezygnują automatycznie z pracy po przejściu na emeryturę.

¹⁴ Więcej miejsca na ten temat poświęcono w poprzedniej edycji publikacji, z wynikami z 2018 r.

Ponadto, w przypadku kobiet (częściej niż mężczyzn) na aktywizację zawodową wpływ ma także decyzja o założeniu rodziny i posiadaniu dziecka. Część kobiet wchodzi na rynek pracy bezpośrednio po zakończeniu edukacji lub w jej trakcie i dopiero potem decyduje się na założenie rodziny i częściową dezaktywizację zawodową lub kontynuuje pracę zawodową bez przerw na urlop wychowawczy (osoby na urlopiach macierzyńskich/tacierzyńskich są zaliczane w statystyce do osób pracujących). Część kobiet natomiast odrocza moment wejścia na rynek pracy na okres po odchowaniu dzieci, bądź też część z nich rezygnuje z pracy zawodowej. Na kobiecie także częściej spoczywa obowiązek opieki nad dorosłymi członkami rodziny wymagającymi wsparcia, co też decyduje o aktywności lub bierności zawodowej kobiet. Zależność tę wyraźnie widać przy analizie współczynnika aktywności zawodowej oraz wskaźnika zatrudnienia uwzględniających jednocześnie podział wg płci i wieku. W przypadku mężczyzn największy odsetek aktywnych zawodowo dotyczy osób w grupie wieku 25–44 lata, a więc praktycznie zaraz po zakończeniu ścieżki edukacji szkolnej ok. 90% mężczyzn wchodzi na rynek pracy. W przypadku kobiet w analogicznej grupie wieku aktywność zawodowa jest niższa, ale zwiększa się systematycznie wraz z wiekiem i w efekcie maksymalna aktywność zawodowa osiągnięta jest przez kobiety w wieku 40–49 lat. Podobnie kształtuje się wskaźnik zatrudnienia kobiet i mężczyzn, chociaż jest on z reguły niższy niż współczynnik aktywności z uwagi na fakt, że nie wszystkie osoby aktywne zawodowo od razu znajdują zatrudnienie.

Odmienne niż współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia kształtuje się natomiast rozkład natężenia bezrobocia według wieku. Najbardziej narażone na bezrobocie są osoby młode, dopiero wchodzące na rynek pracy, bez doświadczenia zawodowego. Im starsze osoby, tym mniejsza zbiorowość bezrobotnych a także niższa stopa bezrobocia. Bezrobocie jest stanem naturalnym, oznacza bowiem czas realizacji decyzji związanej z chęcią podjęcia pracy i rozpoczęciem jej poszukiwania. Ważne, aby okres trwania w bezrobociu nie przedłużał się i pozwalał na płynne przejście do stanu związanego z wykonywaniem pracy, najlepiej takiej, która odpowiada oczekiwaniom – nie zawsze jednak te warunki są spełnione.

Kwartalne wyniki BAEL z 2020 r. pokazują, że pandemia COVID-19 wpłynęła negatywnie przede wszystkim na sytuację zawodową osób młodych. Obrazuje to mniejsza niż rok wcześniej liczba pracujących i niższe wskaźniki zatrudnienia, jak też większa zbiorowość biernych zawodowo (tabl.1.4 i wyk. 1.7 i 1.8).

W I kwartale 2020 r. w porównaniu z analogicznym okresem 2019 r. ubyło 124 tys. pracujących w wieku 15–34 lata (88 tys. mężczyzn i 35 tys. kobiet, co stanowi odpowiednio 3,0% i 1,6% stanu z 2019 r.). W kolejnych kwartałach zmiany r/r były wyraźniejsze, bowiem w II kwartale ubyło 329 tys. młodych pracujących (155 tys. mężczyzn i 173 tys. kobiet, tj. 5,3% i 7,7%), w III kwartale spadek tej zbiorowości r/r wyniósł 356 tys. (176 tys. mężczyzn i 180 tys. kobiet, tj. 5,9% i 8,0%), a w IV kwartale populacja ta zmniejszyła się r/r o 329 tys. (176 tys. mężczyzn i 152 tys. kobiet, tj. o 6,0% i 6,9%). Głębsze zmiany in minus dotyczyły zbiorowości osób w wieku 15–24 lata. W pozostałych subpopulacjach pracujących, wyróżnionych ze względu na wiek, zaobserwowano przyrosty liczebności r/r. (w wielkościach względnych największe zmiany dotyczyły ludności w wieku 65 lat i więcej, jest to jednak najmniejsza liczebnie zbiorowość).

Analiza danych statystycznych wskazuje, że zmniejszanie się liczby pracujących (r/r, ale też porównując zmiany pomiędzy kwartałami 2020 r.) nie przełożyło się wprost w podobnej skali na wzrost liczby bezrobotnych. Ze względu na ogólnie trudną sytuację związaną z pandemią, w tym ograniczenia dot. możliwości poszukiwania pracy, szczególnie w I półroczu, najmłodsze osoby zasilają raczej zbiorowość biernych zawodowo, chociaż w drugim półroczu daje się zauważyć tendencję wzrostową także wśród bezrobotnej młodzieży. Trudna sytuacja pracodawców związana z zamrażaniem działalności poszczególnych branż gospodarki nie pozwalała na kontynuowanie dotychczasowych lub podpisywanie nowych umów okresowych, zawieranych głównie z osobami młodymi.

W przypadku biernych zawodowo widać zwiększenie rok do roku zbiorowości reprezentujących najstarszą, jak i najmłodszą generację spośród populacji osób w wieku 15 lat i więcej. W II kwartale r/r przybyło 85 tys. biernych zawodowo w wieku 15–24 lata i 184 tys. w wieku 65 lat i więcej (tj. o 3,7% i o 2,9% r/r), w III kwartale wzrost liczebności w analogicznych populacjach wyniósł odpowiednio 122 tys. oraz 200 tys. (5,5% i 3,2%), w IV kwartale było to: 98 tys. i 174 tys. (4,3 i 2,7%). Duże zmiany wskazujące na odpływ z bierności zawodowej we wszystkich kwartałach w skali roku widać w populacji osób w wieku 55–64 lata (mniej o 108 tys., 128 tys., 187 tys. i 270 tys., co oznacza spadek r/r o 5,3%, 5,2%, 7,8% i 11,2% r/r). Ponadto odpływ z bierności, głównie związany z podejmowaniem pracy, miał miejsce też w II półroczu wśród ludności w środkowych grupach wieku (przy czym w wartościach bezwzględnych są to o wiele mniej liczne zbiorowości, w każdej z rozpatrywanych 10-letnich grup wieku).

Tablica 1.4. Aktywność ekonomiczna ludności według wieku

Table 1.4. Economic activity of the population by age

Wyszczególnienie Specification	2020							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	w tysiącach in thousands				analogiczny kwartał 2019 r. = 100 corresponding quarter in 2019 = 100			
Pracujący Employed persons								
15-24 lata years	1095	1112	1156	1124	98,7	86,7	82,9	81,6
25-34	4095	4085	4054	4007	97,3	95,6	96,1	97,0
35-44	4720	4772	4799	4836	102,4	100,8	101,6	101,2
45-54	3587	3710	3722	3685	104,2	101,4	103,0	105,5
55-64	2429	2445	2494	2449	99,7	100,1	102,0	104,7
65 +	348	360	393	366	106,0	107,8	103,3	110,9
Bezrobotni Unemployed persons								
15-24 lata years	127	129	140	96	81,1	78,3	97,9	140,6
25-34	205	140	144	133	78,0	112,1	118,1	98,5
35-44	152	136	119	107	77,0	95,6	96,6	113,1
45+	181	143	130	150	82,3	96,5	106,9	96,0
Bierni zawodowo Economically inactive persons								
15-24 lata years	2355	2310	2227	2277	97,4	103,7	105,5	104,3
25-34	765	791	769	778	100,8	101,8	97,4	96,3
35-44	721	705	716	710	99,3	104,3	96,6	95,5
45-54	766	689	701	745	94,1	104,6	96,7	88,6
55-64	2499	2464	2393	2405	95,7	94,8	92,2	88,8
65 +	6258	6295	6317	6399	102,9	102,9	103,2	102,7

Omówione wyżej zmiany w populacjach pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo według wieku znalazły swoje odzwierciedlenie w podstawowych wskaźnikach rynku pracy, z których także wynika, że młodzież, głównie w wieku do 24 r. życia znalazła się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy niż pozostałe osoby.

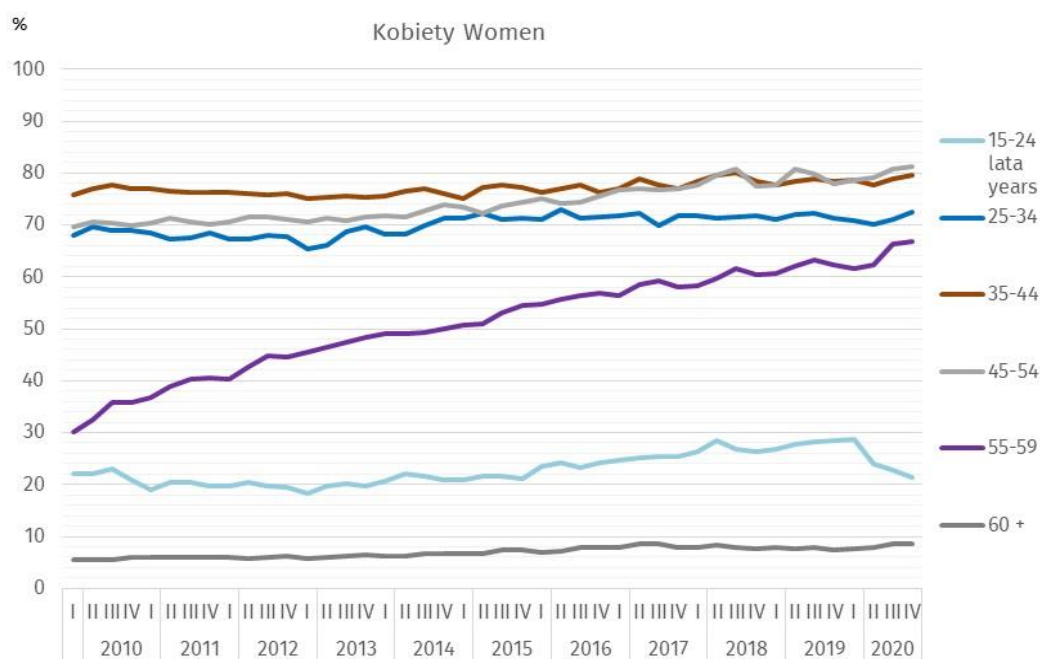
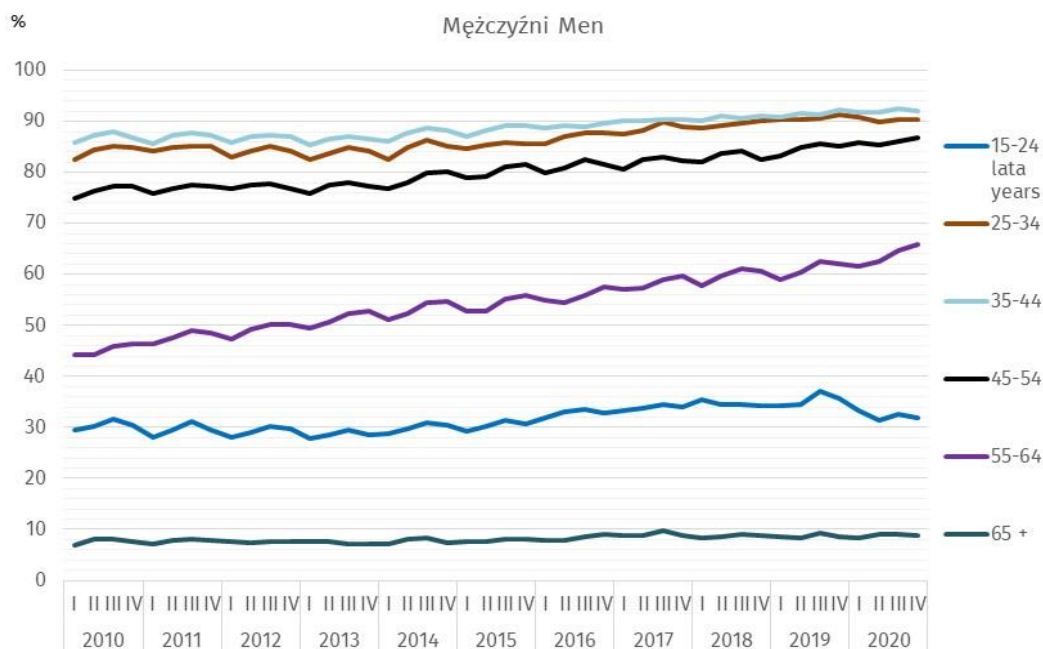
W poszczególnych kwartałach 2020 r. ogólny wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej kształtował się następująco: 54,2%, 53,8%, 54,6% i 54,7% i w porównaniu z analogicznymi okresami 2019 r.: wzrósł w I kwartale o 0,5 p. proc. (kontynuacja pozytywnego trendu z lat wcześniejszych), w kolejnych dwóch kwartałach zanotowano spadek r/r, odpowiednio o 0,6 p. proc. i 0,3 p. proc., a w IV kwartale omawiany wskaźnik wzrósł r/r o 0,3 p. proc.

Z reguły wskaźnik zatrudnienia młodzieży jest wyraźnie niższy niż wyznaczony dla całej populacji w wieku 15 lat i więcej, ale to właśnie wśród osób młodych w II i III kwartale 2020 r. zanotowano największe zmiany i to w dodatku rzutujące jeszcze na obniżenie tego wskaźnika. W I kwartale 2020 r. omawiany wskaźnik dla osób w wieku 15–24 lata wyniósł 31,1% (wzrost r/r o 0,5 p. proc), w II kwartale 27,9% (spadek r/r o 3,4 p. proc), w III kwartale 27,8% (spadek r/r o 5,0 p. proc), w IV kwartale 26,8% (mniej o 5,3 p. proc.).

Wśród ludności w grupie wieku 25–34 lata wskaźniki zatrudnienia z reguły są już wyższe (kwartalnie w 2020 r. to: 81,0%, 80,2%, 80,9%, 81,5%) ale w II i III kwartale 2020 r. także zanotowano obniżenie tych wskaźników w skali roku (odpowiednio o 1,2 p. proc. i 0,7 p. proc.). W II kwartale r/r obniżył się jeszcze wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 35–44 lata o 0,3 p. proc., który w III i IV kwartale powrócił do obserwowanych wcześniej wartości, a nawet lekko je przekroczył. Co ciekawe, pomimo pandemii utrzymała się tendencja wzrostowa wskaźnika zatrudnienia osób w wieku niemobilnym, tj. pomiędzy 44 r. życia a formalnym wiekiem emerytalnym – w 2020 r. wskaźniki te wyniosły 73,3%, 73,8%, 75,6% i 76,5% (wzrost r/r odpowiednio o 2,2 p. proc, 0,7 p. proc., 1,6 p. proc. i 3,4 p. proc.).

W przypadku mężczyzn i kobiet zmiany wskaźników zatrudnienia w grupach wieku generalnie miały podobny kierunek, chociaż dla kobiet w wieku 25–54 lata w II półroczu 2020 r. zaobserwowano nawet niewielki wzrost wskaźnika (wyk. 1.7).

Wykres 1.7 Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn i kobiet według wieku
 Chart 1.7 Employment rate of men and women by age

Uwaga: Na wykresie zaprezentowano inny podział wieku dla kobiet i mężczyzn, ze względu na inną granicę wieku emerytalnego.

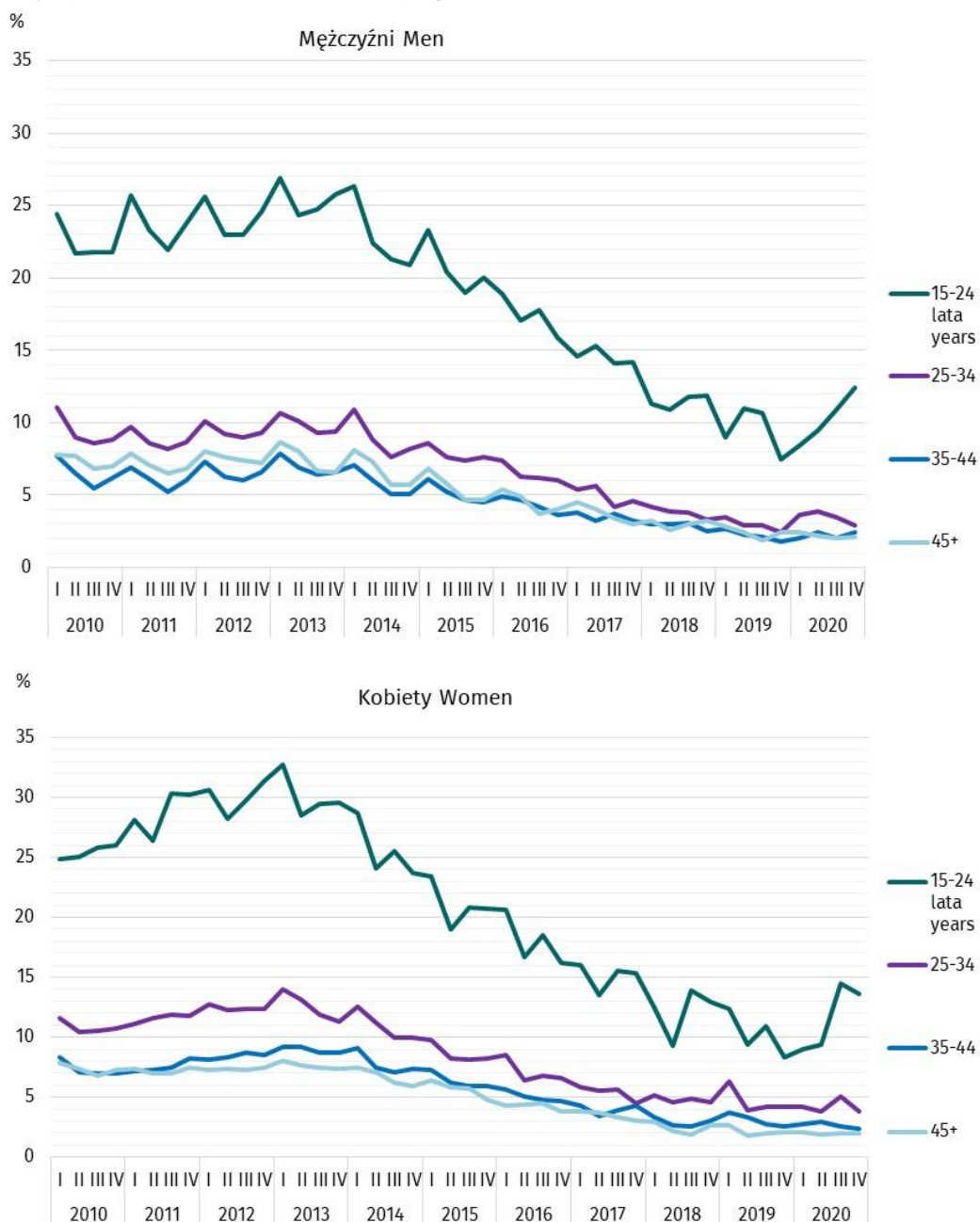
Note: The graph shows a different age distribution for women and men due to a different retirement age

Odnośnie stopy bezrobocia, zauważalne w 2020 r. negatywne zmiany również dotyczyły osób do 34 r. życia, w tym głównie osób najmłodszych, dla których stopa bezrobocia jest i tak z reguły najwyższa. Przy ogólnej stopie bezrobocia wynoszącej w 2020 r. pomiędzy 3,1% a 3,3%, stopa bezrobocia młodzieży w wieku 15–24 lata przybierała wartości odpowiednio

8,7%, 9,5%, 12,5% i 12,8%. W porównaniu z analogicznymi kwartałami 2019 r. wskaźniki te zmieniły się następująco: kontynuacja tendencji spadkowej w I półroczu (o 1,7 p. proc. i 0,9 p. proc. w poszczególnych kwartałach), natomiast w II półroczu zauważalny był wzrost stopy bezrobocia r/r (o 1,7 p. proc. i o 4,9 p. proc.). W przypadku drugiej w kolejności grupy wieku 25–34 lata, wzrost stopy bezrobocia zauważalny był już od II kwartału (o 0,6, 0,8 p. proc. r/r i wyhamował w ostatnim kwartale do 0,1 p. proc.), przy czym dla tej grupy wieku wskaźniki te są już na dużo niższym poziomie (3,9% w I i II kwartale 2020 r., 4,2% w III kwartale i 3,3% w ostatnim kwartale roku). Stopa bezrobocia osób w pozostałych grupach wieku nie przekraczała wartości 2,6% w analizowanych kwartałach 2020 r. Zmiany stopy bezrobocia według wieku układały się podobnie dla obu płci (wyk. 1.8.).

Wykres 1.8 Stopa bezrobocia mężczyzn i kobiet według wieku

Chart 1.8 Unemployment rate of men and women by age

1.5. Aktywność ekonomiczna ludności w miastach i na wsi, z uwzględnieniem związku z rolnictwem indywidualnym

1.5. Economic activity of the population in urban and rural areas and connection with an agricultural farm

Sytuacja osób na rynku pracy w Polsce jest zróżnicowana także w zależności od miejsca zamieszkania, chociaż w przypadku dychotomicznego podziału miasto – wieś wynika to w dużej mierze głównie z różnicy w wielkości populacji oraz charakteru wykonywanej pracy. Jeżeli chodzi o podstawowe wskaźniki rynku pracy, to w ostatnich latach udziały procentowe dotyczące podstawowych populacji ludności wyróżnionych z uwagi na status na rynku pracy prezentowane dla miast i wsi bardzo się do siebie zbliżyły. Miała na to wpływ dobra koniunktura na rynku pracy w latach poprzedzających pojawienie się pandemii COVID-19. Zwrócić też należy uwagę na zmiany w strukturze ludności zamieszkałej na wsi, z uwagi na migracje ludności z miast na wieś. Zmienia się więc tym samymi i charakter wsi. I w tym przypadku z punktu widzenia oceny sytuacji osób na rynku pracy istotna jest tu dodatkowa analiza uwzględniająca podział ludności wiejskiej na związaną i niezwiązaną z prowadzeniem rodzinnego gospodarstwa rolnego (kryterium zamieszkiwania w jednym gospodarstwie domowym z użytkownikiem gospodarstwa rolnego) – i tu już różnice są znaczące.

Na przykładzie danych średniorocznych z 2019 r., nie uwzględniających siłą rzeczy wpływu sezonowości ani pandemii, można zauważyć wspomniany fakt, że pomimo iż różnica w wielkościach populacji miast i wsi jest znacząca w przypadku każdej z kategorii wyróżnionej z uwagi na status osób na rynku pracy, to podstawowe wskaźniki wyznaczone dla miast i wsi są bardzo do siebie zbliżone: współczynnik aktywności zawodowej wynoszący w obu przypadkach 56,2%, wskaźnik zatrudnienia nieznacznie większy w miastach niż na wsi (54,4% wobec 54,2%), i odwrotnie – nieco wyższa stopa bezrobocia wśród mieszkańców wsi niż miast (3,4% wobec 3,2%); (patrz tabl.1.5.).

Z punktu widzenia danych kwartalnych uwzględniających wahania sezonowe (wyk. 1.9. i 1.11.) zauważyć można, że wskaźnik zatrudnienia jest zwykle wyższy w II i III kwartale każdego roku, co równocześnie powoduje, że w tych kwartałach stopa bezrobocia jest relatywnie niższa niż w pozostałych okresach, co w naszej strefie klimatycznej ma związek m.in. ze wzmożonymi pracami w budownictwie oraz rolnictwie.

Ludność wiejska niezwiązana z gospodarstwem rolnym charakteryzuje się innym poziomem aktywności ekonomicznej niż ludność rolnicza (dotyczy to zwłaszcza kobiet), co wyraża się niższymi wartościami wskaźników aktywności zawodowej i zatrudnienia oraz wyższym natężeniem bezrobocia i – na co także warto zwrócić uwagę – wskaźniki wyznaczone dla ludności bezrolnej są relatywnie mniej korzystne z punktu widzenia rynku pracy także w porównaniu z sytuacją osób zamieszkałych w miastach. Przy porównaniu sytuacji osób na rynku pracy w ramach wyróżnionych tu trzech kategorii (wg miejsca zamieszkania i związku z gospodarstwem rolnym) stosunkowo w najlepszej sytuacji są osoby tworzące gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. I tak, w 2019 r. dla ludności w wieku 15 lat i więcej współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców miast wyniósł 56,2%, ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym – 68,4,6%, a dla ludności wiejskiej bezrolnej – 51,3%; wskaźnik zatrudnienia odpowiednio: 54,4%, 67,1%, 49,1%, natomiast stopa bezrobocia: 3,2%, 2,0% oraz 4,2%. Jeszcze większe dysproporcje są widoczne w przypadku włączenia do tej analizy przekroju według płci. W przypadku kobiet z gospodarstw domowych niezwiązanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego na uwagę zasługuje niski współczynnik aktywności zawodowej – 42,3% oraz jeszcze niższy wskaźnik zatrudnienia – 40,2%; stopa bezrobocia ukształtowała się na poziomie 4,9%. W przypadku kobiet w gospodarstwach z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wskaźniki te wyniosły odpowiednio: 58,8%, 57,3% oraz 2,7%.

Tablica 1.5. Ludność w wieku 15 lat i więcej w miastach oraz ludność wiejska według związku z gospodarstwem rolnym i aktywności ekonomicznej w 2019 r. (dane średnioroczne)

Table 1.5. Population aged 15 and more in urban and rural areas by connection with an agricultural farm and economic activity in 2019 (annual average)

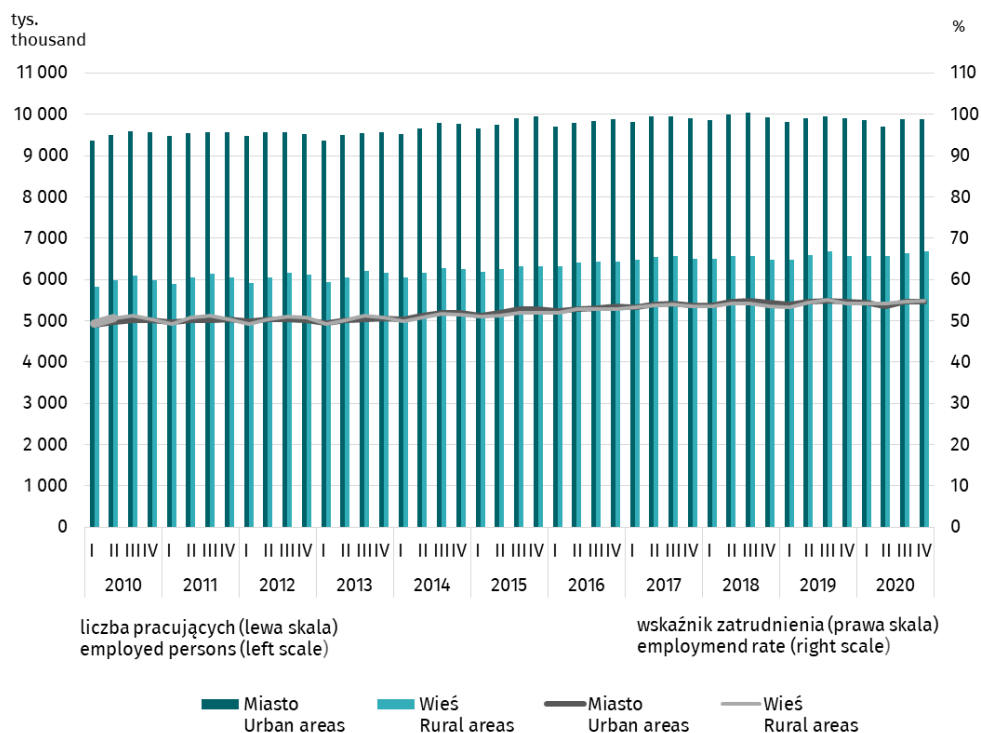
Wyszczególnienie Specification	Miasta Urban areas	Wieś Rural Areas		
		Razem Total	Ludność związana z gospodarstwem rolnym Population connected with agricultural farm	Ludność niezwiązana z gospodarstwem rolnym Population not connected with agricultural farm
w tysiącach in thousands				
Ogółem Total	18162	12121	3458	8663
Aktywni zawodowo Economically active persons	10210	6808	2367	4441
pracujący employed persons	9887	6574	2320	4254
bezrobotni unemployed persons	323	234	47	188
Bierni zawodowo Economically inactive persons	7952	5312	1091	4221
%				
Współczynnik aktywności zawodowej Activity rate	56,2	56,2	68,4	51,3
Wskaźnik zatrudnienia Employment rate	54,4	54,2	67,1	49,1
Stopa bezrobocia Unemployment rate	3,2	3,5	2,0	4,2

Do 2018 r. nieznacznie, ale systematycznie zwiększała się **liczba pracujących** mieszkańców miast i wsi. W miastach w 2019 r. trend ten uległ odwróceniu, w 2020 r. zanotowano dalszy ubytek populacji pracujących w kwartałach II – IV w porównaniu z analogicznymi okresami rok wcześniej, a najsilniejszy spadek zanotowano w II kwartale (w II kwartale liczba pracujących r/r była mniejsza o 194 tys., tj. o 2,0%, w kolejnych kwartałach ubytek w pracujących r/r był już mniej zauważalny i wyniósł odpowiednio 62 tys., tj. 0,6% i 23 tys., tj. 0,2%). W przypadku pracujących zamieszkałych na terenach wiejskich omawiany wzrost liczby pracujących był kontynuowany także w 2019 r. oraz I kwartale 2020 r. (gdy liczba pracujących była większa niż rok wcześniej o 109 tys., tj. o 1,7%). W kolejnych okresach 2020 r. (objętych już w pełni pandemią COVID-19) liczba pracujących mieszkańców wsi minimalnie, ale systematycznie, zwiększała się z kwartału na kwartał i nie wyhamowała w ostatnim kwartale (jak to miało miejsce rok i dwa lata wcześniej) – w efekcie w 2020 r. w porównaniu z analogicznymi kwartałami rok wcześniej zaobserwowano minimalne ubytki w liczbie pracujących w II i III kwartale (o 16 tys., tj. 0,2% i o 45 tys., tj. 0,7%) oraz wzrost liczby pracujących w ostatnim kwartale roku (o 111 tys., tj. o 1,7% r/r).

Warto jednak w tym miejscu zauważyć odmienny kierunek zmian w populacji pracujących mieszkańców wsi w zależności od tego czy tworzyli oni wspólne gospodarstwo z użytkownikiem gospodarstwa rolnego czy nie. Analiza dłuższych szeregów czasowych wskazuje na systematyczny wzrost liczby pracujących zamieszkałych na wsi ale tylko w gospodarstwach domowych bez użytkownika gospodarstwa rolnego (kontynuowany także w 2020 r.) i jednocześnie zmniejszanie się populacji pracujących tworzących wspólne gospodarstwo domowe użytkujące rodzinne gospodarstwo rolne. W poszczególnych kwartałach 2020 r. w porównaniu z analogicznymi okresami 2019 r. populacja pracujących zamieszkałych na wsi w gospodarstwach domowych nierolniczych zwiększyła się odpowiednio o 79 tys., 12 tys., 71 tys. i 120 tys. (tj. 1,9%, 0,3%, 1,6% i 2,9% r/r). Natomiast w mniej licznej (o ok. 1/3) zbiorowości pracujących mieszkańców wsi z gospodarstw domowych użytkujących rodzinne gospodarstwo rolne tylko w I kwartale r/r zanotowano przyrost populacji (o 31 tys., tj. o 1,4%), natomiast w każdym z kolejnych kwartałów omawiana zbiorowość była mniejsza niż rok wcześniej (o 28 tys., 116 tys. oraz 10 tys., tj. o 1,2%, 4,9% i 0,4%).

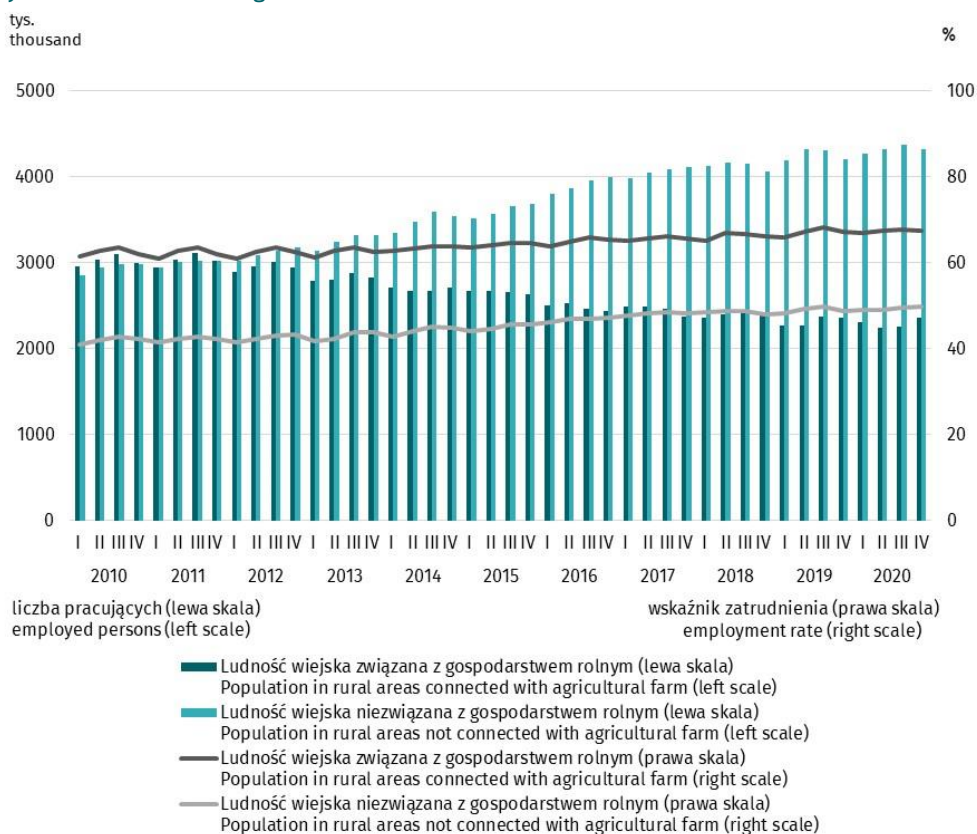
Wykres 1.9. Liczba pracujących i wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej według miejsca zamieszkania

Chart 1.9. The number of employed persons and employment rate for persons aged 15 years and more by the place of residence

Wykres 1.10. Liczba pracujących i wskaźnik zatrudnienia ludności wiejskiej w wieku 15 lat i więcej według związku z gospodarstwem rolnym

Chart 1.10. The number of employed persons and employment rate for persons aged 15 and more in rural areas by connection with an agricultural farm

Wskaźnik zatrudnienia przez wiele lat wykazywał tendencję rosnącą, zarówno w populacji zamieszkałych w miastach, jak i na wsi, jednak w przypadku ludności w miastach w 2019 r. zaobserwowano zahamowanie tego pozytywnego kierunku zmian. W 2020 r. niekorzystne zmiany wydać szczególnie w II kwartale, w którym to wskaźnik zatrudnienia mieszkańców miast wyniósł 53,5% i był najniższy spośród wszystkich kwartałów z lat 2018 – 2020 (o 1,0 p. proc. niższy od notowanego rok wcześniej oraz o 0,8 p. proc. niższy niż w I kwartale 2020 r.). W III kwartale 2020 r. wskaźnik ten nieco wzrósł (do 54,5%), chociaż nadal był mniejszy o 0,3 p. proc. od notowanego rok wcześniej. Poziom zatrudnienia z 2019 r. udało się natomiast osiągnąć w ostatnim kwartale 2020 r. – wskaźnik zatrudnienia wyniósł 54,6% (tyle samo, co rok wcześniej).

Jednocześnie wskaźnik zatrudnienia ludności wiejskiej, wynoszący w II kwartale 2020 r. 54,2% był zbliżony do zanotowanego przed kwartałem (54,2%) i niewiele niższy niż przed rokiem (54,4%). W kolejnych kwartałach 2020 r. wskaźnik ten powoli się zwiększał (do 54,6% i 54,9%), jednak w III kwartale był niższy od zanotowanego w 2019 r. o 0,5 p. proc., natomiast w ostatnim kwartale 2020 r. przewyższył wartość sprzed roku o 0,8 p. proc.

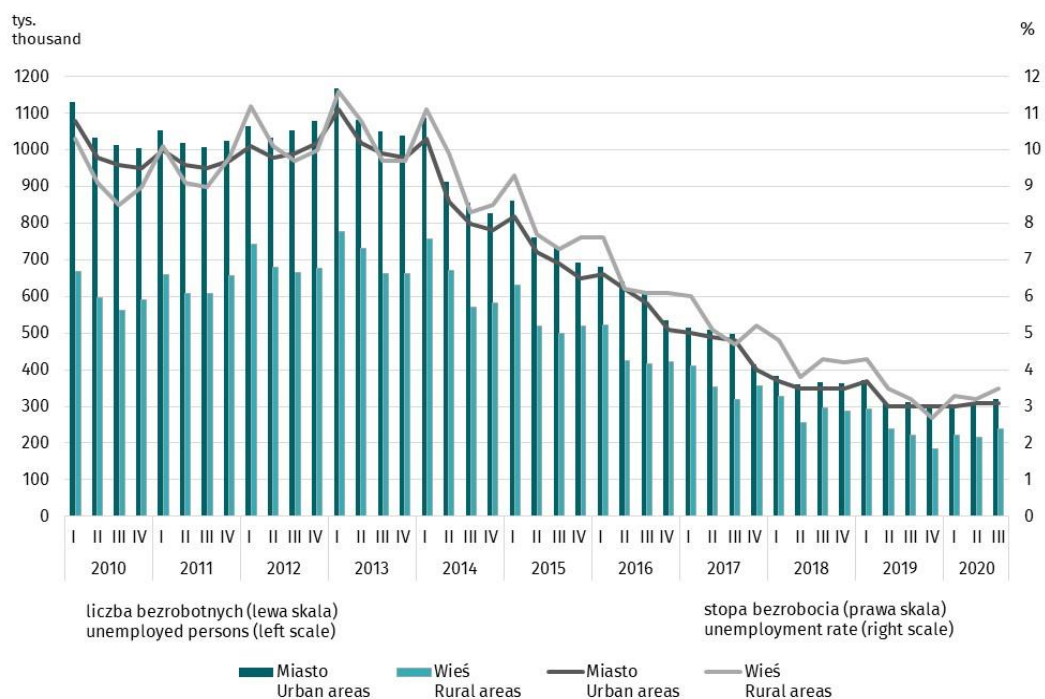
Jak wykazano wcześniej na bazie danych z 2019 r., wysokość wskaźników zatrudnienia ludności wiejskiej różni się istotnie w zależności od tego czy w gospodarstwie domowym jest użytkownik gospodarstwa rolnego – jeżeli tak, to zwykle większy odsetek „domowników” wykazuje pracę (choć nie zawsze jest to praca w rolnictwie, a przynajmniej nie zawsze jest to praca wykazywana jako główna, jednak w przypadku utraty pracy poza rolnictwem jest większe prawdopodobieństwo i możliwość podjęcia, chociażby tymczasowo, pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym). Dlatego też, pomimo zmniejszającej się od lat populacji osób związanych z gospodarstwem rolnym, w tym pracujących (co jest też konsekwencją zmniejszającej się liczby gospodarstw rolnych, mechanizacji rolnictwa, ale też dobrej koniunktury na rynku pracy, pozwalającej na podejmowanie pracy poza rolnictwem), to wskaźniki zatrudnienia wyznaczane dla tej subpopulacji systematycznie rosną z kwartału na kwartał i z roku na rok. Taki sam kierunek pozytywnych zmian obserwuje się też od wielu lat w przypadku wskaźnika zatrudnienia ludności bezrolnej. W 2020 r. uwagę zwraca zahamowanie sezonowych wzrostów wskaźnika zatrudnienia, szczególnie widoczne wśród członków gospodarstw związanych z rolnictwem (w ciągu roku wzrosty w II i III kwartale względem poprzedzającego kwartału). W efekcie najwyższy w trakcie 2020 r. kwartalny wskaźnik zatrudnienia wynoszący w III kwartale 65,7%, był o 0,5 p. proc. niższy niż w analogicznym kwartale rok wcześniej (w pozostałych kwartałach wzrost r/r został utrzymany). Z kolei wśród ludności bezrolnej pomimo niewielkiego ale systematycznego zwiększania się wskaźników zatrudnienia z kwartału na kwartał, w skali roku zanotowano niewielkie obniżenie wartości omawianych wskaźników w środkowych kwartałach roku (o 0,3 p. proc i 0,2 p. proc. w II i III kwartale), natomiast utrzymanie tendencji wzrostowej omawianego wskaźnika także w IV kwartale 2020 r. (do 49,9%) wobec spadku pomiędzy III a IV kwartałem 2019 r. (do 48,8%) spowodowało, że wskaźnik zatrudnienia w końcu 2020 r. wśród ludności bezrolnej był o 1,1 p. proc. wyższy niż rok wcześniej (wyk.1.10).

W przypadku **bezrobocia**, w 2020 r. nieco „głębsze” zmiany z kwartału na kwartał, jak i r/r zaobserwowano w populacji mieszkańców wsi niż miast, chociaż to bezrobotni w miastach byli liczniejszą zbiorowością. Generalnie można stwierdzić, że w populacji mieszkańców miast wcześniej obserwowane zmniejszanie się bezrobocia zostało zahamowane, i dotyczy to zarówno liczby bezrobotnych, jak i stopy bezrobocia. Zbiorowość bezrobotnych liczyła niewiele ponad 300 tys. i tylko w III kwartale nieznacznie się zwiększyła o ok. 10 tys., po czym ponownie wróciła do wcześniejszego poziomu. Natężenie bezrobocia w miastach wynosiło w kwartałach 2020 r. 3,0 – 3,1%. W porównaniu z 2019 r. największe różnice dotyczyły I kwartału (mniej o 66 tys. bezrobotnych, tj. o 17,3% oraz niższa stopa bezrobocia o 0,7 p. proc.), a w kolejnych obserwowane zmiany r/r były minimalne.

W przypadku osób zamieszkałych na wsi różnice kwartalne i r/r w liczbie bezrobotnych były tylko nieznacznie wyższe niż w przypadku miast, natomiast w wartościach względnych różnice te są znacznie większe, z uwagi na wcześniej wspomnianą mniejszą liczebność całej populacji mieszkańców wsi. I tak: w I kwartale bezrobotnych na wsi było mniej o 71 tys. (24,5%) w porównaniu z I kwartałem 2019 r. W II kwartale 2020 r. zbiorowość ta praktycznie pozostała na podobnym poziomie (w skali roku było to mniej o 23 tys., tj. 9,6%). W III kwartale populacja ta zwiększyła się do 240 tys. – o 23 tys., a w kolejnym obniżyła do 223 tys. W porównaniu do analogicznego okresu 2019 r. w obu kwartałach II półrocza 2020 r. był to wzrost, odpowiednio o 19 tys. i 39 tys., tj. o 8,6% i 21,2%.

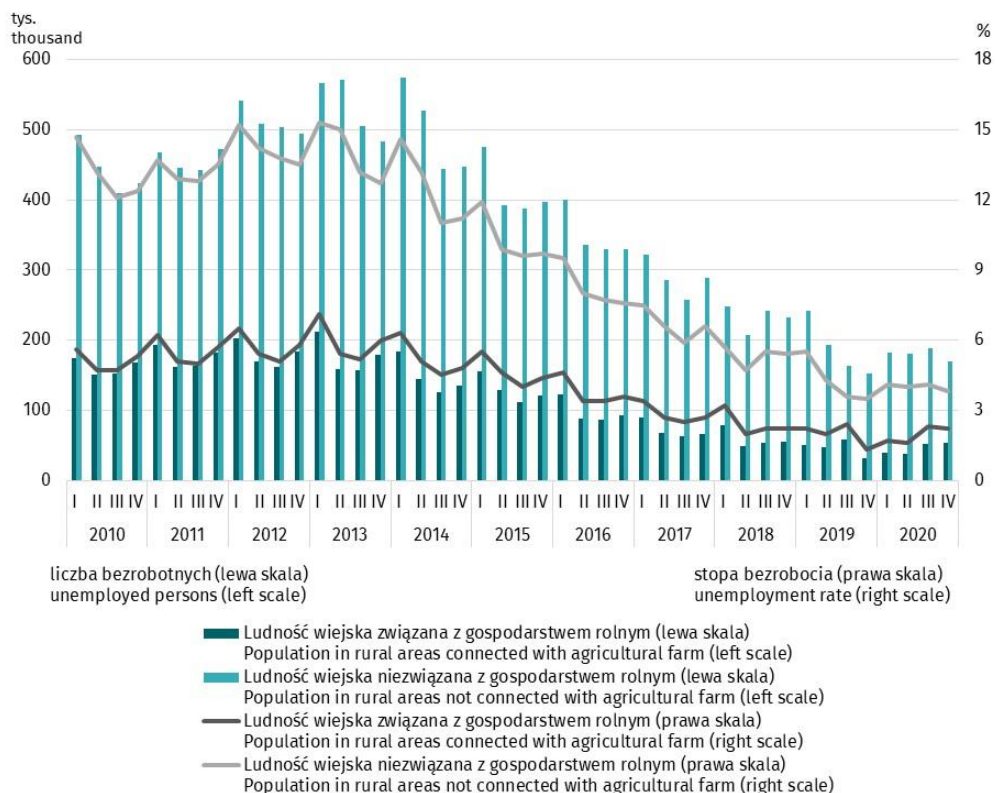
Zmiany obserwowane na wsi były wypadkową zmian w aktywności ekonomicznej ludności związanej z rodzinnymi gospodarstwami rolnymi (mniej licznej) oraz ludności bezrolnej. W obu grupach zaobserwowano zahamowanie wcześniej obserwowanych trendów.

Wykres 1.11. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia ludności w wieku 15–74 lata według miejsca zamieszkania
Chart 1.11. The number of unemployed persons and unemployment rate for persons aged 15–74 by the place of residence

Wykres 1.12. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia ludności wiejskiej w wieku 15–74 lata według związku z gospodarstwem rolnym
Chart 1.12. The number of unemployed persons and employment rate for persons aged 15–74 in rural areas by connection with an agricultural farm

Chart 1.12. The number of unemployed persons and employment rate for persons aged 15–74 in rural areas by connection with an agricultural farm

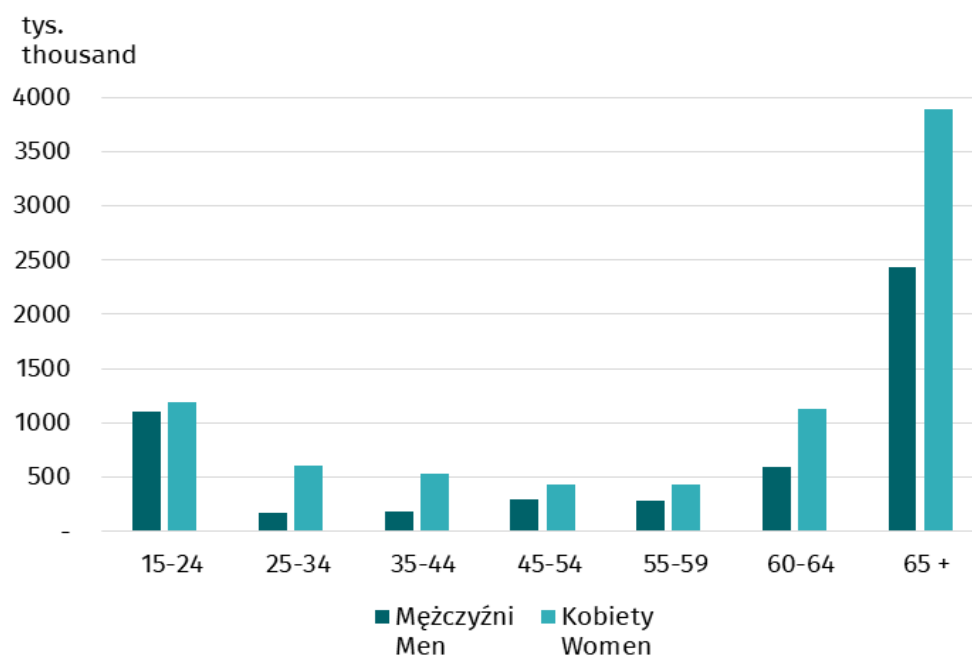

1.6. Przyczyny bierności zawodowej

1.6. Reasons for economic inactivity of population

Charakteryzując zasoby ludzkie z punktu widzenia rynku pracy, większość autorów koncentruje się głównie na pracujących i bezrobotnych (i odpowiadających tym zbiorowościom wskaźnikach), co jest o tyle uzasadnione, że te dwie zbiorowości stanowią bezpośrednio bieżącą podaż pracy, konfrontowaną ze stroną popytową. Warto jednak przyjrzeć się w tym miejscu bliżej także osobom pozostającym poza rynkiem pracy. Bierni zawodowo to, jak wspomniano wcześniej, bardzo zróżnicowana zbiorowość, bowiem obejmuje zarówno osoby, które na rynek pracy dopiero wejdą, jak i takie, które definitywnie zakończyły karierę zawodową. Do pierwszej zbiorowości należą głównie osoby młode, które jeszcze nie rozpoczęły poszukiwania pracy (m.in. ze względu na kontynuowaną edukację szkolną, a w części przypadków przechodzącą płynnie w podejmowanie obowiązków macierzyńskich z odłożeniem kariery zawodowej na później) oraz osoby, które „chwilowo” się zdezaktywizowały, ale prawdopodobnie na rynek pracy powrócą (np. kobiety na urloпах wychowawczych). Do zbiorowości, które definitywnie opuściły rynek pracy należy np. ta część emerytów, którzy nie chcą lub z różnych przyczyn (np. zdrowotnych) nie mogą kontynuować pracy, chociaż część osób w wieku emerytalnym nadal pozostaje aktywna na rynku pracy, w tym łącząc także pobieranie świadczeń z pracą zawodową (wyk. 1.13.).

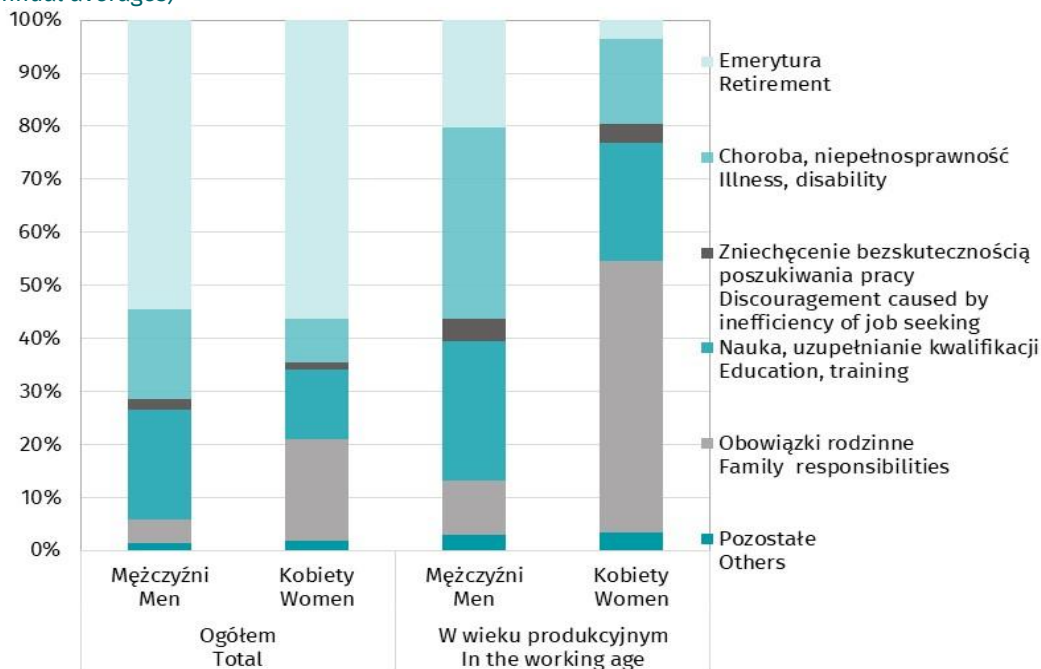
Wykres 1.13. Kobiety i mężczyźni bierni zawodowo według wieku w 2019 r. (dane średnioroczne)
Chart 1.13. Women and men economically inactive by age in 2019 (annual averages)

Wśród biernych zawodowo w wieku 15 lat i więcej przeważają kobiety (w 2019 r.: 8204 tys. kobiet wobec 5060 tys. mężczyzn; dane średnioroczne). Jest to konsekwencją wcześniejszego progu emerytalnego dla kobiet, a także wiąże się z dłuższym przeciętnym trwaniem życia kobiet niż mężczyzn. Ponadto kobiety częściej dezaktywizują się w trakcie przebiegu ich życia zawodowego, z uwagi na podejmowanie ról opiekuńczych, po czym z reguły wracają na rynek pracy. Wśród ogółu nieaktywnych zawodowo mężczyzn dominującymi przyczynami bierności zawodowej jest także emerytura (w tym wcześniejsza), ale także nauka i uzupełnianie kwalifikacji oraz problemy zdrowotne. Ta prawidłowość dotycząca różnicy w przyczynach bierności zawodowej kobiet i mężczyzn widoczna jest jeszcze bardziej przy ograniczeniu zbiorowości biernych zawodowo do osób w wieku produkcyjnym (2717 tys. kobiet i 2134 tys. mężczyzn) – wówczas wśród mężczyzn najważniejszą przyczyną jest choroba lub niepełnosprawność, a wśród kobiet – obowiązki rodzinne (wyk. 1.14.).

Wykres 1.14. Struktura kobiet i mężczyzn biernych zawodowo według wybranych przyczyn bierności w 2019 r. (dane średnioroczne)

Chart. 1.14. Structure of economically inactive women and men by selected reasons for inactivity in 2019 (annual averages)

Jak wspomniano w początkowym podrozdziale, pandemia COVID-19 i okoliczności jej towarzyszące związane z decyzjami ekonomicznymi dot. ograniczania działalności wybranych branż gospodarki, zamykanie szkół i instytucji opiekuńczych, ograniczanie możliwości przemieszczania się ludności, przyczyniły się m.in. do zwiększenia zbiorowości biernych zawodowo, obserwowanego w końcówce I kwartału, ale w większym stopniu widocznego w danych statystycznych z II kwartału 2020 r. (i kolejnych, chociaż już w mniejszej skali). W zdecydowanie większym zakresie dotknęło to kobiet, które głównie przejmują obowiązki związane z opieką nad dziećmi w momencie zamknięcia szkół i przedszkoli – co widać w liczbach bezwzględnych, szczególnie w I półroczu 2020 r. podczas pierwszej fali COVID-19. Co ciekawe w II i III kwartale r/r zwiększyła się też liczba mężczyzn, którzy jako przyczynę nieposzukiwania pracy wskazywali konieczność sprawowania opieki nad innymi osobami (odpowiednio o 1,3% i 13,0%). Wyższa była również liczba osób (kobiet i mężczyzn), które przeszły na emeryturę. Być może część z tych osób pracowałaby dalej, gdyby nie pandemia, której pośrednim skutkiem było ograniczenie zatrudnienia z uwagi na potrzebę minimalizowania przez przedsiębiorców kosztów dalszego utrzymania firm w sytuacji niepewnej koniunktury w gospodarce w Polsce i na świecie. Zwiększyła się też w porównaniu z 2019 r. liczba osób, które jako przyczynę bierności zawodowej podały naukę i uzupełnianie kwalifikacji (wśród mężczyzn największy wzrost r/r miał miejsce w III kwartale – o 3,0%, a wśród kobiet o 9,4% w III kwartale i 10,2% w IV kwartale, przy czym odsetki te są znacząco wyższe w przypadku zbiorowości ograniczonej do wieku produkcyjnego). Prawdopodobnie także część z tych osób wobec trudnej sytuacji na rynku pracy nie zdecydowała się na rozpoczęcie poszukiwania pracy, a w to miejsce postawiła na podnoszenie własnych kwalifikacji.

Tablica 1.6. Kobiety i mężczyźni bierni zawodowo według wybranych przyczyn bierności
Table 1.6. Economically inactive women and men by selected reasons for inactivity

Wyszczególnienie Specification	2020							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	w tysiącach in thousands				analogiczny kwartał 2019 r. = 100 corresponding quarter in 2019 = 100			
	w wieku 15 lat i więcej aged 15 years and more							
Mężczyźni Men	5075	5102	5014	5002	98,5	100,5	100,7	99,4
w tym według przyczyn bierności zawodowej of which by reasons for inactivity								
zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy discouragement caused by inefficiency of job seeking	79	83	66	74	74,5	70,3	79,5	96,1
nauka, uzupełnianie kwalifikacji education training	1077	1085	1019	1068	98,6	102,5	103,0	101,2
obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu ¹ family and household responsibilities ¹	227	238	252	202	93,0	101,3	113,0	92,2
emerytura retirement	2809	2802	2810	2813	102,7	101,7	102,2	101,0
choroba, niesprawność illness, disability	805	799	802	793	89,5	95,1	93,3	94,0
Kobiety Women	8259	8369	8178	8168	100,5	102,4	100,4	98,6
w tym według przyczyn bierności zawodowej of which by reasons for inactivity								
zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy discouragement caused by inefficiency of job seeking	98	102	99	103	69,5	94,4	92,5	101,0
nauka, uzupełnianie kwalifikacji education training	1046	1114	1127	1162	95,4	100,8	109,4	110,2
obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu ¹ family and household responsibilities ¹	1564	1586	1465	1381	101,0	102,5	93,9	86,2
emerytura retirement	4721	4725	4723	4750	103,4	102,6	102,1	101,2
choroba, niesprawność illness, disability	663	664	633	640	94,2	103,8	96,1	93,7
	w wieku produkcyjnym (kobiety: 18 – 59 lat, mężczyźni: 18 – 64 lata) in the working age (women 18 – 59 years, men: 18 – 64 years)							
Mężczyźni Men	2088	2105	2001	1956	92,8	97,6	97,3	94,4
w tym według przyczyn bierności zawodowej of which by reasons for inactivity								
zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy discouragement caused by inefficiency of job seeking	75	80	63	69	73,5	69,6	78,8	94,5
nauka, uzupełnianie kwalifikacji education training	587	591	532	570	98,2	104,2	105,8	100,5
obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu ¹ family and household responsibilities ¹	217	229	244	196	91,9	100,9	116,2	94,7
emerytura retirement	407	406	383	360	91,3	94,0	89,7	84,9
choroba, niesprawność illness, disability	731	710	718	711	91,7	95,0	93,7	93,9
Kobiety Women	2728	2821	2641	2620	98,6	104,4	99,5	95,6
w tym według przyczyn bierności zawodowej of which by reasons for inactivity								
zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy discouragement caused by inefficiency of job seeking	88	90	84	88	71,5	101,1	91,3	101,1
nauka, uzupełnianie kwalifikacji education training	580	642	652	685	92,7	100,3	116,6	116,9
obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu ¹ family and household responsibilities ¹	1431	1450	1328	1244	104,9	105,8	94,8	86,8
emerytura retirement	85	76	73	57	80,2	78,4	91,3	62,0
choroba, niesprawność illness, disability	445	444	430	459	97,2	108,8	101,4	100,7

W II kwartale 2020 r. na przyczyny nieposzukiwania pracy związane bezpośrednio z pandemią COVID-19 wskazało 247 tys. biernych zawodowo. W III kwartale 2020 r. po czasowym, jak się później okazało odmrożeniu gospodarki (dzieci we wrześniu 2020 r. rozpoczęły naukę w szkołach w formie stacjonarnej), liczba nieposzukujących pracy z powodu pandemii zmniejszyła się do 135 tys., po czym ponownie wzrosła w IV kwartale do 195 tys. wraz z kolejną falą zachorowań na COVID-19 i ponownym wprowadzeniem ograniczeń w gospodarce.

W ramach ww. zbiorowości na poniższe przyczyny nieposzukiwania pracy wskazało odpowiednio w II, III i IV kwartale:

- „inne powody”, w tym osobiste lub rodzinne – 149 tys., 40 tys. i 50 tys. osób (co stanowiło odpowiednio: 60,3%, 29,6%, 25,6%),
- opieka nad dzieckiem lub inną osobą wymagającą opieki – 44 tys., 31 tys. i 49 tys. osób (18,8%, 23,0%, 25,1%),
- przekonanie, że w związku z sytuacją związaną z pandemią respondent nie znajdzie odpowiedniej pracy – 25 tys., 26 tys. i 38 tys. osób (10,1%, 19,3%, 19,5%),
- wyczerpanie możliwości znalezienia pracy, na co wpływ ma pandemia – 25 tys., 20 tys. i 27 tys. osób (10,1%, 14,8%, 13,8%), (te dwie ostatnie kategorie stanowią łącznie zbiorowość tzw. zniechęconych bezskutecznością poszukiwania pracy).

Rozdział 2 Chapter 2

Pracujący w czasie pandemii COVID–19 w 2020 r. wybrane zagadnienia

Employed persons in the COVID–19 pandemic period in 2020 – selected items

W rozdziale pierwszym opisano zmiany w populacji pracujących jakie miały miejsce w 2020 r., na tle lat wcześniejszych. Dane średnioroczne pokazują minimalne zmniejszenie populacji pracujących pomiędzy 2019 i 2020 r. (z 16461 tys. do 16442 tys., tj. o 0,1%; w podobnej skali miało to miejsce też rok wcześniej), ale już dane kwartalne wskazują na dużo większy „dynamizm” zmian zachodzących w trakcie 2020 r., wykraczający poza ramy cyklicznych wahań wynikających z sezonowości polskiego rynku pracy. Pierwsze symptomy wpływu pandemii COVID–19 na sytuację na rynku pracy dało się zauważyć już w końcu I kwartału, największe spadki liczebności pracujących w trakcie roku wystąpiły jednak w II kwartale, co miało związek z pierwszym „zamrożeniem” gospodarki wynikającym z pandemii i konieczności wdrożenia rozwiązań mających na celu ochronę zdrowia i życia obywateli. W drugim półroczu zmiany również były widoczne, ale nie były już tak gwałtowne, co wiąże się z faktem, że minął pierwszy szok związany z „koronawirusem” oraz okolicznościami związanymi z ogłoszeniem epidemii i wdrożeniem środków zapobiegawczych rozprzestrzenianiu się SARS–Cov–2. W III kwartale poluzowano wdrożone wcześniej restrykcje, ale w IV kwartale ponownie część z nich wprowadzono z uwagi na ponowny wzrost zachorowań na COVID–19. Z pewnością wpływ na sytuację na rynku pracy miały też wprowadzone rozwiązania prawne, które pozwalały nieco łagodzić skutki wpływu pandemii na działalność firm, ale i na godzenie pracy z obowiązkami opiekuńczymi¹⁵.

W ramach tej publikacji, bazując na wybranych danych statystyki publicznej, chcemy pokazać jak okoliczności związane z pandemią COVID–19 wpłynęły na wewnętrzną strukturę populacji osób pracujących. W rozdziale wcześniejszym opisano różnice według cech demograficzno–społecznych, w niniejszym zaś omówiono populację pracujących z uwzględnieniem charakterystyki wykonywanej pracy¹⁶.

¹⁵ Por. podrozdział 1.1.

¹⁶ Niniejsze opracowanie w większości wykorzystuje wyniki reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, tj. bazuje na odpowiedziach indywidualnych osób. Jeden podrozdział, dotyczący przeciętnego zatrudnienia, opracowano w oparciu o dane ze sprawozdawczości zakładów pracy.

Warto pamiętać, że:

- BAEL uwzględnia wszystkich pracujących, niezależnie od rodzaju porozumienia pomiędzy pracownikiem a pracodawcą, a zatem również w ramach umów cywilno–prawnych i jako pracę podejmowaną nieformalnie, natomiast badania rynku pracy oparte o sprawozdawczość z reguły opisują populację osób z zawartą umową o pracę, zgodnie z Kodeksem Pracy (dane o innych zbiorowościach także są dostępne ze sprawozdawczości, ale są one prezentowane jako informacja uzupełniająca, np. pracujący w ramach umów cywilno–prawnych czy zatrudnieni przez agencje pracy tymczasowej);
- BAEL przedstawia dane średnie w okresie (kwartale, roku), natomiast sprawozdawczość – na koniec okresu, narastająco w okresie lub jako przeciętne;
- BAEL prezentuje wyniki zgodnie z miejscem zamieszkania osób, a sprawozdawczość według siedziby miejsca pracy (według lokalizacji siedziby pracodawcy lub lokalizacji poszczególnych jednostek);
- BAEL pokazuje sytuację osób na rynku pracy widzianą od strony osób będących rezydentami naszego kraju (badanie reprezentacyjne realizowane poprzez gospodarstwa domowe, z zastosowaniem kryterium 12–miesięcznego okresu przebywania, nieuwzględniające jednak zamieszkałych w gospodarstwach zbiorowych), natomiast sprawozdawczość realizowana jest poprzez pracodawców i jako oficjalne statystyki przedstawia sytuację formalno–prawną.

Więcej w „Zeszyt metodologiczny. Statystyka rynku pracy i wynagrodzeń”, GUS, Warszawa 2018 r. (aktualizacja w XII2020 r.) oraz w publikacjach z wynikami z poszczególnych badań GUS z zakresu rynku pracy, dostępnych także na stronie GUS: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/>

2.1. Pracujący według liczby miejsc pracy¹⁷ i czasu pracy

2.1. Employed persons by number of jobs and working time

Pracujący w jednym lub kilku miejscach pracy

Employed persons in one or more jobs

Na początku warto zwrócić uwagę na strukturę populacji pracujących z punktu widzenia wykonywania wyłącznie jednej pracy lub łączenia pracy w kilku miejscach. Wiedza o skali tego zjawiska ma znaczenie dla analizy prowadzonej w dalszych częściach rozdziału o pracujących oraz interpretacji przedstawionych wyników. W ramach charakterystyki populacji pracujących z uwzględnieniem cech opisujących rodzaj wykonywanej pracy z reguły uwzględniana będzie bowiem tylko praca zadeklarowana jako „główna¹⁸”. Dotyczy to charakterystyki pracujących według statusu zatrudnienia, sektora własności, rodzaju działalności miejsca pracy, rodzaju umowy o pracę¹⁹.

W BAEL, zgodnie z międzynarodowymi zaleceniami, **PRACA GŁÓWNA (GŁÓWNE MIEJSCA PRACY)** ustalana jest na podstawie subiektywnej oceny respondenta. W przypadku wątpliwości za pracę główną uznaje się tę, która zwykle zajmuje więcej czasu. Jeżeli prace respondenta zajmują taką samą ilość czasu, pracą główną jest ta, która przynosi wyższy dochód.

Generalnie zdecydowana większość pracujących ma tylko jedną pracę. W 2020 roku 95,3% pracujących było zaangażowanych zawodowo wyłącznie w jednym miejscu pracy (15665 tys.), a tylko co dwudziesta osoba (4,7%) miała kilka prac (777 tys. z 16442 tys.; dane średnioroczne).

Populacja pracujących w więcej niż jednym miejscu pracy systematycznie się zmniejsza – z roku na rok i z kwartału na kwartał. W 2018 r. liczyła ona 876 tys., a w 2019 r. – 838 tys., co stanowiło odpowiednio 5,3% i 5,1% ogólnej liczby pracujących w danym roku. Dane kwartalne zaprezentowano na wykresie 2.1.

Okoliczności związane z pandemią COVID-19 spowodowały, że zmniejszyła się liczba pracujących, szczególnie w II kwartale 2020 r., i dotyczyło to zarówno wspomnianych pracujących w wielu miejscach pracy, jak i osób, które posiadały tylko jedną pracę. W III kwartale 2020 r., po częściowym „odmrożeniu” gospodarki, liczebność populacji osób mających tylko jedną pracę „powróciła” do poziomu porównywalnego z III kwartałem 2019 r., ale zbiorowość pracujących w wielu miejscach pracy nadal malała. Podobnie było w przypadku sytuacji w ostatnim kwartale roku – część osób wcześniej pracujących w kilku miejscach pracy zdołała w czasie pandemii utrzymać tylko jedno miejsce zatrudnienia, a część podjęło pracę w sektorze rolniczym, głównie w rolnictwie indywidualnym. Jednocześnie zwrócić należy też uwagę na większą niż w IV kwartale 2019 r. populację pracujących w jednym miejscu pracy, a zanotowany przyrost nie jest tylko efektem przesunięć wynikających z utraty dodatkowego zatrudnienia.

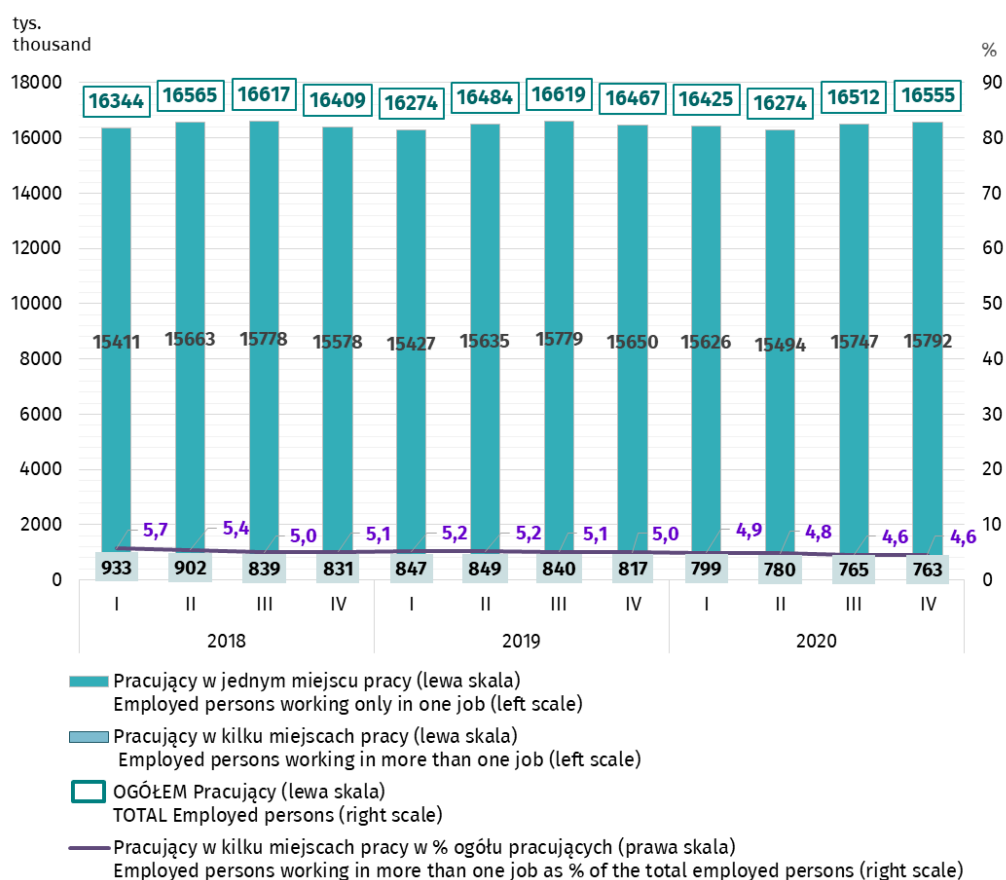
¹⁷ „Miejsc pracy” w znaczeniu wykonywania pracy dla jednego lub wielu pracodawców, włączając w to szeroko rozumiane „samozatrudnienie”. Jedna osoba może być związana umową tylko z jednym pracodawcą lub pracować wyłącznie na własny rachunek bądź pomagać w prowadzeniu rodzinnej działalności, może też pracować w danym okresie dla kilku pracodawców lub łączyć pracę najemną z pracą na własny rachunek, prowadzić kilka odrębnych działalności, łączyć te prace z pomaganiem np. w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego.

¹⁸ W przypadku pracujących wyłącznie w jednej pracy nie ma konieczności wyboru, które miejsce pracy opisywać i w związku z tym praca jedyna jest automatycznie traktowana jako „główna”.

¹⁹ Więcej na ten temat - w poprzedniej edycji publikacji, z wynikami z 2018 r. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/wybrane-aspekty-ryнку-pracy-w-2018-roku,4,2.html>

Tablica 2.1. Pracujący w jednym lub kilku miejscach pracy

Table 2.1. Employed persons in one or more job

Zaobserwowane zmiany były na tyle istotne, że wpłynęły na strukturę populacji łączących pracę w kilku miejscach. Dla przykładu²⁰:

- w II kwartale 2019 roku
 - 539 tys. osób, tj. 5,6% ogółu pracujących głównie w sektorze usługowym pracowało jednocześnie w innym miejscu pracy (w większości także w usługach – 353 tys.; 163 tys. w sektorze rolniczym, 21 tys. w sektorze przemysłowym),
 - 257 tys. osób, tj. 4,9% ogółu pracujących głównie w sektorze przemysłowym łączyło tę pracę z inną (przede wszystkim w sektorze rolniczym – 159 tys., a 62 tys. w usługach; 37 tys. w sektorze przemysłowym),
 - 51 tys. osób, tj. 3,4% ogółu pracujących głównie w sektorze rolniczym łączyło tę pracę z inną (i dla 43% było to także rolnictwo – 22 tys., dla 16 tys. – usługi, a dla 13 tys. sektor przemysłowy);
- w II kwartale 2020 roku²¹ omawiane udziały uległy zmianie (przede wszystkim z uwagi na ograniczenie populacji pracujących w usługach) i kształtowały się następująco:
 - 480 tys. osób, tj. 5,1% ogółu pracujących głównie w sektorze usługowym pracowało jednocześnie w innym miejscu pracy (w większości także w usługach – 300 tys., 152 tys. w sektorze rolniczym, 20 tys. w sektorze przemysłowym);
 - 245 tys. osób, tj. 4,8% ogółu pracujących głównie w sektorze przemysłowym łączyło tę pracę z inną (przede wszystkim w sektorze rolniczym – 172 tys., czyli więcej niż rok wcześniej; 47 tys. pracowało dodatkowo w usługach, a 25 tys. w sektorze przemysłowym),

²⁰ Grupowanie rodzajów działalności w sektory ekonomiczne opisano w podrozdziale 2.3. W przypadku pracy dodatkowej uwzględniono PKD „drugiej” w kolejności pracy; dane nie sumują się na ogółem, ponieważ nie obejmują nieustalonego rodzaju działalności.

²¹ Dane dotyczące innych okresów znaleźć można w wydawanej co kwartał publikacji „Aktywność ekonomiczna ludności Polski, zawierającej wyniki BAEL (np. w publikacjach z 2020 r. : tab.2.16 Pracujący w więcej niż jednym miejscu pracy).

- 53 tys. osób, tj. 3,3% ogółu pracujących głównie w sektorze rolniczym, łączyło tę pracę z inną (dla 22 tys. była to praca w usługach, dla 20 tys.– sektor rolniczy, a dla 11 tys. sektor przemysłowy).

Pracujący poszukujący innej pracy niż obecnie wykonywana Employed persons seeking a job other than the currently performed

Jak wspomniano, dane statystyczne wskazują na zmniejszającą się liczbę osób pracujących w kilku miejscach pracy. Na podobny kierunek zmian wskazuje analiza populacji **pracujących poszukujących innej pracy niż obecnie wykonywana**²² (wyk. 2.2.). Ograniczenia działalności wielu firm, ale także ograniczenia związane z przemieszczaniem się, koniecznością zapewnienia opieki dzieciom, w tym podczas nauki w trybie zdalnym, znacznie utrudniały poszukiwanie pracy, a ponadto niepewność sytuacji nie sprzyjała zmianie pracy, szczególnie gdy chodziło o poszukiwanie lepszych warunków finansowych (główny powód poszukiwania innej pracy w każdym z okresów). W 2020 r. jedynie 0,7% ogółu pracujących poszukiwało innej pracy niż wówczas wykonywana (123 tys. z 16442 tys.; dane średnioroczne). Na taki „wynik” wpływ miał pierwszy „lockdown”, którego efekt widać głównie w II kwartale (w tym kwartale omawiany odsetek wyniósł zaledwie 0,4%), ale wpływ COVID-19 na analizowaną populację był zauważalny już w I kwartale (dla porównania, w 2019 r. w I kwartale notowano więcej poszukujących pracy niż w kwartale go poprzedzającym, a w 2020 r. takiego wzrostu nie było, wyk. 2.2.). W 2020 r. wielkość populacji pracujących poszukujących innej pracy była prawie dwukrotnie mniejsza niż w poprzednich latach (233 tys., tj. 1,4% w 2018 r. i 207 tys., tj. 1,3% w 2019 r.; dane średnioroczne). W 2020 roku, szczególnie w II i IV kwartale, więcej osób niż w poprzednich latach poszukiwało innej pracy z obawy przed utratą obecnie wykonywanej.

Wykres 2.2. Pracujący poszukujący innej pracy niż obecnie wykonywana
Chart 2.2. Employed persons seeking a job other than the currently performed

²² Dotyczy zarówno pracy głównej, jak i dodatkowej

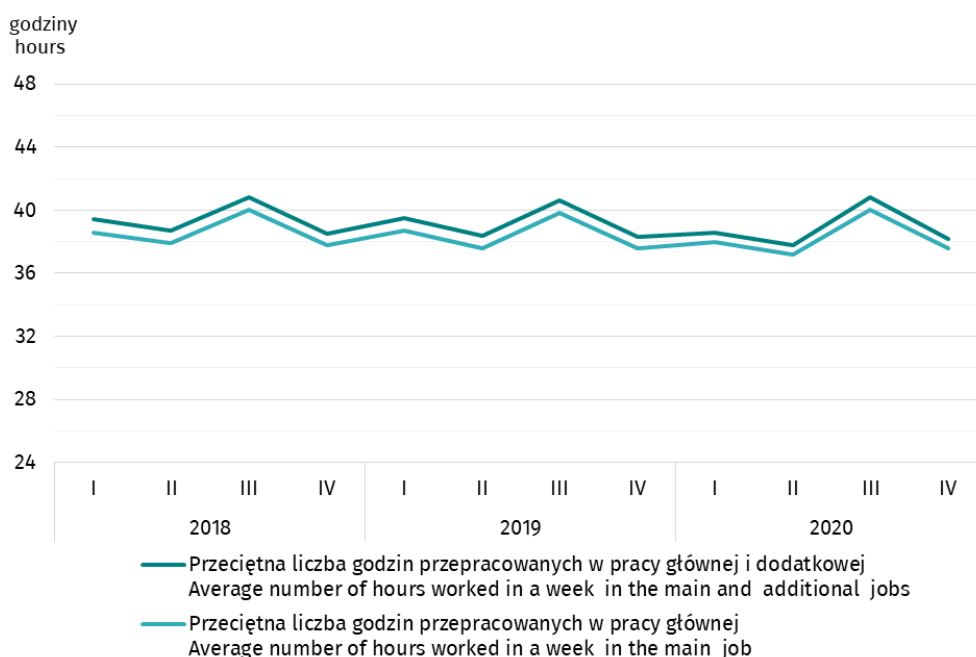
Przeciętny tygodniowy czas pracy

Average number of hours worked in a week

Przeciętny tygodniowy czas pracy w I i II kwartale 2020 r. był nieco krótszy niż w analogicznych okresach przed wystąpieniem pandemii COVID-19, w pozostałych kwartałach był porównywalny, i to przepracowany zarówno w pracy głównej, jak i liczony łącznie we wszystkich miejscach pracy (wyk. 2.3.). Warto jednak zaznaczyć, że przeciętny czas pracy wyznaczany był tylko dla zbiorowości osób, które faktycznie wykonywały pracę w badanym tygodniu. We wszystkich pracach łącznie, w I kwartale 2020 r. przepracowywano przeciętnie ok. 38 h 35 min w tygodniu, o prawie godzinę krócej niż w analogicznym okresie 2019 r. W kolejnym kwartale analogicznie liczony czas pracy wyniósł 37 h 50 min (o ok. pół godziny krócej niż rok wcześniej). Kobiety pracowały przeciętnie tygodniowo o 3,0–3,5 godziny krócej niż mężczyźni, w zależności od kwartału.

W analizowanym pierwszym półroczu przeciętny czas przepracowany tygodniowo tylko w ramach pracy głównej był o ok. 40 minut krótszy od przepracowanego przeciętnie tygodniowo we wszystkich miejscach pracy i o tyle samo minut krótszy niż w 2019 r. W kolejnych kwartałach te różnice były mniejsze.

Wykres 2.3. Przeciętna tygodniowa liczba godzin przepracowanych w pracy głównej i dodatkowej
Chart 2.3. Average number of hours worked in a week in the main and additional jobs

Pracujący według czasu pracy w pracy głównej

Employed persons by working time in the main job

Dla zdecydowanej większości osób posiadana praca główna była pracą **w pełnym wymiarze** (od 92,8 do 93,4% w 2019 r. w zależności od kwartału; minimalnie wyższe odsetki w 2020 r.). Porównanie populacji r/r wskazuje, że w 2020 r. zbiorowość pracujących w pełnym wymiarze w II i III kwartale była mniejsza niż rok wcześniej (o 0,9% i 0,5%), natomiast w IV kwartale była większa r/r o 114 tys. (o 0,7%). W przypadku pracujących w niepełnym wymiarze, pomiędzy 2019 a 2020 r. zanotowano zmniejszenie się zbiorowości w każdym z kwartałów, należy tu jednak ponownie zauważyć, że jest to populacja wielokrotnie mniej liczna (tab. 2.1.).

W BAEL, zgodnie z zaleceniami Eurostat, populacja osób **pracujących w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy** wyznaczana jest na podstawie deklaracji respondenta w odniesieniu do głównego miejsca pracy.

Tablica 2.1. Pracujący według czasu pracy w pracy głównej
Table 2.1. Employed persons by working time in the main job

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	Pracujący Employed persons											
		w pełnym wymiarze czasu working full-time							w niepełnym wymiarze czasu working part-time				
		razem total	nie pracowali w badanym tygodniu, ale mają pracę did not work in the reference week but had a job	przepracowali w badanym tygodniu by hours worked in the reference week				razem total	nie pracowali w badanym tygodniu, ale mają pracę did not work in the reference week but had a job	przepracowali w badanym tygodniu by hours worked in the reference week			
				do 39 godzin up to 39 hours	40 - 49	50 - 59	60 godzin i więcej hours and more			1 - 19 godzin hours	20 - 29	30 godzin i więcej and more	
w tysiącach in thousands													
2019	I	16274	15097	788	1634	11248	897	530	1177	70	345	518	244
	II	16484	15302	951	3383	9449	967	552	1182	79	326	516	261
	III	16619	15521	1513	1274	10947	1146	641	1097	119	233	481	264
	IV	16467	15362	884	3161	9914	929	474	1105	75	349	465	216
2020	I	16425	15264	1218	2552	10236	850	408	1161	127	301	517	216
	II	16274	15160	1762	3718	8615	686	379	1115	217	273	448	177
	III	16512	15440	1452	829	11622	936	601	1073	121	223	491	238
	IV	16555	15476	1121	3112	10035	836	372	1079	101	307	470	201
% ogółu pracujących w danym okresie as % of the total number of employed persons in a quarter													
2019	I	100,0	92,8	4,8	10,0	69,1	5,5	3,3	7,2	0,4	2,1	3,2	1,5
	II	100,0	92,8	5,8	20,5	57,3	5,9	3,3	7,2	0,5	2,0	3,1	1,6
	III	100,0	93,4	9,1	7,7	65,9	6,9	3,9	6,6	0,7	1,4	2,9	1,6
	IV	100,0	93,3	5,4	19,2	60,2	5,6	2,9	6,7	0,5	2,1	2,8	1,3
2020	I	100,0	92,9	7,4	15,5	62,3	5,2	2,5	7,1	0,8	1,8	3,1	1,3
	II	100,0	93,2	10,8	22,8	52,9	4,2	2,3	6,9	1,3	1,7	2,8	1,1
	III	100,0	93,5	8,8	5,0	70,4	5,7	3,6	6,5	0,7	1,4	3,0	1,4
	IV	100,0	93,5	6,8	18,8	60,6	5,0	2,2	6,5	0,6	1,9	2,8	1,2
Analogiczny okres 2019 r. = 100 Corresponding quarter in 2019 = 100													
2020	I	100,9	101,1	154,6	156,2	91,0	94,8	77,0	98,6	181,4	87,2	99,8	88,5
	II	98,7	99,1	185,3	109,9	91,2	70,9	68,7	94,3	274,7	83,7	86,8	67,8
	III	99,4	99,5	96,0	65,1	106,2	81,7	93,8	97,8	101,7	95,7	102,1	90,2
	IV	100,5	100,7	126,8	98,4	101,2	90,0	78,5	97,6	134,7	88,0	101,1	93,1

Większość z całej populacji pracujących to osoby przepracowujące w ramach pełnego wymiaru faktycznie 40 – 49 godzin w tygodniu (w 2019 r. odsetek pracujących tyle godzin tygodniowo wyniósł od 57,3% do 69,1%, a w 2020 r. od 52,9% do 70,4%, w zależności od kwartału). W pierwszym półroczu 2020 r. udziały te były niższe niż w analogicznym okresie 2019 r., natomiast w drugim półroczu – odwrotnie. Podobne różnice zaobserwowano w przypadku osób pracujących w pełnym wymiarze do 39 godzin tygodniowo. Natomiast niezależnie od sezonu, w 2020 r. w porównaniu z 2019 r. zmniejszyła się populacja osób pracujących w wydłużonym czasie pracy (50 godzin i więcej tygodniowo). Ponadto w każdym z kwartałów 2020 r. względem analogicznych okresów rok wcześniej zmniejszyła się też populacja pracujących w niepełnym wymiarze czasu.

Natomiast to, co w 2020 r. w porównaniu z wcześniejszymi okresami wybija się na plan pierwszy, to **wyraźne zwiększenie zbiorowości osób, które co prawda miały pracę, ale jej czasowo nie wykonywały**. Więcej na ten temat w kolejnych podrozdziałach.

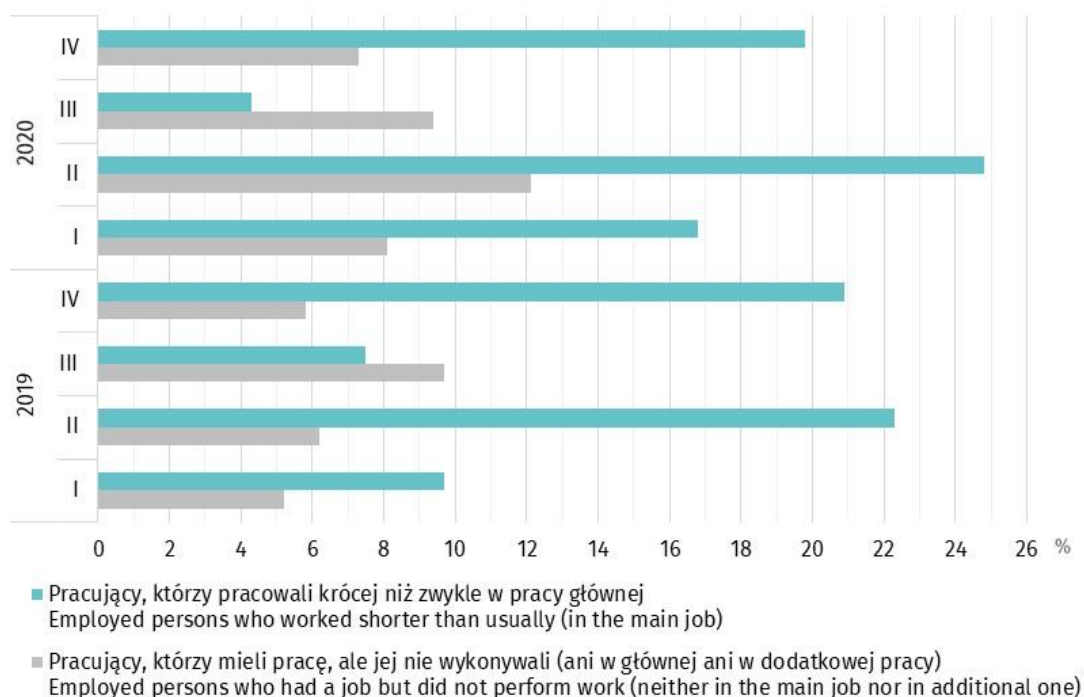
2.2. Pracujący, w tym czasowo nieobecni w pracy lub pracujący krócej niż zwykle

2.2. Employed persons including temporarily absent from work or working shorter than usually

Jest rzeczą oczywistą, że pewna część populacji, pomimo iż ma pracę, to może jej nie wykonywać w jakimś okresie roku. Prawo do urlopu zapisane jest w Kodeksie pracy, w niektórych rodzajach działalności i zawodach wykonywanie pracy uzależnione jest od dostępu do zleceń czy od warunków atmosferycznych, różne są też systemy czasu pracy. Duży wpływ mają także aspekty zdrowotne czy też konieczność godzenia pracy zawodowej z opieką nad innymi osobami. Zwykle jednak odsetek osób, które miały pracę, ale jej nie wykonywały przez tydzień lub dłużej wahał się pomiędzy 5% a 6% ogółu pracujących, wzrastał natomiast w III kwartale (do ok. 10%), kiedy to większość osób wykorzystuje także urlop wypoczynkowy. Pierwszy rok walki z wirusem SARS-COV-2 zmienił pod tym względem strukturę zbiorowości pracujących. Było to widoczne szczególnie w pierwszym półroczu i IV kwartale 2020 r. Innym zjawiskiem charakterystycznym dla zbiorowości pracujących, zauważonym już w końcu I kwartału, ale jeszcze wyraźniejszym w II kwartale 2020 r., był zdecydowany wzrost liczby osób, które w badanym tygodniu pracowały krócej niż zwykle. Na wykresach 2.4. i 2.5. zaprezentowano udział tych dwóch zbiorowości w ogólnej liczbie pracujących, a w tabelcy 2.2. wskazano także główne przyczyny niewykonywania pracy. W podrozdziałach 2.3. i 2.4. omówiono jak ta sytuacja się kształtowała w zależności od rodzaju działalności głównego miejsca pracy oraz statusu zatrudnienia.

Wykres 2.4. Odsetki pracujących, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali lub pracowali krócej niż zwykle¹

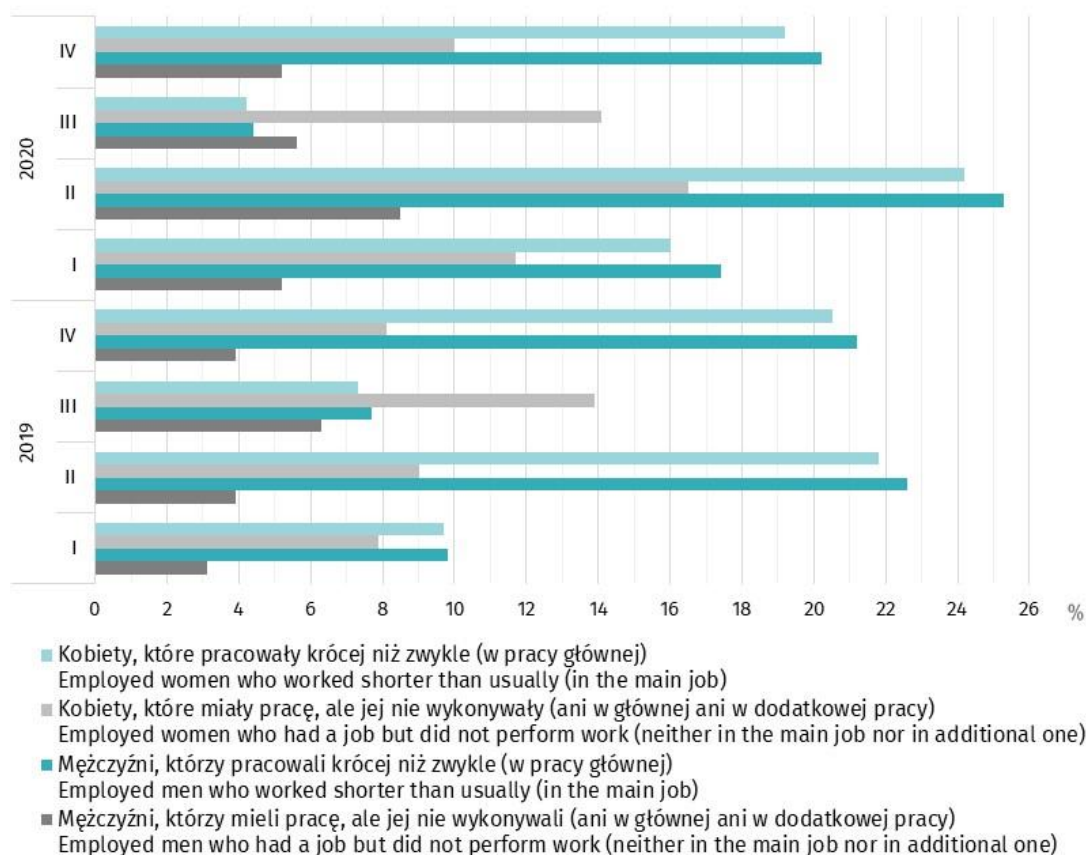
Chart 2.4. Percentages of employed persons who had a job but did not perform work or worked shorter than usually¹

1) Dotyczy badanego tygodnia w kwartale 1) In selected week of the quarter

Wykres 2.5. Odsetki pracujących, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali lub pracowali krócej niż zwykle¹ według płci

Chart 2.5. Percentages of employed persons who had a job but did not perform work or worked shorter than usually¹ by sex

1) Dotyczy badanego tygodnia w kwartale 1) In selected week of the quarter

Czasowo nieobecni w pracy Persons temporarily absent from work

Pierwsze półrocze 2020 r., a w zasadzie marzec oraz drugi kwartał, to pierwsze „zderzenie” z sytuacją kryzysową wywołaną wirusem SARS-Cov-2, w tym z wprowadzeniem restrykcji związanych z koniecznością zachowania dystansu w kontaktach międzyludzkich, rzutujących też na możliwość wykonywania pracy (lub jej poszukiwania). W związku koniecznością czasowego zamknięcia szkół i przedszkoli pojawiła się potrzeba zapewnienia opieki dla najmłodszych, co w początkowym okresie epidemii (głównie marzec) skutkowało większą liczbą urlopów, ale też prawdopodobnie zwolnień lekarskich na opiekę nad dziećmi w sytuacji, gdy dzieckiem nie mogła się zająć osoba z tego samego lub innego gospodarstwa domowego. Z kolei konieczność ograniczenia działalności firm także powodowała potrzebę „przeczekania” sytuacji kryzysowej, czasem właśnie w postaci wykorzystywania urlopów, także zaległych czy bezpłatnych. Pamiętać tu należy, że był to pierwszy okres epidemii, zetknięcie z „niewiadomą”. Wprowadzanie rozwiązań prawnych w ramach kolejnych tzw. Tarcz Antykryzysowych pozwalało przedsiębiorcom i pracownikom na odnalezienie się w tej trudnej sytuacji oraz łagodzenie skutków „lockdown`u”. Wprowadzenie „pracy zdalnej” umożliwiło łączenie przymusowej izolacji domowej z wykonywaniem pracy (o czym w dalszej części rozdziału), a z drugiej strony – rodzice dzieci w wieku szkolnym i przedszkolnym musieli nauczyć się „dzielić czasem” i łączyć w tym samym czasie obowiązki pracownika i rodzica. Wprowadzenie rozwiązań dotyczących dodatkowych zasiłków opiekuńczych dla osób wychowujących dzieci do lat 8 (jeżeli rodzic musiał przejąć osobiście sprawowanie opieki nad dzieckiem) – miało w tym pomóc tak, aby osoby (w większości dotyczyło to kobiet), nie musiały

rezygnować z pracy, tracąc jednocześnie w ten sposób źródło dochodów. Podobne cele miały rozwiązania prawne dot. możliwości korzystania z tzw. przestojów ekonomicznych, częściowo rekompensowanych poprzez świadczenia postojowe, zwolnienie przedsiębiorców z płacenia przez kilka miesięcy składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne lub ulga w ich opłaceniu – odroczenie terminu płatności lub rozłożenie na raty należności z tytułu składek. Wprowadzenie m.in. opisanych wyżej rozwiązań pozwoliło chronić stan zdrowia ludności, a jednocześnie „minimalizować straty” na rynku pracy w 2020 r., chociaż miało to swoje konsekwencje zarówno po stronie kondycji polskiej gospodarki, jak też pracodawców, pracobiorców i ich rodzin, i prawdopodobnie będzie miało dalsze skutki w latach kolejnych. Pracodawcy zdecydowali się jednak utrzymać zatrudnienie (stąd pojawiające się w przestrzeni publicznej pojęcie „chomikowania” pracowników), mając na uwadze, że odbudowa kadr w przyszłości może być bardziej „kosztowna”, w tym też z punktu widzenia kwalifikacji i umiejętności pracowników. Takiemu podejściu sprzyjały też zapisy w Tarczach Antykryzysowych, gdzie kryterium utrzymania przez określony okres czasu stanu kadrowego było warunkiem uzyskania rządowej pomocy.

W I kwartale 2020 r. 1336 tys. osób (8,1% pracujących) miało pracę, ale jej nie wykonywało (ani w głównym, ani w dodatkowym miejscu pracy), a rok wcześniej populacja ta liczyła 853 tys. (5,2%), przy czym należy ponownie zwrócić uwagę, że prezentowane dane to średnia w kwartale, a wirus SARS-CoV-2 pojawił się w Polsce pod koniec I kwartału 2020 r. W II kwartale 2020 roku 1962 tys. osób (12,1% ogółu pracujących) co prawda miało pracę, ale jej z różnych powodów nie wykonywało przez okres co najmniej tygodnia (analogiczne zbiorowości w poprzednim kwartale oraz przed rokiem były dużo mniej liczne). Z tej populacji aż 1221 tys. osób (62,2%) wskazało, że miało to bezpośredni związek z pandemią COVID-19²³. Szczególnie istotną grupą wydają się być osoby, które jako przyczynę niewykonywania pracy w badanym tygodniu podały przerwę w działalności zakładu pracy – w II kwartale 2020 r. populacja ta liczyła 684 tys. (z czego dla 675 tys. osób przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19). W stosunku do sytuacji z poprzedniego kwartału odnotowano ponad trzykrotny wzrost liczebności tej grupy pracujących, natomiast w odniesieniu do analogicznego okresu 2019 r. wzrost ten był szczególnie znaczący, gdyż w II kwartale 2019 r. populacja ta liczyła „tylko” 7 tys. osób.

W kolejnych okresach sytuacja była również dynamiczna, zmieniająca się z tygodnia na tydzień, uzależniona od stopnia rozprzestrzeniania się „koronawirusa”. Trzeci kwartał 2020 r. – z tamtej perspektywy – wydawał się być dającym nadzieję na zakończenie pandemii, stąd poluzowanie restrykcji. Widać to też w danych statystycznych – w porównaniu z II kwartałem 2020 r. obniżyły się bowiem odsetki osób niewykonywujących pracy z powodu przestojów ekonomicznych (z 4,2% do 0,4%), ale także chorób pracowników (z 2,2% do 1,3%), oraz tzw. „innych przyczyn”, w ramach których mieści się opieka nad dziećmi (z 2,1% do 0,3%) – należy tu jednak zaznaczyć, że omawiane odsetki pomimo wyraźnego zmniejszenia się względem II kwartału 2020 r., to jednak nadal były co najmniej dwukrotnie większe niż w analogicznym okresie 2019 r. Wyjątek stanowiły tu przyczyny związane z urlopami (odsetek niższy niż rok wcześniej), co prawdopodobnie wiązało się z potrzebą „odrobienia strat” z wcześniejszego „lockdown’u”, ale też część osób jednak zdecydowała się na pozostanie w domu i kontynuowanie pracy, w tym w trybie zdalnym, w sytuacji nadal obowiązującej konieczności zachowania dystansu społecznego oraz w obawie przed zakażeniem. Warto tu bowiem podkreślić, że w III kwartale zwiększyła się populacja odniesienia (ogólna liczba pracujących). Dzieci we wrześniu wróciły do szkół w formie nauki stacjonarnej, co także pozwoliło rodzicom na wykonywanie pracy zawodowej.

²³ Informacje na podstawie specjalnie dołożonego zestawu pytań do zasadniczej ankiety BAEL, mających na celu rozpoznanie wpływu pandemii COVID-19 na podejmowane decyzje rzutujące na sytuację respondentów na rynku pracy

Tablica 2.2. Pracujący, w tym mający pracę, ale jej nie wykonujący¹ według przyczyn i płci
Table 2.2. Employed persons and persons who had a job but did not perform work¹ by reasons and sex

Wyszczególnienie Specification a - w tysiącach in thousands b - w % ogółu pracujących as % of the total number of employed persons	2019				2020				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
	Ogółem Total								
Pracujący ogółem Total number of employed persons	a	16274	16484	16619	16467	16425	16274	16512	16555
Pracujący, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali (<u>ani w głównej ani w dodatkowej pracy</u>) Employed persons who had a job but did not perform work (neither in the main job nor in additional one)	a	853	1024	1614	951	1336	1962	1555	1211
	b	5,2	6,2	9,7	5,8	8,1	12,1	9,4	7,3
w tym z powodu of which because of									
choroby illness	b	1,7	1,6	1,7	1,6	2,1	2,2	1,3	2,3
urlopu ² leave ²	b	1,3	2,3	6,0	1,9	2,1	1,8	5,7	2,0
przerwy w działalności zakładu pracy a break in establishment activity	b	0,2	0,0	0,2	0,1	1,3	4,2	0,4	0,7
inne other	b	0,1	0,2	0,2	0,3	0,9	2,1	0,3	0,6
Z ogółem: pracujący, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali <u>w pracy głównej</u> Employed persons had a job but did not perform work <u>in the main job</u>	a	858	1030	1632	959	1346	1979	1572	1222
	b	5,3	6,2	9,8	5,8	8,2	12,2	9,5	7,4
	Mężczyźni Men								
Pracujący ogółem Total number of employed persons	a	9001	9084	9204	9171	9103	9051	9148	9148
Pracujący, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali (<u>ani w głównej ani w dodatkowej pracy</u>) Employed persons who had a job but did not perform work (neither in the main job nor in additional one)	a	275	357	582	360	477	769	513	472
	b	3,1	3,9	6,3	3,9	5,2	8,5	5,6	5,2
w tym z powodu of which because of									
choroby illness	b	1,2	1,4	1,3	1,3	1,6	1,8	1,0	1,9
urlopu ² leave ²	b	1,2	2,2	4,6	2,0	1,8	1,8	3,9	2,0
przerwy w działalności zakładu pracy a break in establishment activity	b	0,2	0,0	0,1	0,2	1,1	3,4	0,3	0,5
inne other	b	0,1	0,1	0,1	0,3	0,5	1,2	0,2	0,4
	Kobiety Women								
Pracujący ogółem Total number of employed persons	a	7273	7399	7415	7297	7322	7223	7364	7407
Pracujący, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali (<u>ani w głównej ani w dodatkowej pracy</u>) Employed persons who had a job but did not perform work (neither in the main job nor in additional one)	a	578	668	1032	591	859	1193	1042	739
	b	7,9	9,0	13,9	8,1	11,7	16,5	14,1	10,0
w tym z powodu of which because of									
choroby illness	b	2,3	2,0	2,3	2,1	2,7	2,7	1,8	2,9
urlopu ² leave ²	b	1,5	2,5	7,6	1,8	2,5	1,9	7,9	2,1
przerwy w działalności zakładu pracy a break in establishment activity	b	0,2	0,1	0,3	0,1	1,5	5,1	0,4	1,0
inne other	b	0,2	0,3	0,2	0,4	1,4	3,3	0,4	0,8

- 1) Dotyczy badanego tygodnia w kwartale. 1) In the selected week of the quarter.
2) łącznie urlop płatny i bezpłatny. 2) Jointly paid and unpaid leave.

W III kwartale 2020 roku 1555 tys. osób posiadało pracę, ale jej nie wykonywało w badanym tygodniu (9,4% ogółu pracujących). W ramach tej zbiorowości „tylko” 97 tys. osób (6,2%) wskazało, że przerwa w wykonywaniu pracy miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19. Subpopulacja osób, które jako przyczynę niewykonywania pracy w badanym tygodniu podały przerwę w działalności zakładu pracy liczyła 65 tys. (dla 36 tys., tj. 55,4% przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19). Omawiana zbiorowość była istotnie niższa od zaobserwowanej w II kwartale. W IV kwartale 2020 r. ponownie okazało się, że liczba zachorowań z powodu wirusa SARS-Cov-2 zaczęła wzrastać, na co reakcją był powrót ograniczeń w gospodarce. Ponownie też wzrosła zarówno liczba, jak i odsetek osób, które miały pracę, ale jej nie wykonywały (do 1211 tys., co stanowiło 7,3% ogółu pracujących). Wartości te były niższe niż kwartał wcześniej, ale wyższe niż przed rokiem. W ramach omawianej zbiorowości nieco częściej niż co czwarta osoba (323 tys., tj. 26,7%) wskazała, że miało to bezpośredni związek z pandemią COVID-19. Stanowiło to znaczący wzrost w porównaniu z III kwartałem i miało związek z jednej strony z zakończeniem okresu urlopowego, ale przede wszystkim było wynikiem ponownego wdrożenia zaostrzonych restrykcji związanych z przeciwdziałaniem wzrostowi zachorowań na COVID-19, w tym m.in. ponownego zamknięcia szkół, zwiększonych ograniczeń w działalności gastronomii, zbiorowego zakwaterowania, obiektów handlowych typu galerie. Populacja osób, które formalnie miały nadal status pracującego, ale nie wykonywały pracy z powodu przerwy w działalności zakładu pracy w IV kwartale 2020 liczyła 121 tys. (w tym dla 100 tys. przerwa ta związana była bezpośrednio z pandemią COVID-19) i stanowiła dwukrotność zaobserwowanej w poprzednim kwartale.

Warto też zwrócić uwagę na dwukrotnie wyższe odsetki pracujących niewykonywujących pracy w populacji kobiet niż mężczyzn – w II kwartale 2020 r.: 16,5% wobec 8,5% (a rok wcześniej: 9,0% wobec 3,9%); W IV kwartale 2020 r. odsetki te wyniosły 10,0% wobec 5,2% (a rok wcześniej: 8,1% wobec 3,9%). Różnice wystąpiły głównie w przypadku subpopulacji niewykonywujących pracy z przyczyn związanych z zakładem pracy, ale też z „innych przyczyn” (wśród których znajduje się też opieka nad dziećmi). W II kwartale 2020 roku 371 tys. pracujących kobiet (5,1%) jako główny powód niewykonywania pracy podało przyczyny związane z zakładem pracy, a 237 tys. (3,3%) wskazało „inne przyczyny”. W populacji pracujących mężczyzn liczebności te wyniosły odpowiednio 312 tys. (3,4%) oraz 108 tys. (1,2%). W II kwartale 2019 r. przyczyny te nie przekraczały 0,4%. W ostatnim kwartale 2020 r. odsetki kobiet i mężczyzn według omawianych przyczyn czasowego niewykonywania pracy były niższe niż w I i II kwartale, ale i tak wyższe niż w każdym z kwartałów 2019 r., czyli w okresie sprzed pandemii COVID-19.

Pracujący krócej niż zwykle w pracy głównej **Persons working shorter than usually in the main job**

W trakcie pierwszej fali pandemii wyraźnie wzrosła także liczebność populacji osób pracujących krócej niż zwykle, i dotyczyło to zarówno kobiet, jak i mężczyzn. W drugim półroczu 2020 r. zbiorowości te były już dużo mniejsze, nawet mniej liczne niż w analogicznym okresie 2019 r. Prawdopodobnie było to wynikiem tego, że osoby takie częściej straciły pracę lub „przeszły” do grona osób, które miały pracę, ale jej nie wykonywały w badanym okresie. Nie dotyczy to jednak pracujących krócej z przyczyn związanych z zakładem pracy oraz tzw. „innych przyczyn” – w tym z powodu opieki nad innymi osobami. W tych dwóch przypadkach liczebności w każdym z kwartałów 2020 r. były wyższe niż w roku poprzedzającym pojawienie się pandemii COVID-19.

W I kwartale 2020 r. populacja osób, które w badanym tygodniu w pracy głównej pracowały krócej niż zwykle liczyła 2760 tys. (16,8% ogółu pracujących) i była o 74,0% większa niż w analogicznym kwartale rok wcześniej (1586 tys., co stanowiło w tamtym okresie 9,7% pracujących), i to nawet pomimo faktu, że „koronawirus” pojawił się pod koniec I kwartału 2020 r. W II kwartale 2020 r. populacja ta była jeszcze liczniejsza – 4039 tys. (24,8% pracujących), chociaż zaznaczyć trzeba, że względem analogicznego kwartału 2019 r. zwiększenie tej populacji nie było już tak duże, bo liczna była ona także w tamtym okresie 3671 tys., (tj. 22,3%). Trzeci kwartał to już znacząco mniejsza zbiorowość – 706 tys. (4,3% pracujących), po czym w IV kwartale 2020 r. znowu nastąpiło istotne zwiększenie tej populacji (do 3270 tys.; 19,8% pracujących), chociaż ostatecznie liczebność omawianej grupy osób i tak była mniejsza niż w IV kwartale 2019 r.

Tablica 2.3. Pracujący, którzy pracowali krócej niż zwykle¹ w pracy głównej według przyczyn i płci
Table 2.3. Employed persons who worked shorter than usually¹ in the main job by reasons and sex

Wyszczególnienie Specification a - w tysiącach in thousands b - w % ogółu pracujących as % of the total number of employed persons	2019				2020				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
	Ogółem Total								
Pracujący ogółem Total number of employed persons	a	16274	16484	16619	16467	16425	16274	16512	16555
Pracujący, którzy pracowali krócej niż zwykle <u>w pracy głównej</u> Employed persons who worked shorter than usually in the main job	a	1586	3671	1244	3435	2760	4039	706	3270
	b	9,7	22,3	7,5	20,9	16,8	24,8	4,3	19,8
w tym z powodu of which because of									
przyczyn związanych z zakładem pracy reasons related to the place of work	b	0,2	0,1	0,1	0,1	0,8	3,2	0,6	0,6
inne przyczyny other reasons	b	0,2	0,2	0,1	0,1	0,7	1,3	0,3	0,3
	Mężczyźni Men								
Pracujący ogółem Total number of employed persons	a	9001	9084	9204	9171	9103	9051	9148	9148
Pracujący, którzy pracowali krócej niż zwykle <u>w pracy głównej</u> Employed persons who worked shorter than usually in the main job	a	881	2056	706	1941	1585	2289	398	1845
	b	9,8	22,6	7,7	21,2	17,4	25,3	4,4	20,2
w tym z powodu of which because of									
przyczyn związanych z zakładem pracy reasons related to the place of work	b	0,3	0,1	0,1	0,2	0,9	2,9	0,7	0,5
inne przyczyny other reasons	b	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6	1,1	0,3	0,3
	Kobiety Women								
Pracujący ogółem Total number of employed persons	a	7273	7399	7415	7297	7322	7223	7364	7407
Pracujący, którzy pracowali krócej niż zwykle <u>w pracy głównej</u> Employed persons who worked shorter than usually in the main job	a	704	1615	539	1493	1175	1750	308	1424
	b	9,7	21,8	7,3	20,5	16,0	24,2	4,2	19,2
w tym z powodu of which because of									
przyczyn związanych z zakładem pracy reasons related to the place of work	b	0,1	0,1	0,1	0,1	0,8	3,5	0,5	0,6
inne przyczyny other reasons	b	0,3	0,2	0,1	0,1	0,7	1,6	0,3	0,4

1) Dotyczy badanego tygodnia w kwartale. 1) In the selected week of the quarter.

Biorąc pod uwagę przyczyny niewykonywania pracy, to już w końcówce I kwartału, ale jeszcze wyraźniej w II kwartale 2020 r. w danych statystycznych daje się zauważyć zdecydowany wzrost liczby osób, które w badanym tygodniu pracowały krócej niż zwykle z powodów związanych z zakładem pracy. W omawianym okresie populacja ta liczyła 513 tys. osób i w stosunku do poprzedniego kwartału wzrosła 3-krotnie (z poziomu 138 tys.), natomiast jeszcze wyraźniej zwiększyła się w odniesieniu do II kwartału 2019 r. (liczyła wówczas 18 tys.). W ramach opisywanej zbiorowości w II kwartale 2020 r. aż 504 tys. osób (ok. 98%) wskazało, że sytuacja ta miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19. W III i IV kwartale 2020 r. zbiorowość pracujących w badanym tygodniu krócej niż zwykle w pracy głównej z przyczyn związanych z zakładem pracy była już wyraźnie mniej liczna – 102 tys. oraz 93 tys., co w obu okresach stanowiło 0,6% ogółu pracujących (ale było znacząco wyższe niż w 2019 r). Odpowiednio 74,5% i 86,0% opisywanej zbiorowości wskazało, że sytuacja ta miała bezpośredni związek z pandemią COVID-19.

W ramach grupy „innych przyczyn”, wśród których znajduje się krótsze niż zwykle wykonywanie pracy z uwagi na sprawowanie opieki nad dziećmi, również widać zwiększenie się tej zbiorowości względem 2019 r., przede wszystkim w I i II kwartale.

Generalnie, nieco większy odsetek ogółu pracujących krócej niż zwykle w pracy głównej dotyczył mężczyzn niż kobiet, w każdym z kwartałów, i to zarówno w 2020, jak i 2019 r., czyli niezależnie od występowania pandemii. Jednakże w ramach wyróżnionych dwóch przyczyn sytuacja była nieco inna, szczególnie w II kwartale 2020 r., kiedy to kobiety nieco częściej wskazywały na inne przyczyny pracy krótszej niż zwykle. W przypadku przyczyn związanych z zakładem pracy odsetki wyniosły 3,5% wobec 2,9%, a dotyczyło to populacji 252 tys. kobiet i 260 tys. mężczyzn. Z kolei odsetek pracujących krócej niż zwykle z innych przyczyn wyniósł odpowiednio 1,6% w populacji kobiet wobec 1,1% wśród mężczyzn (w liczbach bezwzględnych dotyczyło to 115 tys. kobiet i 98 tys. mężczyzn). W pozostałych kwartałach zbiorowości te były już dużo mniej liczne.

2.3. Pracujący według rodzajów działalności głównego miejsca pracy, w tym czasowo nieobecni w pracy

2.3. Employed persons by economic activity of the main job, including persons temporarily absent from work

Jak wspomniano, polski rynek pracy charakteryzuje sezonowość zatrudnienia, która dotyczy m.in. prac związanych z rolnictwem i budownictwem, co ma bezpośredni związek ze specyfiką prac uzależnionych m.in. od warunków atmosferycznych (wzrost liczby pracujących w miesiącach wiosennych i letnich, spadek w sezonie zimowym). Sezonowość widoczna jest także w branży turystycznej i szeroko rozumianym sektorze usługowym. Rzutuje to na liczebność, jak i strukturę pracujących w poszczególnych kwartałach (zarówno według rodzaju działalności miejsca pracy, jak i innych charakterystyk związanych z miejscem pracy). W ostatnich latach systematycznie wrastała liczba pracujących w sektorze przemysłowym i usługowym. Statystyki dla roku 2020 wskazują natomiast na zahamowanie tych tendencji. Wykres 2.6. przedstawia liczbę pracujących według sektorów ekonomicznych głównego miejsca pracy, z uwzględnieniem dłuższego szeregu czasowego. Z uwagi na fakt, że wykres jest mało czytelny, jeżeli chodzi o możliwość porównania dokładnych wartości liczbowych pomiędzy konkretnymi kwartałami, to na wykresie 2.7. zaprezentowano różnice r/r, uwzględniając kwartały w roku wystąpienia pandemii COVID-19 na tle analogicznie liczonych różnic we wcześniejszym okresie.

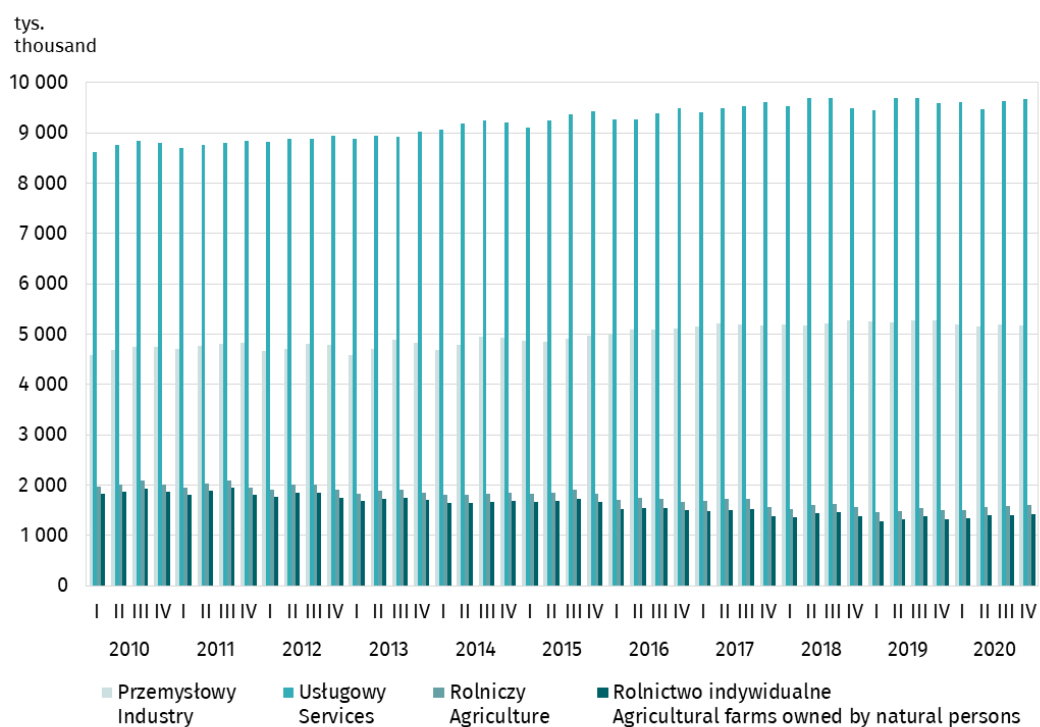
Informacje o **RODZAJU DZIAŁALNOŚCI MIEJSCA/ZAKŁADU PRACY** prezentowane są w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 (PKD 2007), wprowadzonej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 roku (Dz. U. Nr 251, poz. 1885 z późn. zmianami). PKD 2007 opracowana została na podstawie międzynarodowej klasyfikacji NACE Rev.2.

Dane według rodzajów działalności można też pogrupować w trzy **SEKTORY EKONOMICZNE**: SEKTOR ROLNICZY obejmuje sekcje PKD: Rolnictwo, leśnictwo; łowiectwo i rybactwo; SEKTOR PRZEMYSŁOWY: Górnictwo i wydobywanie; Przetwórstwo przemysłowe; Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Budownictwo; SEKTOR USŁUGOWY – pozostałe sekcje.

W każdym z kwartałów 2020 r. w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej odnotowano zmniejszenie liczby pracujących w sektorze przemysłowym (maksymalnie o 96 tys., tj. o 1,8% w III kwartale r/r; w 2019 r. w analogicznym okresie obserwowano wzrost r/r). Ograniczenie liczby pracujących r/r miało też miejsce w sektorze usługowym, ale dotyczyło to II i III kwartału (o 221 tys., tj. o 2,3% i 62 tys., tj. o 0,6%; podobny kierunek mian miał też miejsce pomiędzy 2019 a 2018 r., ale skala tych różnic była kilkukrotnie mniejsza). W IV kwartale odnotowano zwiększenie się r/r liczby pracujących w tym sektorze (o 74 tys., tj. o 0,8%), chociaż było ono nieco mniej wyraźne niż pomiędzy 2019 a 2018 r. (wówczas zanotowano wzrost o 104 tys., tj. o 1,1%). Na uwagę zasługuje także fakt zwiększenie się w każdym z kwartałów 2020 r. liczebności populacji pracujących w sektorze rolniczym (r/r więcej o: 3,4%, 6,0%, 2,4%, 6,7%), zdominowanym przez rolnictwo indywidualne. W przypadku pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie ta skala zmian r/r była nawet większa, wyniosła bowiem odpowiednio: 3,6%, 5,3%, 0,5% i 6,9%.

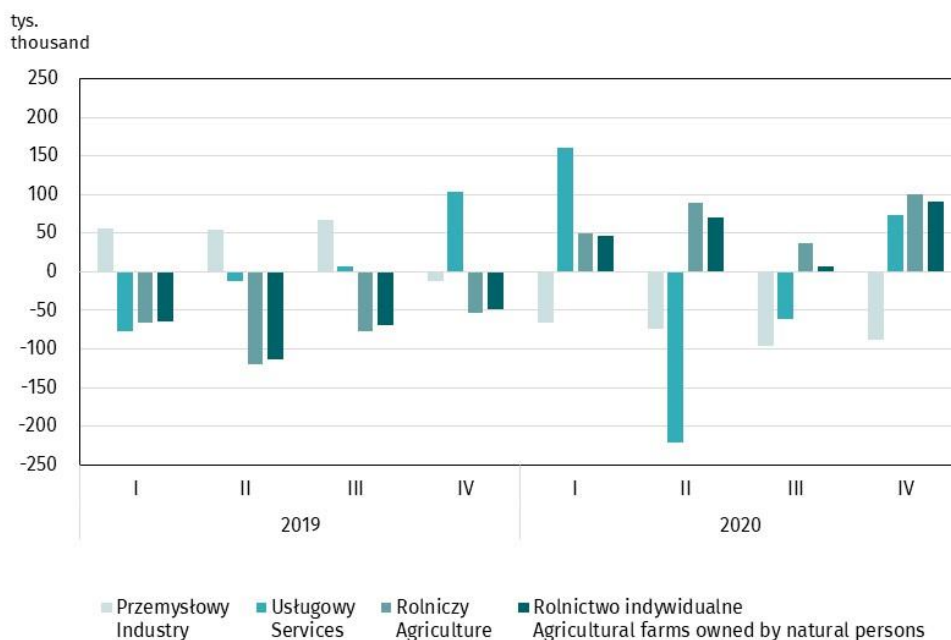
Wykres 2.6. Pracujący według sektorów ekonomicznych głównego miejsca pracy

Chart 2.6. Employed persons by economic sectors of the main job

Wykres 2.7. Zmiany w liczbie pracujący według sektorów ekonomicznych głównego miejsca pracy +/- w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku (r/r)

Chart 2.7. Changes in the number of employed persons by economic sectors of the main job +/- compared to the corresponding period in the previous year (y/y)

W sytuacji, gdy od paru lat obserwowano zmniejszanie się populacji pracujących w rolnictwie, to odwrócenie tej tendencji akurat w czasie pandemii COVID-19 i wprowadzanych w tym czasie restrykcji i ograniczeń w gospodarce może być efektem utraty pracy poza rolnictwem przez dotychczasowych „dwuzawodowców” i wykazywanie przez nich już tylko pracy w rolnictwie (obecnie jako pracy głównej/jedynej). Zmiany takie w okresie pandemii mogą być też efektem wykazywania pracy w rolnictwie przez osoby, które mieszkając z użytkownikiem gospodarstwa rolnego utraciły dotychczasową pracę poza rolnictwem (lub powróciły do domu rodzinnego, w którym jest prowadzona działalność rolnicza) i zaczęły pomagać w pracach w gospodarstwie. Może to zatem wskazywać na – obserwowane już wcześniej w latach dekonunktury w gospodarce – pojawienie się bezrobocia ukrytego w rolnictwie, ale teza taka musi być poddana głębszej analizie, na podstawie dłuższych szeregów czasowych i z uwzględnieniem dodatkowych zmiennych.

Tablica 2.4. Pracujący według sektorów ekonomicznych głównego miejsca pracy¹⁾
Table 2.4. Employed persons by economic sectors of the main job¹⁾

Sektory ekonomiczne Economic sectors	2019				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	w tysiącach in thousands							
Ogółem Total	16274	16484	16619	16467	16425	16274	16512	16555
Rolniczy Agriculture	1462	1484	1545	1504	1511	1573	1582	1605
Przemysłowy Industry	5255	5236	5284	5266	5189	5162	5188	5178
Usługowy Services	9461	9691	9704	9592	9622	9470	9642	9666
	Analogiczny kwartał poprzedniego roku = 100 Corresponding quarter of previous year = 100							
Ogółem Total	99,6	99,5	100,0	100,4	100,9	98,7	99,4	100,5
Rolniczy Agriculture	95,7	92,5	95,3	96,6	103,4	106,0	102,4	106,7
Przemysłowy Industry	101,1	101,0	101,3	99,8	98,7	98,6	98,2	98,3
Usługowy Services	99,2	99,9	100,1	101,1	101,7	97,7	99,4	100,8

1) Dane nie sumują się na ogółem, ponieważ nie obejmują nieustalonego rodzaju działalności.
 1) The data do not sum up to the total as they do not cover an undetermined activity.

Analiza zmian w liczbie pracujących według rodzaju działalności głównego miejsca pracy – z uwzględnieniem **sekcji** Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) – wskazuje na jeszcze głębsze zmiany w 2020 r. w okresie objętym pandemią COVID-19 niż widoczne w podziale na sektory ekonomiczne.

Z uwagi na fakt, że liczebności pracujących w ramach poszczególnych sekcji bardzo się od siebie różnią, to poniższa analiza zmian w czasie została przeprowadzona głównie w oparciu o wartości dynamiki r/r, ale uzupełniona „ilustracją” jak duże są to zbiorowości.

W tablicy 2.5. przedstawiono dane w tysiącach osób dla każdego z kwartałów 2020 r., uzupełnione dynamiką zmian r/r, natomiast na wykresie 2.8., z uwagi na potrzebę zachowania „czytelności”, zaprezentowano dane tylko dla II i IV kwartału 2020 r. na tle analogicznych okresów 2019 r. (wybrano kwartał najbardziej „dotknięty efektem COVID-19” oraz kwartał kończący rok). Analogiczne kwartały uwzględniono także na kolejnym wykresie (2.9.), prezentującym odsetek osób, które co prawda miały pracę, ale jej czasowo nie wykonywały. **Proponujemy obydwa wykresy (2.8. i 2.9.) analizować jednocześnie (podobnie jak tablice 2.5. i 2.6.),** tzn. patrząc na wielkość odsetek warto mieć na uwadze, do jak licznej populacji się one odnoszą.

W 2020 r. w porównaniu z analogicznymi kwartałami rok wcześniej w zależności od rodzaju działalności firmy/zakładu pracy zaobserwowano zarówno zmniejszanie, jak i zwiększanie się populacji pracujących. Największe odnotowane zmiany (uwzględniając dynamikę r/r) przedstawiono poniżej, przy czym kolejność ustawiono w zależności od wielkości populacji pracujących w ramach sekcji rodzaju działalności:

- **Zmniejszenie liczby pracujących** w 2020 r. w porównaniu z 2019 r. miało miejsce w sekcjach PKD:
 - **przetwórstwo przemysłowe** – pracujących ubywało zarówno w trakcie 2020 r. (mniej z kwartału na kwartał), ale też populacja pracujących w tej sekcji w każdym z kwartałów 2020 r. była mniejsza niż w analogicznych kwartałach rok wcześniej – największy ubytek liczby pracujących r/r zanotowano w I kwartale (mniej o 4,7%), najmniejszy – w IV kwartale (o 1,8%),
 - **handel, naprawa pojazdów samochodowych** – w tej sekcji w trakcie 2020 r. największe zmniejszenie liczby pracujących miało miejsce w II kwartale 2020 r., potem liczebność pracujących utrzymywała się na zbliżonym poziomie, natomiast dynamika r/r wskazuje, że z kwartału na kwartał występowały coraz większe różnice in minus w populacji pracujących w porównaniu z 2019 r. (odpowiednio mniej o: 2,6%, 3,1%, 3,7%, 5,8%),
 - **administrowanie i działalność wspierająca** – pracujący w tej sekcji stanowią znacząco mniejszą zbiorowość niż w wyżej wymienionych rodzajach działalności, jednak populacja ta jest warta odnotowania także z uwagi na stosunkowo duży spadek liczebności w II kwartale 2020 r. W kolejnych okresach zbiorowość ta zwiększała się, ale mimo to w ostatnim kwartale roku pracujących było mniej niż w kwartale rozpoczynającym rok. Dynamiki liczone do analogicznego okresu rok wcześniej wykazały, że w II i III kwartale 2020 r. pracujących było mniej niż w 2019 r. (o 15,3% i o 4,1%, r/r), natomiast w IV kwartale populacja pracujących zwiększyła się o 7,8% względem analogicznego okresu 2019 r.,
 - **zakwaterowanie i gastronomia** – w tej sekcji zaobserwowano największą dynamikę zmian r/r, prezentującą ubytki w populacji pracujących, przy czym w każdym kolejnym kwartale 2020 r. te różnice r/r były coraz większe (nawet pomimo zaobserwowanego wzrostu liczby pracujących w III kwartale 2020 r. względem bezpośrednio poprzedzającego go kwartału); sytuacja w tej sekcji wyraźnie była związana z utrzymującymi się obostrzeniami dotyczącymi pandemii COVID-19 oraz dużymi ograniczeniami w możliwości prowadzenia działalności w ramach tej sekcji (przeciętnie w I kwartale 2020 r. pracujących było mniej o 2,8% r/r, a już w kolejnych ubytki r/r wyniosły odpowiednio: 12,2% 16,3% i 18,2%),
 - **górnictwo i wydobywanie** – w drugim półroczu 2020 r. odnotowano zmniejszenie populacji pracujących w porównaniu z sytuacją w analogicznym okresie rok wcześniej (w III i IV kwartale 2020 r. mniej o: 10,3% i 12,7%),
 - **działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją** – mniejsza liczba pracujących począwszy od II kwartału 2020 r., dynamika r/r wskazuje także na zmniejszenie się tej populacji w porównaniu do 2019 r. (w kwartałach II–IV mniej r/r o: 3,3%, 1,0%, 8,2%),
 - **obsługa rynku nieruchomości** – najmniej liczna sekcja, w której po początkowym ograniczeniu liczby pracujących w II kwartale, w kolejnych okresach liczba pracujących zaczęła się powoli zwiększać, jednak nie na tyle, aby odbudować liczebność z 2019 r. (mniej pracujących r/r odpowiednio o: 18,3%, 16,6%, 5,6%)²⁴,

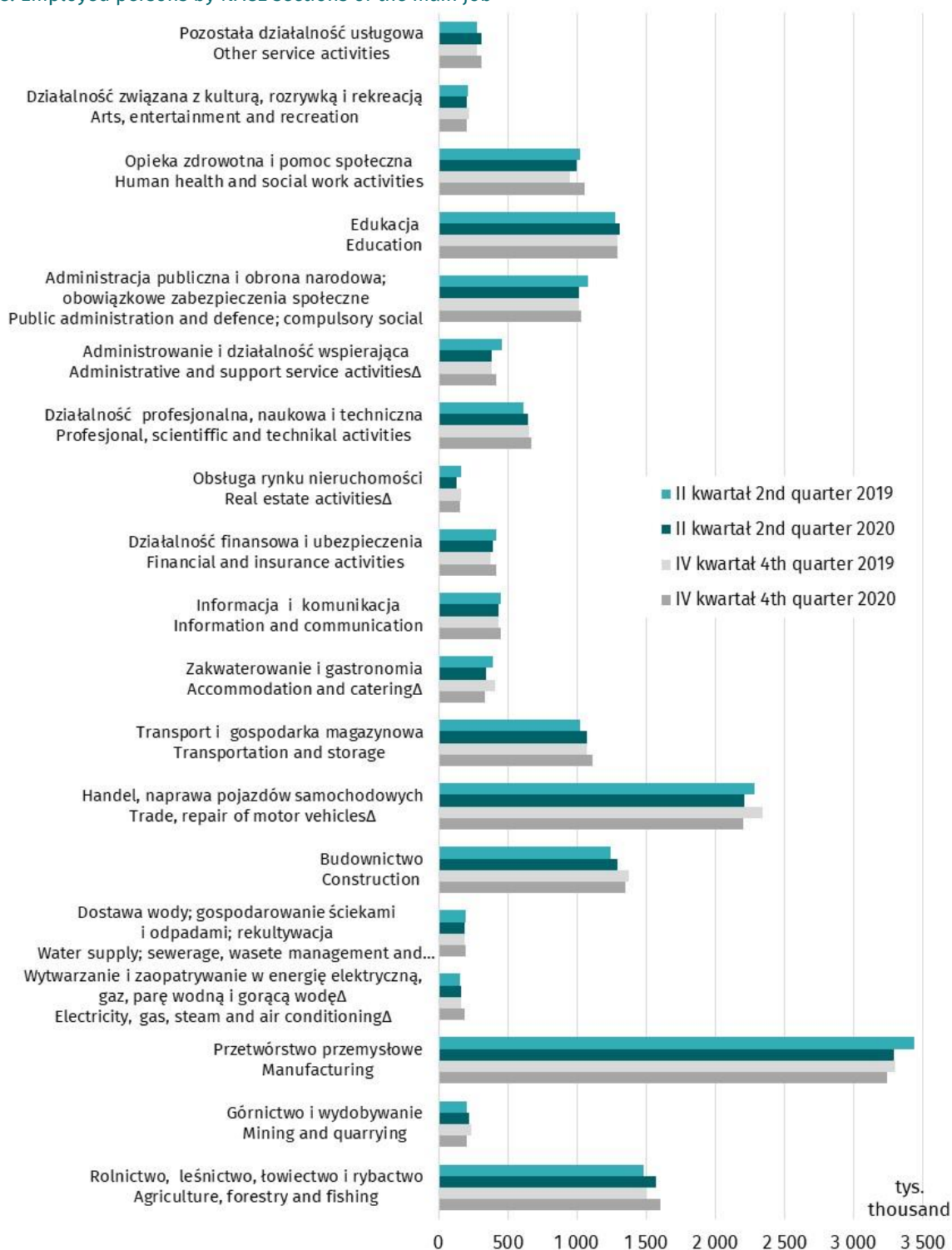
²⁴ Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL i wielkość próby badawczej, zaprezentowane dane dla małych liczbnych zbiorowości należy traktować jedynie poglądowo.

- **Zwiększenie liczby pracujących** w 2020 r. w porównaniu z 2019 r. odnotowano w sekcjach PKD:
- **rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo** – w ramach tej sekcji w 2020 r. miał miejsce systematyczny wzrost liczby pracujących z kwartału na kwartał; taki sam kierunek zmian odnotowano w porównaniu z analogicznymi okresami 2019 r. (zwiększenie się populacji r/r odpowiednio o: 3,4%, 6,0%, 2,4%, 6,7%),
 - **transport i gospodarka magazynowa** – w I i II kwartale 2020 r. populacja pracujących w ramach tej działalności utrzymywała się na zbliżonym poziomie, zwiększyła się natomiast w III kwartale i nie zmieniła w kolejnym okresie, ale w porównaniu z 2019 r. w każdym z kwartałów odnotowano wzrost tej populacji (odpowiednio o: 5,1%, 4,6%, 5,6%, 3,4%),
 - **budownictwo** – po minimalnym ograniczeniu populacji pracujących w tej sekcji pomiędzy I a II kwartałem 2020 r., w III kwartale nastąpił jej wzrost, natomiast w porównaniu z 2019 r.: w kwartałach I, II i III zanotowano więcej pracujących r/r, chociaż z kwartału na kwartał przyrost ten był coraz słabszy (5,4%, 4,0%, 0,6%), w IV kwartale 2020 r. liczba pracujących w budownictwie była mniejsza o 2,0% niż w analogicznym kwartale 2019 r.,
 - **edukacja** – liczebność populacji pracujących w ramach tej sekcji była z reguły stabilna w ciągu 2020 r.; nie zanotowano załamania w II kwartale, jak miało to miejsce w przypadku większości innych rodzajów działalności, niewielkie zmniejszenie populacji zanotowano w ostatnim kwartale 2020 r. Natomiast w porównaniu z 2019 r. populacja pracujących w edukacji była większa w każdym z kwartałów 2020 r. (największy wzrost zanotowano w I i II kwartale – o ok. 2,4%, najmniejszy w IV kwartale – o 0,4%),
 - **opieka zdrowotna i pomoc społeczna** – w 2020 r. liczba pracujących systematycznie zwiększała się z kwartału na kwartał, co jest szczególnie istotne z uwagi na fakt, że to właśnie na tych osobach skupił się ciężar walki z objawami wirusa SARS-CoV-2; porównanie z 2019 r. także wskazuje na zwiększenie się tej zbiorowości, z wyjątkiem II kwartału (zmiany r/r wyniosły: w I kwartale wzrost o 1,7%, w drugim spadek o 2,8%, a w kolejnych okresach wzrost o 1,2% i 11,2%),
 - **pozostała działalność usługowa** – liczba pracujących w ramach tej sekcji zwiększyła się pomiędzy I i II kwartałem, a potem utrzymała się na tym samym poziomie, natomiast w skali roku zanotowano wzrost r/r w każdym z kwartałów (najmniejszy w I kwartale o 9,5%, największy w III kwartale – o 20,1%),
 - **dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja** – w trakcie 2020 r. populacja pracujących w tej sekcji minimalnie zwiększała się z kwartału na kwartał (przy minimalnym spadku w ostatnim kwartale), natomiast zwiększenie populacji pracujących w tej sekcji w porównaniu z 2019 r. miało miejsce dopiero w drugiej połowie roku – o 8,6% w III kwartale i o 3,2% w IV kwartale (w II kwartale zanotowano spadek o 3,6%),
 - **wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę** – jedna z sekcji z najmniejszą liczbą pracujących; od III kwartału 2020 r. obserwowano wzrost liczby pracujących k/k, natomiast w porównaniu do 2019 r. zwiększenie populacji zanotowano w każdym z analizowanych okresów (od 3,2% w I kwartale do 12,1% w IV kwartale)²⁵.

²⁵ Uwaga jak wcześniej.

Wykres 2.8. Pracujący według sekcji PKD głównego miejsca pracy

Chart 2.8. Employed persons by NACE sections of the main job

Tablica 2.5. Pracujący według sekcji PKD głównego miejsca pracy
Table 2.5. Employed persons by NACE sections of the main job

Wyszczególnienie Specification	2020							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	w tysiącach in thousands				analogiczny kwartał 2019 r. = 100 corresponding quarter in 2019 = 100			
Ogółem Total	16425	16274	16512	16555	100,9	98,7	99,4	100,5
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo Agriculture, forestry and fishing	1511	1573	1582	1605	103,4	106,0	102,4	106,7
w tym w rolnictwie indywidualnym of which agricultural farms owned by natural persons	1335	1393	1395	1421	103,6	105,3	100,5	106,8
Górnictwo i wydobywanie Mining and quarrying	229	223	200	206	111,2	110,4	89,7	87,3
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	3301	3289	3251	3245	95,3	95,6	96,6	98,2
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną gaz, parę wodną i gorącą wodę Electricity, gas, steam and air conditioningΔ	162	164	180	185	103,2	107,9	110,4	112,1
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja Water supply; sewerage, waste management and remediation activitiesΔ	178	189	202	192	100,0	97,4	108,6	103,2
Budownictwo Construction	1318	1297	1355	1349	105,4	104,0	100,6	98,0
Handel, naprawa pojazdów samochodowych Trade, repair of motor vehiclesΔ	2253	2212	2199	2206	97,4	96,9	96,3	94,2
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	1065	1069	1110	1111	105,1	104,6	105,6	103,4
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and cateringΔ	375	345	359	332	97,2	87,8	83,7	81,8
Informacja i komunikacja Information and communication	432	434	468	449	106,7	96,4	107,3	104,2
Działalność finansowa i ubezpieczenia Financial and insurance activities	419	389	425	421	100,7	93,7	103,9	112,0
Obsługa rynku nieruchomości Real estate activitiesΔ	147	134	141	151	100,7	81,7	83,4	94,4
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna Profesjonal, scientific and technical activities	672	645	637	673	112,2	105,4	99,5	103,1
Administrowanie i działalność wspierająca Administrative and support service activitiesΔ	421	388	400	414	101,4	84,7	95,9	107,8
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne Public administration and defence; compulsory social	1015	1015	1055	1030	99,7	93,7	96,4	101,2
Edukacja Education	1304	1308	1308	1296	102,4	102,3	101,2	100,4
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna Human health and social work activities.	979	998	1015	1053	101,7	97,2	101,2	111,2
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją Arts, entertainment and recreation	234	208	200	201	104,0	96,7	99,0	91,8
Pozostała działalność usługowa Other service activities	287	311	311	313	109,5	113,5	120,1	113,8

Czasowo nieobecni w pracy²⁶ według sekcji PKD głównego miejsca pracy Persons temporarily absent from the main job by NACE sections

Jak wspomiano już wcześniej, na liczebność pracujących w 2020 r. wpływ miała nie tylko określona koniunktura w gospodarce i na rynku pracy, ale także działania ostrożne względem zdrowia i życia obywateli oraz działania mające na celu utrzymanie miejsc pracy oraz źródeł dochodów ludności, co znalazło odzwierciedlenie w zapisach tzw. Tarcz Antykryzysowych. Jednym z efektów tych działań było zwiększenie zbiorowości **osób, które utrzymały status pracującego, ale czasowo nie wykonywały pracy.**

W poszczególnych kwartałach 2020 r. subpopulacje osób, które miały pracę, ale czasowo nie wykonywały pracy zadeklarowanej jako główna liczyły odpowiednio 1346 tys., 1979 tys., 1572 tys. oraz 1222 tys., co w odniesieniu do ogólnej liczby pracujących w danym okresie stanowiło: 8,2%, 12,2%, 9,5% i 7,4%. W I półroczu oraz w IV kwartale 2020 r. zarówno liczebności, jak i odsetki czasowo niewykonyjących pracy były dużo wyższe niż rok wcześniej, a największe zmiany dotyczyły II kwartału (szczegóły zaprezentowano we wcześniejszej tabeli 2.2).

W I kwartale 2020 r. znaczące odsetki pracujących, ale czasowo niewykonyjących pracy dotyczyły następujących sekcji PKD: działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – 15,0% (wobec 4,9% w I kwartale 2019 r.), edukacja – 14,9% (rok wcześniej 9,3%), zakwaterowanie i gastronomia – 14,1% (wobec 7,5%), pozostała działalność usługowa – 13,6% (5,7% rok wcześniej). Pamiętać jednak należy, że to dane średnie z całego kwartału, a sytuacja epidemiczna i związane z nią ograniczenia mające wpływ na prowadzenie działalności oraz na możliwość wykonywania pracy przez pracowników pojawiły się dopiero w marcu 2020 r.

W większym stopniu wpływ pandemii COVID-19 widać w II kwartale 2020 r. W tym okresie nie wykonywał pracy częściej niż co trzeci pracujący w rodzajach działalności: zakwaterowanie i gastronomia (38,6%), działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (34,1%), pozostała działalność usługowa (34,4%). Odsetki te były kilkukrotnie wyższe niż rok wcześniej (wyk. 2.9). Ponadto w tym samym kwartale wysokie odsetki, chociaż już nie tak spektakularne, dotyczyły także osób pracujących w edukacji (15,2%, ale akurat w tej sekcji wysoki odsetek niepracujących w II kwartale wystąpił też w 2019 r. – 12,1%), górnictwie i wydobywaniu oraz opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (po 14,8%), działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (po 12,6%), przetwórstwie przemysłowym (12,4%), handlu, naprawie pojazdów samochodowych (12,3%), transporcie, gospodarce magazynowej (12,2%) oraz administrowaniu i działalności wspierającej (11,9%).

III kwartał 2020 r. to, jak wspomiano wcześniej, okres, w którym częściowo poluzowano restrykcje związane z COVID-19, w związku z tym w zdecydowanej większości sekcji PKD większość pracowników powróciła do pracy, i to pomimo okresu urlopowego. Wyjątek to pracownicy z sekcji edukacja (tam odsetek niewykonyjących pracy zwiększył się, ale wynika to ze specyfiki tego rodzaju działalności w okresie wakacyjnym), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (odsetek wyniósł 5,6% i był na poziomie II kwartału), dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (7,4%, tak jak II kwartał), informacja i komunikacja (7,3%, na poziomie II kwartału).

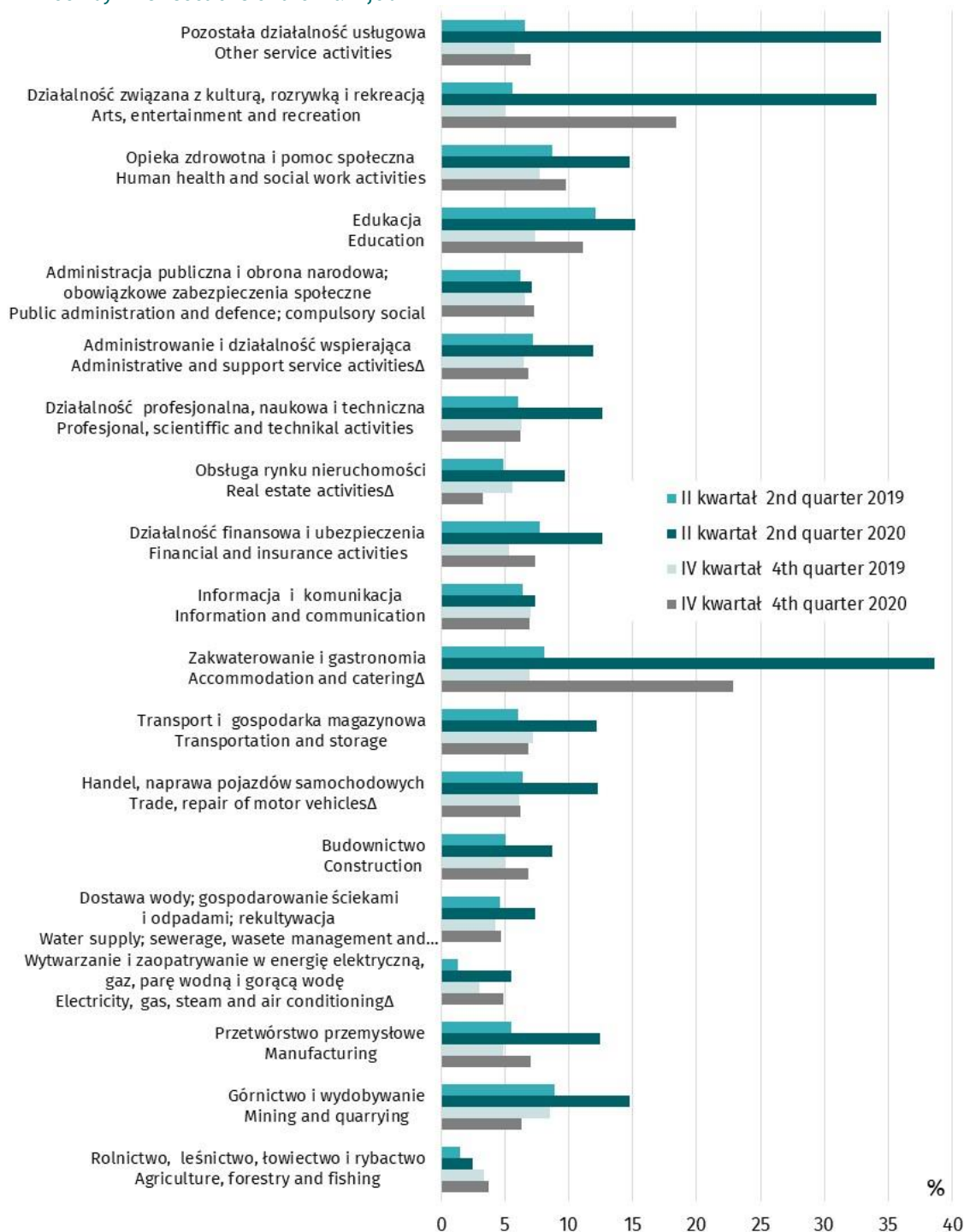
W IV kwartale 2020 r. wraz z kolejną falą pandemii, ponownie zaostrzono restrykcje związane z ograniczaniem kontaktów społecznych. W związku z tym w niektórych rodzajach działalności ponownie zwiększył się odsetek mających pracę, ale czasowo jej niewykonyjących, chociaż nie było to już tak duża zbiorowość, jak w II kwartale. Ponowny wzrost odsetka osób, które pomimo formalnego posiadania pracy, nie wykonywały jej w badanym okresie, dotknął głównie mających pracę w zakwaterowaniu i gastronomii (14,1% w I kwartale, 38,6% w II kwartale, 8,6% w III kwartale i ponowny wzrost do 22,9% w IV kwartale 2020 r.; w 2019 r. w żadnym z kwartałów omawiany odsetek nie przekroczył 8,2%). Drugą sekcją, w ramach której w ostatnim kwartale 2020 r. zwiększył się istotnie odsetek niewykonyjących pracy była działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (15,0% w I kwartale, 34,1% w II kwartale, 11,5% w III kwartale i ponowny wzrost do 18,4% w IV kwartale 2020 r.; w 2019 r. w żadnym z kwartałów omawiany odsetek nie przekroczył 10%).

²⁶ We wcześniejszym podrozdziale 2.2. zaprezentowano jak liczne były w 2020 r. zbiorowości osób, które co prawda miały pracę, ale jej nie wykonywały w badanym okresie, przy czym przedstawione tam dane dotyczyły niewykonywania jakiegokolwiek pracy zarobkowej (ani jako praca główna, ani dodatkowa). Analizując zbiorowość pracujących według charakterystyk dotyczących miejsca/zakładu pracy, skoncentrowano się na **pracy głównej**. To samo kryterium zastosowano dla zbiorowości osób mających pracę, ale jej czasowo nie wykonyjących.

Opisana sytuacja dotycząca w takiej skali niewykonywania pracy w badanym okresie wpłynęła na wolumen godzin pracy w miesiącu/kwartale. Należy też zauważyć, że w niektórych rodzajach działalności czasowe niewykonywanie pracy nałożyło się na i tak już zmniejszoną populację osób mających pracę (ale były też takie rodzaje działalności, w których populacja pracujących w 2020 r. była większa niż rok wcześniej, co opisano powyżej).

Wykres. 2.9. Odsetek pracujących, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali w badanym tygodniu kwartału według sekcji PKD głównego miejsca pracy

Chart 2.9. The percentage of employed persons who had a job but did not perform work in the reference week by NACE sections of the main job

Tablica 2.6. Odsetek pracujących, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali w badanym tygodniu kwartału według sekcji PKD głównego miejsca pracy

Table 2.6. The percentage of employed persons who did not work during the reference week but had a job by NACE sections of the main job

Wyszczególnienie Specification	2019				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Ogółem Total	5,3	6,2	9,8	5,8	8,2	12,2	9,5	7,4
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo Agriculture, forestry and fishing	4,5	1,5	1,9	3,4	4,0	2,5	1,7	3,7
w tym w rolnictwie indywidualnym of which agricultural farms owned by natural persons	4,3	1,4	1,4	2,6	3,7	1,9	1,6	3,2
Górnictwo i wydobywanie Mining and quarrying	5,8	8,9	9,0	8,5	5,7	14,8	6,0	6,3
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	3,5	5,5	7,2	4,9	6,0	12,4	7,2	7,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną gaz, parę wodną i gorącą wodę Electricity, gas, steam and air conditioningΔ	2,5	1,3	6,1	3,0	4,3	5,5	5,6	4,9
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja Water supply; sewerage, waste management and remediation activitiesΔ	5,1	4,6	6,5	4,3	4,5	7,4	7,4	4,7
Budownictwo Construction	4,9	5,1	7,1	5,0	9,5	8,7	5,0	6,8
Handel, naprawa pojazdów samochodowych Trade, repair of motor vehiclesΔ	5,9	6,4	8,9	6,1	8,6	12,3	7,9	6,2
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	4,7	6,0	9,3	7,2	6,8	12,2	7,4	6,8
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and cateringΔ	7,5	8,1	8,2	6,9	14,1	38,6	8,6	22,9
Informacja i komunikacja Information and communication	4,4	6,4	7,6	7,0	5,1	7,4	7,3	6,9
Działalność finansowa i ubezpieczenia Financial and insurance activities	8,7	7,7	10,0	5,3	6,9	12,6	11,1	7,4
Obsługa rynku nieruchomości Real estate activitiesΔ	4,1	4,9	10,7	5,6	6,8	9,7	5,7	3,3
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna Profesjonal, scientific and technical activities	6,8	6,0	9,1	6,3	8,2	12,6	9,7	6,2
Administrowanie i działalność wspierająca Administrative and support service activitiesΔ	5,1	7,2	6,2	6,5	10,2	11,9	7,5	6,8
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne Public administration and defence; compulsory social	4,9	6,2	11,9	6,6	6,9	7,1	9,7	7,3
Edukacja Education	9,3	12,1	34,4	7,4	14,9	15,2	35,8	11,1
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna Human health and social work activities.	5,6	8,7	9,5	7,7	11,3	14,8	10,4	9,8
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją Arts, entertainment and recreation	4,9	5,6	9,9	5,0	15,0	34,1	11,5	18,4
Pozostała działalność usługowa Other service activities	5,7	6,6	5,0	5,8	13,6	34,4	8,4	7,0

Czas pracy według sekcji PKD głównego miejsca pracy Working time by NACE sections of the main job

W 2020 r. w porównaniu z sytuacją rok wcześniej skróceniu uległ **przeciętny tygodniowy czas pracy** (dotyczy osób, które pomimo pandemii nadal pracę wykonywały). Zmniejszenie to dotyczyło pierwszej połowy 2020 r. – w I kwartale o ok. 40 minut (z 38h 40 min do 38,0 h), w II kwartale o 25 min (z ok. 37 h 35 min do 37 h 10 min). Oczywiście różnie to wyglądało w zależności od rodzaju działalności głównego miejsca pracy.

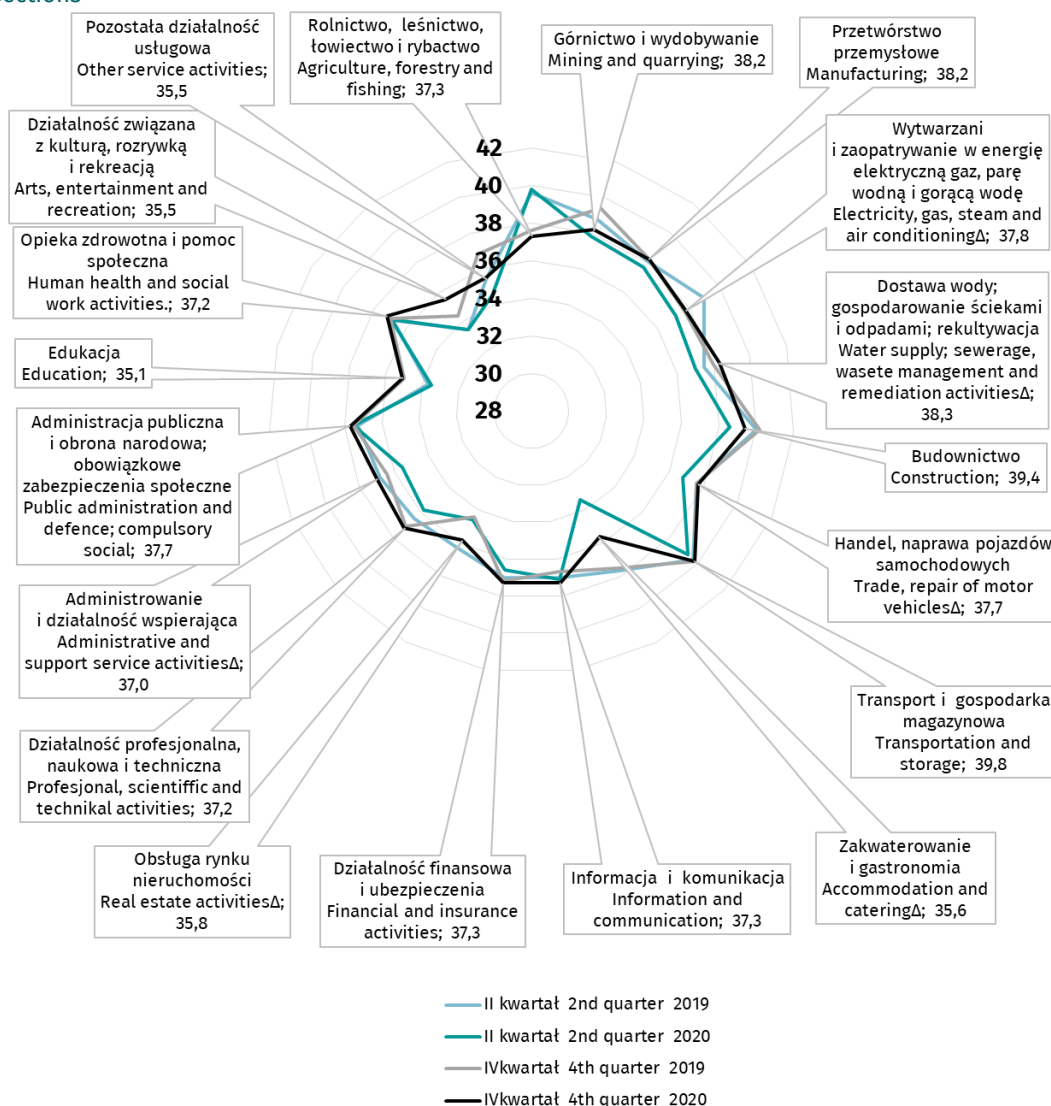
W 2019 r., tj. w okresie przed pandemią, najdłużej pracowano w transporcie i gospodarce magazynowej oraz budownictwie (przeciętnie co najmniej 40 godzin tygodniowo).

Znaczące skrócenie tygodniowego czasu pracy w 2020 r. wobec analogicznego okresu 2019 r. miało miejsce w rodzajach działalności należących do sekcji zakwaterowanie i gastronomia (w I kwartale przepracowano średnio mniej o 1 h 40 min, krócej przepracowano także w II i III kwartale - o 4 h 20 min oraz o prawie 2 h), górnictwie i wydobywaniu (w kwartałach I – III mniej o prawie 1 h, a w IV kwartale o 1 h 10 min)

Minimalnie wydłużyły się przeciętne tygodniowe godziny pracy w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (w III i IV kwartale o prawie 20 min i 15 min).

Wykres 2.10. Średnia liczba godzin faktycznie przepracowanych w badanym tygodniu w pracy głównej według sekcji PKD głównego miejsca pracy

Chart 2.10. Average number of hours actually worked during the reference week in the main job by NACE sections

Tablica 2.7. Średnia liczba godzin faktycznie przepracowanych w badanym tygodniu w pracy głównej według sekcji PKD

Table 2.7. Average numbers of hours actually worked during the reference week in the main job by NACE sections

Wyszczególnienie Specification	2020							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
					+/- w stosunku do analogicznego kwartału 2019 r. +/- compare to the corresponding quarter in 2019			
Ogółem Total	38,0	37,2	40,0	37,6	-0,7	-0,4	0,2	0,0
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo Agriculture, forestry and fishing	35,8	39,8	43,1	37,3	-0,3	0,2	0,0	-0,3
w tym w rolnictwie indywidualnym of which agricultural farms owned by natural persons	35,4	40,0	43,3	37,2	-0,4	0,3	0,0	-0,3
Górnictwo i wydobywanie Mining and quarrying	39,3	37,8	39,9	38,2	-0,9	-1,0	-0,9	-1,2
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	38,9	37,7	40,2	38,2	-0,9	-0,4	0,2	0,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę Electricity, gas, steam and air conditioning Δ	38,5	37,2	39,8	37,8	-1,4	-1,8	0,6	0,1
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja Water supply; sewerage, waste management and remediation activities Δ	38,2	37,0	40,3	38,3	-1,0	-0,5	0,8	0,3
Budownictwo Construction	40,3	38,6	42,2	39,4	-1,0	-1,4	0,2	-0,8
Handel, naprawa pojazdów samochodowych Trade, repair of motor vehicles Δ	38,2	36,8	39,7	37,7	-1,0	-0,8	0,2	0,1
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	40,6	39,3	41,9	39,8	-0,8	-0,4	0,6	0,0
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and catering Δ	36,1	33,4	39,5	35,6	-1,7	-4,3	-0,1	-1,9
Informacja i komunikacja Information and communication	38,7	37,1	39,7	37,3	-0,9	0,1	0,7	0,6
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa Financial and insurance activities	38,4	36,6	39,2	37,3	-0,5	-0,4	0,5	0,1
Obsługa rynku nieruchomości Real estate activities Δ	35,8	34,6	37,6	35,8	-1,2	-1,7	0,0	1,4
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna Profesjonal, scientific and technical activities	37,5	35,8	38,7	37,2	-0,9	-0,7	-0,2	0,1
Administrowanie i działalność wspierająca Administrative and support service activities Δ	36,7	35,5	38,3	37,0	-0,8	-1,3	-0,2	0,6
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne Public administration and defence; compulsory social	38,5	37,5	39,4	37,7	-0,5	0,2	0,0	0,2
Edukacja Education	35,5	33,5	36,5	35,1	-0,1	-0,2	0,3	0,1
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna Human health and social work activities.	37,6	36,9	38,8	37,2	-0,9	0,1	0,3	0,2
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją Arts, entertainment and recreation	35,3	33,5	36,0	35,5	-1,5	0,0	-0,1	1,1
Pozostała działalność usługowa Other service activities	36,3	34,5	37,5	35,5	0,2	-0,9	0,1	-1,3

2.4. Pracujący według sektora własności i statusu zatrudnienia, w tym czasowo nieobecni w pracy

2.4. Employed persons by the ownership sector and status of employment, including persons temporarily absent from work

Pracujący według sektora własności

Employed persons by the ownership sector

Nieco ponad $\frac{3}{4}$ pracujących posiada pracę w sektorze prywatnym. Populacja ta od 2017 r. utrzymuje się na podobnym poziomie (we wcześniejszych latach systematycznie się zwiększała), jest jednak bardziej podatna na sezonowość rynku pracy niż pracujący w sektorze publicznym (wyk. 2.11.).

Okoliczności związane z pandemią COVID-19 wpłynęły na liczebność populacji pracujących w obu sektorach własności, chociaż zaobserwowane zmiany miały nieco inny przebieg. Odnotowane w I kwartale 2020 r. zwiększenie liczebności populacji pracujących względem analogicznego okresu rok wcześniej (przeciętna w kwartale) w zasadzie w całości dotyczyło sektora publicznego. W kolejnych kwartałach 2020 r. liczba pracujących w tym sektorze praktycznie pozostała na tym samym poziomie, tylko nieznacznie zmniejszając się w II kwartale i powracając do tego samego poziomu w ostatnim kwartale roku (najmniej, tj. 3930 tys. w III kwartale, najwięcej 3965 tys. w I kwartale). W 2019 r. zmiany liczebności pomiędzy kwartałami były głębsze, dlatego dynamika liczona jako porównanie analogicznych kwartałów 2020 wobec 2019 r. jest bardziej zróżnicowana. Warto jednak w tym miejscu podkreślić, że w przypadku sektora publicznego porównując drugie kwartały 2019 i 2020 r. nie odnotowano zmniejszenia populacji pracujących (zaobserwowano nawet lekki wzrost o 42 tys. r/r).

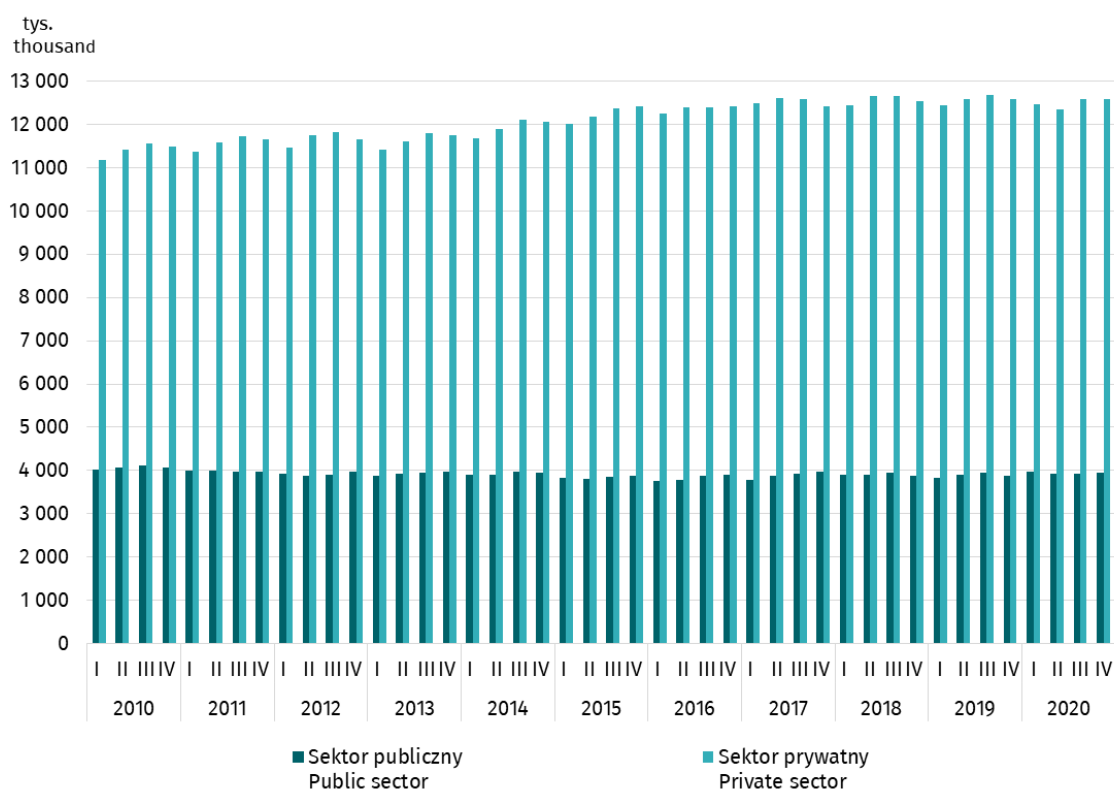
PRACUJĄCY W SEKTORZE PUBLICZNYM to osoby zatrudnione w jednostkach stanowiących własność państwową i samorządu terytorialnego.

Do pracujących w **SEKTORZE PRYWATNYM** zaliczono pracodawców i pracujących na własny rachunek niezatrudniających pracowników, pomagających członków rodzin i pracowników najemnych zatrudnionych u osób fizycznych oraz w pozostałych jednostkach sektora prywatnego.

W sektorze prywatnym w trakcie 2020 r. zaobserwowano większe zmiany pomiędzy poszczególnymi kwartałami, a w porównaniu do sytuacji z 2019 r. widoczne jest przede wszystkim zmniejszenie liczby pracujących w II kwartale (mniej o 251 tys., tj. o 2,0% r/r). Analizując sektor prywatny warto zwrócić uwagę na pracujących w rolnictwie indywidualnym, których populacja w każdym z kwartałów 2020 r. była większa niż w 2019 r. (w najmniejszym stopniu dotyczyło to III kwartału), a w trakcie 2020 roku systematycznie zwiększała się z kwartału na kwartał. Oznacza to, że w ramach sektora prywatnego w działalności pozarolniczej ubytki w liczbie pracujących były jeszcze głębsze niż ogółem dla tego sektora. Pamiętać tu także należy, że analiza obejmuje tylko pracę główną.

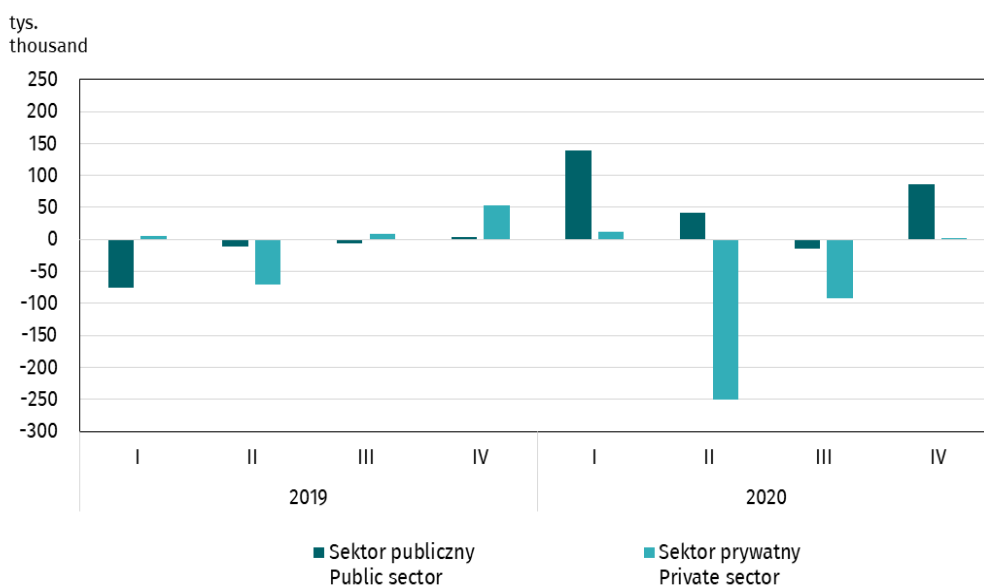
W dalszej części niniejszego podrozdziału zaprezentowano również odsetek osób, które co prawda miały pracę, ale jej nie wykonywały w badanym okresie, z uwzględnieniem sektorów własności miejsca pracy.

Wykres 2.11. Pracujący według sektora własności głównego miejsca pracy
Chart 2.11. Persons employed by the ownership sector of the main job

Wykres 2.12. Zmiany w liczbie pracujących według sektora własności głównego miejsca pracy
+/- w porównaniu z analogicznym kwartałem poprzedniego roku (r/r)

Chart 2.12. Changes in number of employed persons by the ownership sector of the main job
+/- compared to the corresponding quarter of the previous year (y/y)

Pracujący według statusu zatrudnienia

Employed persons by the status of employment

Kolejną klasyfikacją, pozwalającą na scharakteryzowanie populacji pracujących według cech opisujących rodzaj wykonywanej pracy, jest podział według **statusu zatrudnienia**. Dominującą zbiorowością są pracownicy najemni (tj. osoby zatrudnione na jakąkolwiek umowę u pracodawcy publicznego lub prywatnego). Analiza dłuższego szeregu czasowego wskazuje na zwiększanie się tej populacji do 2017 r. włącznie, ustabilizowanie w kolejnych latach, natomiast w 2020 r. nastąpiło nieznaczne ograniczenie liczebności tej populacji, głównie w II kwartale (wykres 2.13. i 2.14.).

KLASYFIKACJA STATUSU ZATRUDNIENIA oparta została na Międzynarodowej Klasyfikacji Statusu Zatrudnienia (ICSE⁹³) i wyróżnia następujące kategorie pracujących:

- pracownik najemny/zatrudniony – osoba zatrudniona w jednostkach publicznych lub u pracodawcy prywatnego,
- pracujący na własny rachunek – osoba, która prowadzi własną działalność gospodarczą z tego:
 - pracodawca – osoba, która prowadzi własną działalność gospodarczą i zatrudnia co najmniej jednego pracownika najemnego,
 - pracujący na własny rachunek niezatrudniający pracowników – osoba, która prowadzi własną działalność gospodarczą i nie zatrudnia pracowników,
- pomagający bezpłatnie członkowie rodziny – osoba, która bez umownego wynagrodzenia pomaga w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej.

Do pracowników najemnych zaliczono również osoby wykonujące pracę nakładczą oraz uczniów, z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, (jeżeli otrzymują wynagrodzenie). Natomiast do pracujących na własny rachunek zaliczono agentów we wszystkich rodzajach agencji.

W 2019 r. pracownicy najemni stanowili 80,0% ogółu pracujących (dane średnioroczne; kwartalnie odsetek ten wahał się pomiędzy 79,8% a 80,1%), a w 2020 r. udział ten zmniejszył się do 79,4% (z kwartału na kwartał był coraz mniejszy – od 79,8% do 79,1%), na co wpływ prawdopodobnie miała również pandemia COVID-19 i związane z nią okoliczności. W danych bezwzględnych widać zmniejszenie się zbiorowości w II kwartale 2020 r. – zarówno wobec I kwartału (choć zwykle pomiędzy tymi okresami następował przyrost tej populacji), jak i w stosunku do II kwartału 2019 r. W III kwartale populacja pracowników najemnych była już większa, ale przyrost kwartalny był mniejszy niż pomiędzy analogicznymi kwartałami w 2019 r.

Druga pod względem liczebności zbiorowość to pracujący na własny rachunek. W 2019 r. populacja ta (łącznie pracodawcy i pracujący niezatrudniający pracowników) stanowiła 17,9% ogółu pracujących (nieznacznie więcej – po 18,0% w II i III kwartale). W 2020 r. odsetek ten uległ zwiększeniu do 18,4% (zwiększał się systematycznie z kwartału na kwartał, od 18,1% do 18,6%). Jeżeli chodzi o wielkość populacji w tysiącach, to także zwiększała się ona z kwartału na kwartał, najwięcej pomiędzy II a III oraz III a IV kwartałem 2020 r. (maksymalnie o 66 tys.). Ale, co warto podkreślić, w II kwartale 2020 r. nie zanotowano zmniejszenia się populacji pracujących na własny rachunek – ani w porównaniu do poprzedzającego go kwartału, ani do analogicznego kwartału rok wcześniej (podobnie nie miało to miejsca także w następnych kwartałach 2020 r.).

Jednak sytuacja wygląda inaczej, kiedy z populacji pracujących na własny rachunek wydzieli się pracodawców. Wykres 2.13. wskazuje, że w trzech kwartałach 2020 r. w porównaniu z analogicznymi kwartałami 2019 r. populacja prowadzących firmy i jednocześnie zatrudniających pracowników była mniejsza, przy czym największe różnice r/r widać w II kwartale, co ma związek z wprowadzonym w Polsce w tym okresie „lockdown”em” oraz ograniczaniem zatrudnienia przez osoby będące wcześniej pracodawcami (co pokazano powyżej analizując populację pracowników najemnych). Tym samym dotychczasowi pracodawcy stawali się pracującymi na własny rachunek niezatrudniającymi pracownikami (a ta druga populacja zwiększała się w 2020 r. względem 2019 r.).

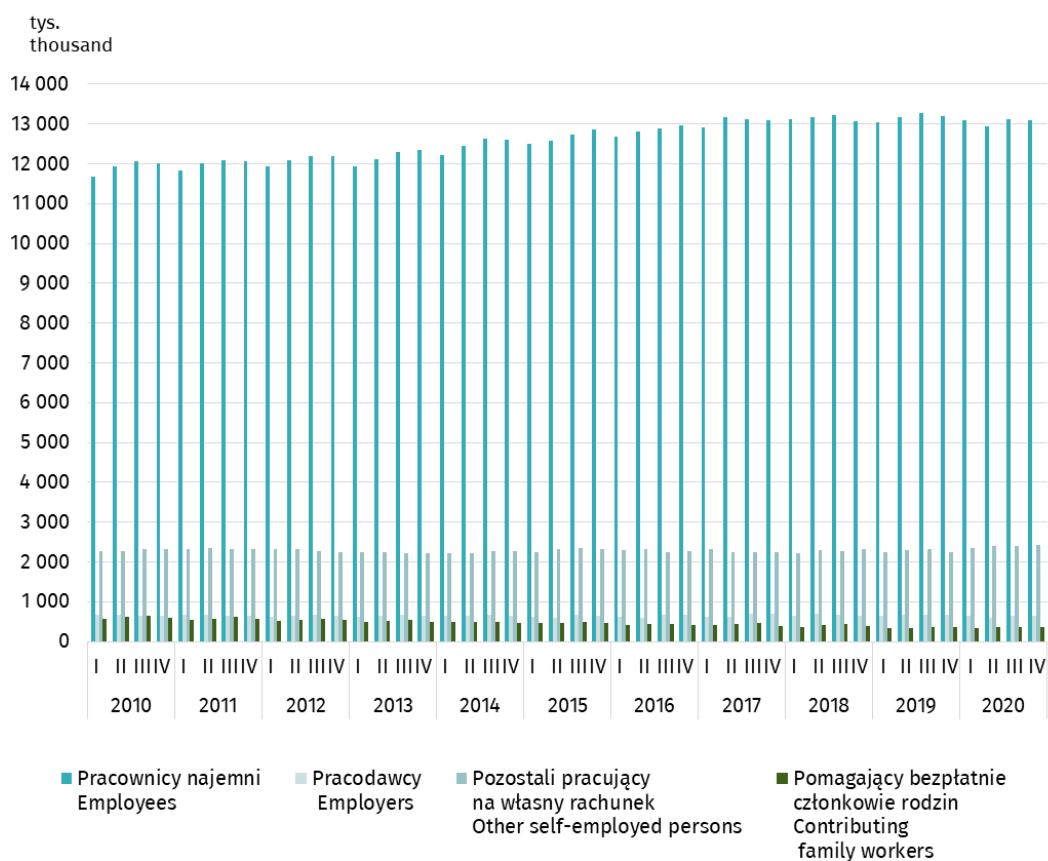
Pomagający bez wynagrodzenia członkowie rodzin to ostatnia grupa wyróżniana w ramach klasyfikacji statusu zatrudnienia. Zbiorowość ta, najmniej liczna, stanowiła ok. 2,1% ogółu pracujących. Nie było tutaj jakichś istotnych zmian, warto jednak zwrócić uwagę, że pomiędzy I a II kwartałem 2020 r. nie zanotowano zmniejszenia się tej zbiorowości, a wręcz przeciwnie, populacja ta była nawet nieco większa – zarówno w stosunku do poprzedzającego kwartału, jak i porównywana r/r; podobnie było w IV kwartale 2020 r. Może to wskazywać na przesunięcia w ramach populacji pracujących (osoby, które utraciły dotychczasowe zatrudnienie podjęły się zadań związanych z pomocą w prowadzeniu rodzinnej działalności).

Na podobne wnioski wskazują dane w tabelicy 2.8. dotyczące zbiorowości pracujących w gospodarstwach w rolnictwie indywidualnym (wyodrębnionych z ogółu pracujących). W ramach tej populacji nie zanotowano ubytków w liczbie pracujących w trakcie 2020 r., a co ciekawe, pomiędzy I a II kwartałem zanotowano nawet nieco większy przyrost tej subpopulacji niż pomiędzy analogicznymi kwartałami rok wcześniej (w 2019 r. różnica pomiędzy I a II kwartałem wyniosła 35 tys. osób, a w 2020 r. – 58 tys.). Ponadto w każdym z kwartałów 2020 r. liczba pracujących w rolnictwie indywidualnym była większa niż w analogicznym okresie rok wcześniej (w I kwartale było więcej o 47 tys., tj. o 3,6% r/r, a w II kwartale o 70 tys., tj. 5,3%, w III kwartale różnica r/r była minimalna - o 7 tys., tj. 0,5%, natomiast w pomiędzy IV kwartałami r/r nastąpił przyrost wynoszący 91 tys., tj. 6,8%). Taki kierunek zmian w okresie pandemii COVID-19 może wskazywać na **pojawienie się zjawiska bezrobocia ukrytego w rolnictwie** (obserwowanego już wcześniej w latach dekonunktury w gospodarce).

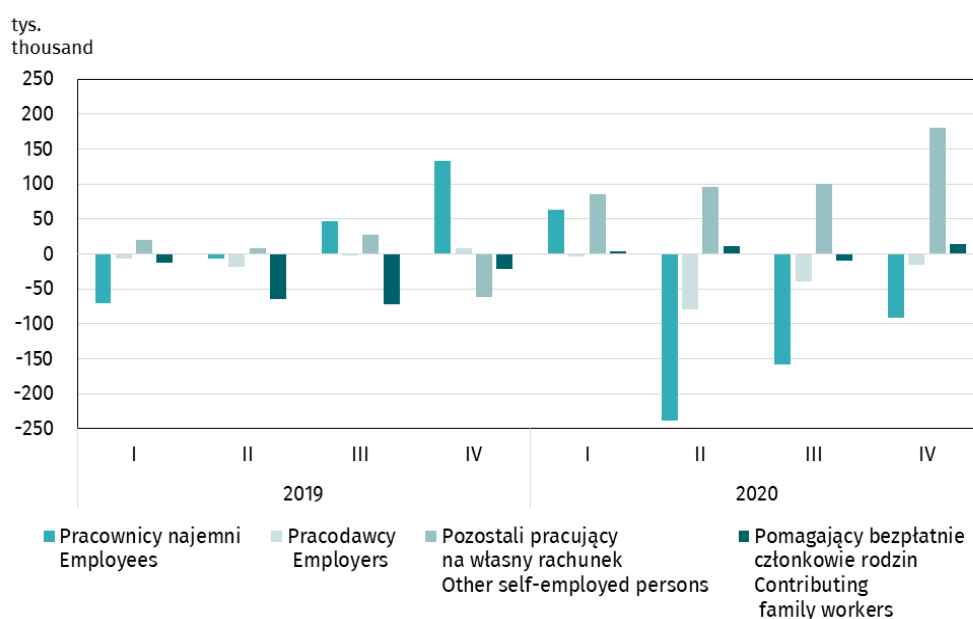
Tablica 2.8. Pracujący według sektora własności i statusu zatrudnienia w pracy głównej
Table 2.8. Employed persons by the ownership sector and employment status in the main job

Wyszczególnienie Specification	2020				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	w tysiącach in thousands				analogiczny kwartał 2019 r. = 100 corresponding quarter in 2019 = 100			
Ogółem Total	16425	16274	16512	16555	100,9	98,7	99,4	100,5
sektor publiczny public sector	3965	3934	3930	3960	103,6	101,1	99,6	102,2
sektor prywatny private sector	12460	12341	12582	12595	100,1	98,0	99,3	100,0
Pracownicy najemni Employees	13105	12932	13111	13099	100,5	98,2	98,8	99,3
Pracujący na własny rachunek Self-employed persons	2973	2982	3048	3082	102,8	100,6	102,0	105,6
Pomagający bezpłatnie członkowie rodzin Contributing family workers	347	361	353	374	101,2	103,4	97,5	103,9
Z ogółem pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych Of total the employed persons in agricultural farms owned by natural persons	1335	1393	1395	1421	103,6	105,3	100,5	106,8

Wykres 2.13. Pracujący według statusu zatrudnienia w pracy głównej
Chart 2.13. Employed persons by employment status in the main job

Wykres 2.14. Zmiany w liczbie pracujących według statusu zatrudnienia w pracy głównej
+/- w porównaniu z analogicznym kwartałem poprzedniego roku (r/r)
Chart 2.14. Changes in number of employed persons by employment status in the main job
+/- compared to the corresponding quarter of the previous year (y/y)

Czasowo nieobecni w pracy głównej według sektora własności i statusu zatrudnienia

Persons temporarily absent from the main job by the ownership sector and status of employment

Podobnie jak w przypadku wcześniej prowadzonej analizy, także i tutaj warto przyjrzeć się, jaki procent osób zaliczonych do grupy pracujących miało przerwę w wykonywaniu pracy (tab. 2.9.). W okresie przed pandemią COVID-19 różnice pomiędzy obu sektorami w odsetku osób, które miały pracę, ale jej nie wykonywały – nie były duże, wyjątek stanowił III kwartał, jednak w każdym okresie więcej czasowo niewykonyjących pracy było w sektorze publicznym niż prywatnym (w III kwartale 2019 r. różnica w odsetku pomiędzy sektorami wyniosła 9,9 p. proc., w pozostałych kwartałach maksymalna rozpiętość to 2,8 p. proc.).

W 2020 r. w porównaniu z 2019 r., zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym zwiększył się udział populacji czasowo niewykonyjących pracy w I, II i IV kwartale. W II kwartale był on znacząco wyższy r/r, szczególnie w przypadku sektora prywatnego (skok z 5,6% do 12,6%; a w sektorze publicznym z 8,4% do 10,8%). W III kwartale, w którym to zazwyczaj odsetek czasowo niewykonyjących pracy jest i tak wysoki z uwagi na okres urlopowo-wakacyjny, udział ten w przypadku pracowników sektora publicznego w 2020 r. był nawet jeszcze większy niż w 2019 r. (wzrost z 17,4% do 17,9%), natomiast sytuacja była odmienna w sektorze prywatnym – i tak stosunkowo niski w 2019 r. odsetek osób z przerwą w pracy w okresie „letnim” – w 2020 r. jeszcze się obniżył (z 7,5% w 2019 r. do 6,9% w 2020 r.). Wskazuje to na fakt, że po odmrożeniu gospodarki po pierwszym „lockdownie”, pracujący na własny rachunek (którzy utrzymali się na rynku) i zatrudniani przez nich pracownicy, starali się nadrobić „stracony czas”, kontynuując działalność (dla części firm, z uwagi na prowadzony rodzaj działalności, to właśnie okres wakacyjny przynosił większe dochody).

Tablica 2.9. Odsetek pracujących, którzy mieli pracę, ale jej nie wykonywali¹ w ramach pracy głównej według sektora własności i statusu zatrudnienia

Table 2.9. The percentage of employed persons who had a job but did not perform work¹ by the ownership sector and status of employment in the main job

Wyszczególnienie Specification	2019				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Ogółem Total	5,3	6,2	9,8	5,8	8,2	12,2	9,5	7,4
sektor publiczny public sector	6,2	8,4	17,4	6,5	9,9	10,8	17,9	8,8
sektor prywatny private sector	5,0	5,6	7,5	5,6	7,6	12,6	6,9	6,9
Pracownicy najemni Employees	5,7	7,1	11,4	6,4	8,8	12,9	11,1	8,2
Pracujący na własny rachunek Self-employed	3,9	3,0	4,0	3,5	6,1	10,1	3,9	4,4
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych The employed persons in agricultural farms owned by natural persons	4,3	1,4	1,4	2,6	3,7	1,9	1,6	3,2

1) Dotyczy badanego tygodnia w kwartale. 1) It concerns the reference week of the quarter.

Analiza zbiorowości pracujących według **statusu zatrudnienia** wskazuje, że co najmniej tygodniowe przerwy w wykonywaniu pracy znacząco częściej dotyczą pracowników zatrudnionych na umowę „u kogoś” (pracownicy najemni) niż osób prowadzących własną działalność. Ponadto odsetek pracowników najemnych, czasowo niewykonyjących pracy, wyraźnie zwiększa się w III kwartale, czego nie obserwuje się aż w takiej skali wśród pracujących na własny rachunek (wskazano na to powyżej, opisując populację pracujących w sektorze prywatnym). Wynika to m.in. z faktu, że prowadzący własną działalność rzadziej „korzystają” z różnego rodzaju urlopów niż pracownicy najemni, także warunki atmosferyczne czy chwilowy brak zamówień nie jest jednoznaczny z zaprzestaniem pracy przez właściciela firmy.

W 2019 r. odsetki pracowników najemnych, czasowo niewykonujących pracy, wyniosły w poszczególnych kwartałach: 5,7%, 7,1%, 11,4% i 6,4%. W 2020 r. znacząco wyższe odsetki dotyczyły I, II oraz IV kwartału: 8,8%, 12,9% i 8,2% (w III kwartale omawiany odsetek był niższy r/r i wyniósł 11,1%).

W przypadku pracujących na własny rachunek, odsetki niewykonujących czasowo pracy w 2019 r. były dużo niższe niż wśród ww. kategorii (rozpiętość od 3,0% w II kwartale do 4,0% w III kwartale). W wyniku ogłoszenia stanu epidemii COVID-19 i towarzyszących temu okoliczności w 2020 r. omawiane odsetki wyraźnie się zwiększyły w I, II i IV kwartale, przy czym zdecydowanie największy wzrost odnotowano w II kwartale (odsetki te kształtowały się następująco: 6,1%, 10,1%, 4,4%).

Wśród przyczyn czasowego niewykonania pracy w obu ww. zbiorowościach wzrosła ranga ograniczeń/przerw związanych z możliwością prowadzenia działalności gospodarczej z chwilą wprowadzenia „lockdownu”, jako odgórnych działań ostonowych wobec zdrowia obywateli w dobie ogólnoświatowej pandemii COVID-19.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na pracujących w gospodarstwach w rolnictwie indywidualnym, wśród których odsetki czasowo niewykonujących pracy były niższe niż w obu ww. subpopulacjach (z wyjątkiem I kwartału 2019 r.) i od II kwartału 2020 r. przyjmowały tylko nieznacznie wyższe wartości w porównaniu z 2019 r. (od 0,2 p. proc. do 0,6 p. proc.); por. tab.2.9.

2.5. Pracownicy najemni (zatrudnieni) według rodzaju umowy o pracę

2.5. Employees by the type of work contract

Jak wspomniano, największą populację spośród osób klasyfikowanych według statusu zatrudnienia stanowią osoby, z którymi pracodawcy musieli zawrzeć jakąś formę umowy określającej porozumienie i warunki podjęcia/powierzenia pracy. Jedną z informacji, jaką można uzyskać w oparciu o wyniki BAEL, jest charakterystyka populacji pracowników według „trwałości” zawartej przez nich umowy – zatrudnieni w oparciu o umowę na czas nieokreślony lub określony.

W ostatnich kilku latach populacja zatrudnionych w oparciu o umowy zawierane na czas nieokreślony zwiększała się systematycznie z roku na rok i z kwartału na kwartał, odwrotna sytuacja miała natomiast miejsce w zbiorowości pracujących na czas określony. Populacja pracujących na umowach bezterminowych liczyła w 2018 roku 9937 tys., w 2019 r. – 10293 tys., a w 2020 r. – 10632 tys. W analogicznych latach pracujący na umowach czasowych stanowili: 3205 tys., 2874 tys., 2430 tys. (dane średnioroczne).

Pojawienie się pandemii COVID-19 generalnie nie wpłynęło na kierunki zmian zachodzących w obu populacjach, jednak w II kwartale 2020 r. zaobserwowano mniej osób zatrudnionych na umowach bezterminowych (o 68 tys.) niż w poprzedzającym go I kwartale (sposrzczenie istotne z uwagi na fakt, że w poprzednich latach pomiędzy I a II kwartałem notowano zwiększanie się omawianej populacji – w 2018 r. o 109 tys., w 2019 r. o 120 tys.). Pomimo tego wahnięcia k/k, to w ujęciu rocznym odnotowano zwiększenie się tej zbiorowości zarówno w I, jak i II kwartale 2020 r. wobec analogicznych kwartałów 2019 r.

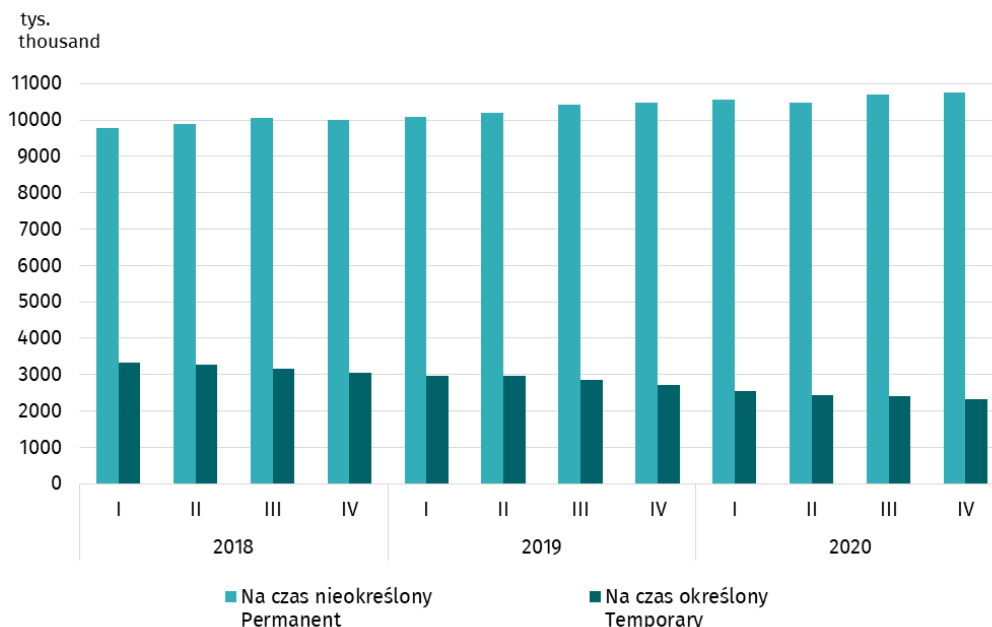
Z kolei w przypadku pracowników zatrudnionych w oparciu o umowy na czas określony, pojawienie się okoliczności związanych z COVID-19 wpłynęło na przyspieszenie obserwowanej w poprzednich okresach tendencji zmniejszania się wielkości populacji osób zatrudnionych na tego typu umowach. Jednak o ile do 2019 r. można mówić o zmianach pozytywnych w sytuacji, gdy ograniczenie liczby umów czasowych wiązało się z ich przekształcaniem w umowy bezterminowe, to w 2020 r. zakończenie umowy czasowej w większym stopniu wiązało się z utratą pracy, a ponadto w 2020 r. podpisywano mniej nowych umów czasowych, czego m.in. efektem była mniejsza liczba pracujących ogółem niż w 2019 r.

W poszczególnych kwartałach 2020 r. ubytki r/r w zbiorowości pracujących na umowach czasowych były większe niż przyrosty populacji pracujących na czas nieokreślony. Szczególnie było to widoczne w II kwartale 2020 r. wobec sytuacji rok wcześniej (wyk. 2.15. i wyk. 2.16.). Pomiędzy II kwartałem 2019 r. a II kwartałem 2020 r. liczba pracujących na umowę terminową zmniejszyła się o 0,5 mln osób (525 tys.). W pozostałych kwartałach ubytki w tej populacji r/r wyniosły: w I kwartale – 411 tys., w III kwartale – 449 tys., w IV kwartale – 391 tys.

Jednocześnie populacja pracujących na czas nieokreślony zwiększyła się w 2020 r. względem analogicznego okresu rok wcześniej o: 475 tys. w I kwartale, 298 tys. w II kwartale, o 291 tys. w III kwartale i o 300 tys. w IV kwartale.

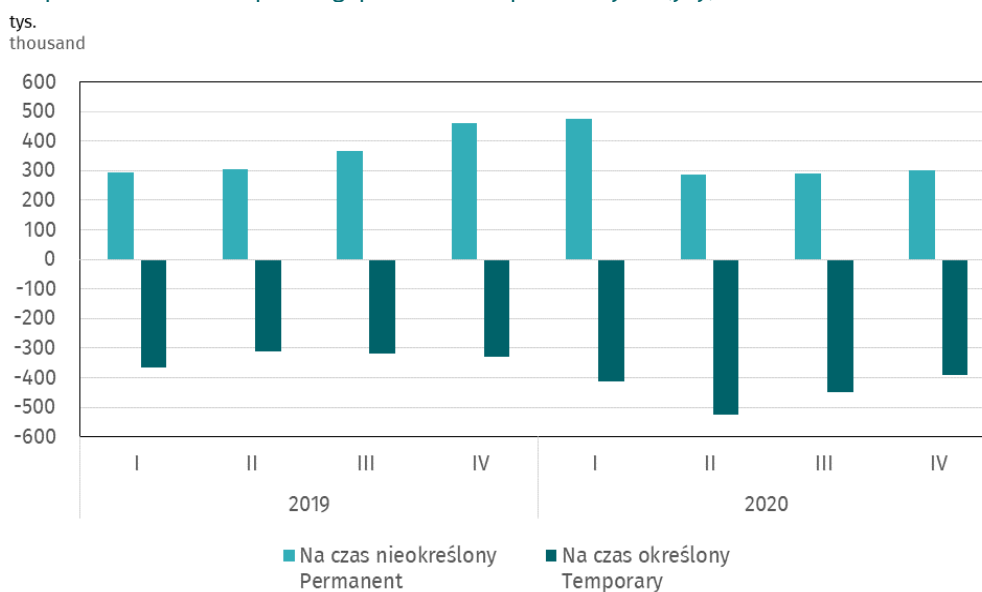
Jak wykazano w pierwszym rozdziale, z punktu widzenia sytuacji osób na rynku pracy, okoliczności związane z pandemią w większym stopniu dotknęła osoby młode, a to z tymi osobami w dużej mierze zawierane są umowy terminowe.

Wykres 2.15. Pracownicy najemni według trwałości umowy o pracę w pracy głównej
Chart 2.15. Employees by the permanency of work contract in the main job

Wykres 2.16. Zmiany w liczbie pracowników najemnych według trwałości umowy o pracę w pracy głównej +/- w porównaniu z analogicznym kwartałem poprzedniego roku (r/r)

Chart 2.16. Changes in the number of employees by permanency of work contract in the main job +/- compared to the corresponding quarter of the previous year (y/y)

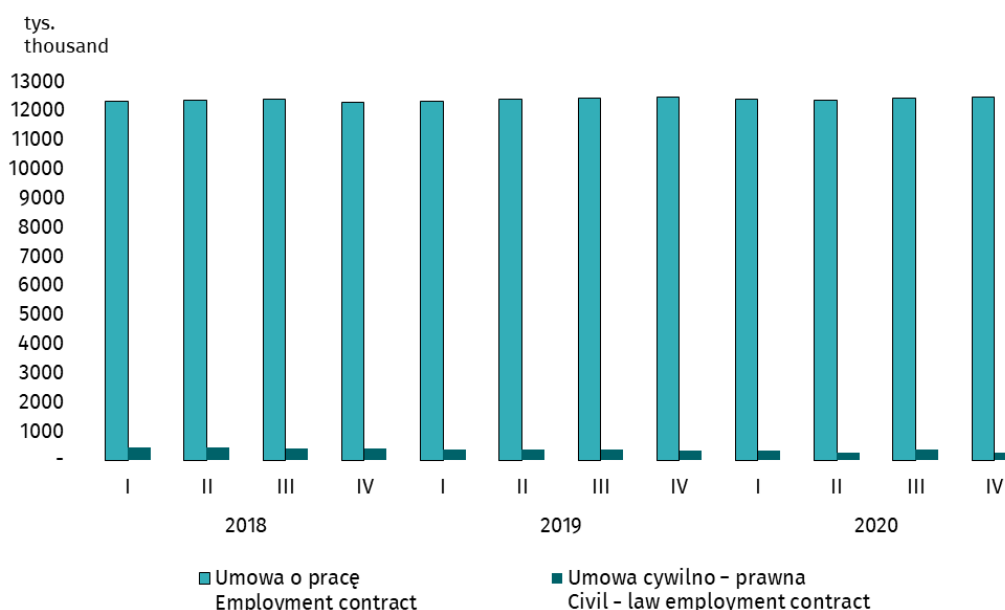
Inną informacją, dostępną na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności i związaną z umowami zawieranymi pomiędzy pracodawcą a pracownikiem, jest przedmiot zawartej umowy: umowy o pracę, umowy cywilno-prawne (umowa o dzieło, umowa zlecenie) lub inne formy²⁷. Wyniki BAEL potwierdzają, że w zdecydowanej większości pracownicy są zatrudniani w wyniku nawiązania stosunku pracy w oparciu o umowę o pracę, w rozumieniu Kodeksu Pracy (ok. 95%). Populacja pracujących na umowach o pracę liczyła w 2018 roku 12332 tys., w 2019 r. – 12393 tys., a w 2020 r. – 12415 tys. (dane średnioroczne), czyli systematycznie wzrastała. Jednocześnie w analogicznych latach zbiorowość pracujących na umowach cywilno-prawnych była coraz mniej liczna: 414 tys., 362 tys., 299 tys. osób. Dane kwartalne zaprezentowano w tabelicy 2.10., ale też na wykresie 2.17., a dla większej czytelności – różnice w wielkościach tych subpopulacji r/r przedstawiono dodatkowo na wykresie 2.18.

Tablica 2.10. Pracownicy najemni według rodzaju kontraktu/umowy o pracę w głównym miejscu pracy
Table 2.10. Employees by the type of work contract in the main job

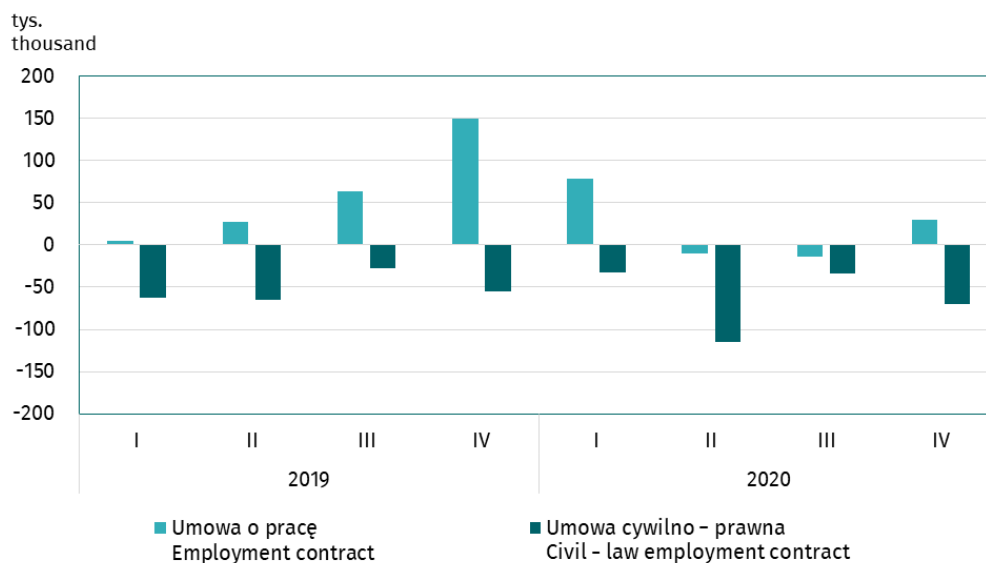
Wyszczególnienie Specification		Ogółem Total	W tym In which		
			umowa o pracę employment contract	umowa zlecenia order-agreement contract	umowa o dzieło contract for performing specific task/work
w tysiącach in thousands					
2019	I	13041	12321	332	29
	II	13170	12373	330	27
	III	13269	12437	355	28
	IV	13190	12442	317	30
2020	I	13105	12400	305	24
	II	12932	12363	224	18
	III	13111	12423	324	25
	IV	13099	12472	254	23
analogiczny kwartał roku poprzedniego = 100 corresponding quarter in 2019 = 100					
2020	I	100,5	100,6	91,9	82,8
	II	98,2	99,9	67,9	66,7
	III	98,8	99,9	91,3	89,3
	IV	99,3	100,2	80,1	76,7

²⁷ Od I kwartału 2016 r. do ankiety BAEL wprowadzono dodatkowe pytania dotyczące rodzaju umowy zawartej z pracodawcą w głównym miejscu pracy (umowa o pracę, umowa zlecenie, umowa o dzieło, kontrakt menadżerski, umowa w formie mieszanej, inna umowa cywilnoprawna). Na pytania dotyczące rodzaju zawartej umowy odpowiadały osoby, które deklarowały, że są pracownikami najemnymi i mają zawartą umowę w formie pisemnej. Uzyskane w badaniu wyniki dotyczące pracujących w ramach nietypowych form zatrudnienia (czyli innych niż umowa o pracę w rozumieniu Kodeksu Pracy), osiągają wartości niższe w porównaniu do szacunków prowadzonych przez GUS w oparciu o dane ze sprawozdawczości przedsiębiorstw oraz dane pochodzące z systemów administracyjnych. Przyczyną tego niedoszacowania jest specyfika BAEL, które oparte jest na próbie gospodarstw domowych, podczas gdy dane ze sprawozdawczości oraz źródła administracyjne pozwalają na uzyskanie informacji o umowach zawartych formalnie i zarejestrowanych (na tej podstawie możliwe jest jednak tylko pokazanie ogólnej liczby pracowników zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę lub umowy cywilno-prawne, a nie ma natomiast możliwości głębszej charakterystyki tej populacji, co z kolei umożliwia BAEL). Na zaniżone wyniki BAEL mogła wpłynąć też trudność precyzyjnego rozróżnienia potocznego rozumienia pomiędzy „kodeksową” umową o pracę a pracą zawieraną na innych warunkach (każdy zatrudniony pracuje w oparciu o jakąś „umowę o pracę”). Uprzedzając o tych niedoskonałościach zdecydowano się jednak przedstawić podstawowe wnioski z analizy danych BAEL w tym zakresie.

Wykres 2.17. Pracownicy najemni według rodzaju kontraktu/umowy o pracę w głównym miejscu pracy
 Chart 2.17. Employees by the type work contract in the main job

Wykres 2.18. Zmiany w liczbie pracowników najemnych według rodzaju umowy w głównym miejscu pracy +/- w porównaniu z analogicznym kwartałem poprzedniego roku (r/r)
 Chart 2.18. Changes in number of employees by the type of work contract in the main job +/- compared to the corresponding quarter of the previous year (y/y)

Porównanie zbiorowości osób zatrudnionych w oparciu o różne rodzaje umów w poszczególnych kwartałach 2020 r., wobec analogicznych populacji w 2019 r., wskazuje na ograniczanie liczby pracujących w oparciu o umowy cywilno – prawne, co jest szczególnie widoczne w przypadku II i IV kwartału (łącznie pracujących na umowach cywilno – prawnych w II kwartale r/r było mniej o 115 tys., a w IV kwartale r/r – o 70 tys. osób, tj. o 32,2% oraz o 20,2%; tabl.2.9. i wyk. 2.18.). Mimo, że pracujących na umowach cywilno – prawnych jest zdecydowanie mniej niż pracujących na „kodeksowych” umowach o pracę, to jednak ograniczenia w liczbie zawieranych umów cywilno-prawnych były na tyle istotne, że wpłynęły na zmniejszenie całej zbiorowości pracowników najemnych (nawet pomimo zaobserwowanego w ostatnim kwartale 2020 r. przyrostu liczby pracujących na umowach o pracę wobec analogicznego kwartału 2019 r. oraz wobec poprzednich kwartałów 2020 r.)

Można tu wyciągnąć analogiczne wnioski, jak w przypadku analizy populacji zatrudnionych w oparciu o umowy na czas określony i nieokreślony. O ile do 2019 r. można mówić

o zmianach pozytywnych w sytuacji, gdy ograniczenie liczby umów cywilno-prawnych wiązało się z ich przekształcaniem w umowy o pracę, to w 2020 r. zakończenie umowy cywilno-prawnej w większym stopniu wiązało się z utratą pracy, a ponadto w 2020 r. zawierano mniej nowych umów cywilno-prawnych, czego m.in. efektem była mniejsza liczba pracujących ogółem niż w 2019 r. Warto też w tym miejscu nadmienić, że umowy cywilno-prawne podpisywane były często z osobami młodymi oraz w szeroko rozumianych usługach.

2.6. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw²⁸

2.6. Average paid employment in the enterprise sector

Podobne wnioski jak w przypadku analizy wyników BAEL odnośnie zmian w populacji pracowników najemnych (pracowników zatrudnionych u pracodawców publicznych i prywatnych) można wysnuć analizując dane uzyskiwane ze sprawozdawczości sektora przedsiębiorstw. Badanie to, pomimo iż nie obejmuje całej gospodarki, ma tę m.in. zaletę, że jest badaniem miesięcznym, z krótkim terminem opracowywania wyników.

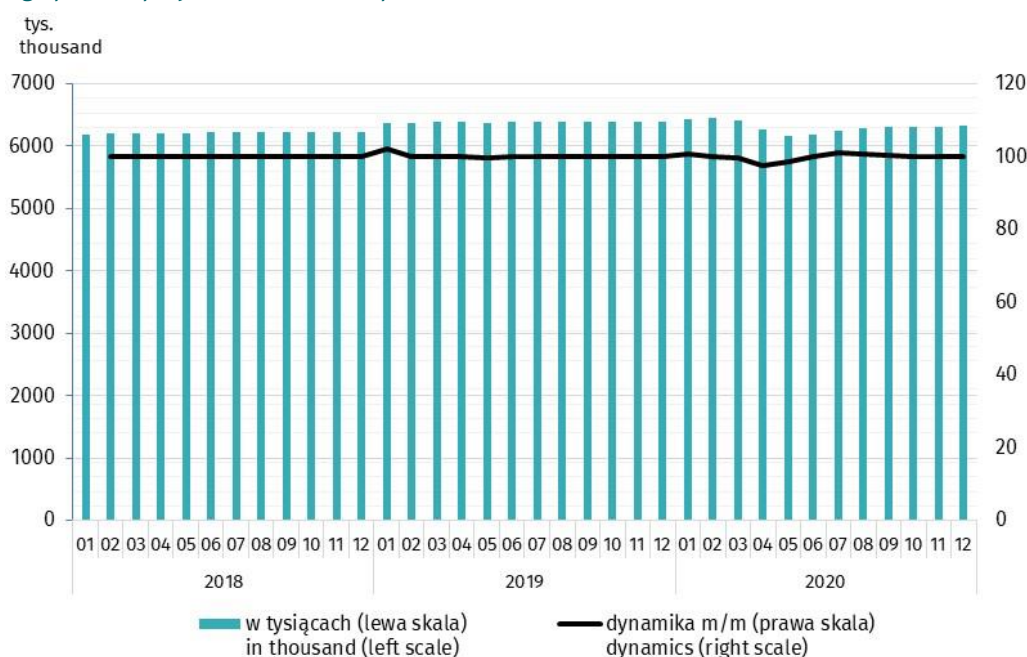
Dane odnoszące się do sektora przedsiębiorstw dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i jednocześnie prowadzona jest działalność gospodarcza w zakresie wybranych rodzajów działalności PKD 2007: leśnictwa i pozyskiwania drewna; rybołówstwa w wodach morskich; górnictwa i wydobywania; przetwórstwa przemysłowego; wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawy wody; gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją; budownictwa; handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transportu i gospodarki magazynowej; działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; informacji i komunikacji; działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; działalności prawniczej, rachunkowo-księgowej i doradztwa podatkowego, działalności firm centralnych (head offices); doradztwa związanego z zarządzaniem; działalności w zakresie architektury i inżynierii; badań i analiz technicznych; reklamy, badania rynku i opinii publicznej; pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej; działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją; naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; pozostałej indywidualnej działalności usługowej.

W 2020 r. przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw ukształtowało się na poziomie 6326 tys. i było o 1,1% niższe niż przed rokiem (w 2019 r. r/r zanotowano wzrost o 2,7%), a wspomniana zmiana nastąpiła po wcześniejszych sześciu latach wzrostu. W przypadku statystyk dotyczących przeciętnego zatrudnienia, wpływ sytuacji epidemicznej i podejmowanych w związku z tym działań ochronnych widać było przede wszystkim w okresie **od marca do maja 2020 r.**, kiedy to z miesiąca na miesiąc odnotowywano spadek tego „wskaźnika” (wyk. 2.19. i wyk. 2.20.). Było to wynikiem m.in. zakończenia i nie przedłużania umów terminowych (w tym niekiedy wprost z powodu okoliczności związanych z COVID-19), zmniejszania wymiaru etatów, a także rozwiązywania z pracownikami umów o pracę. Na spadek przeciętnego zatrudnienia wpływ miało też pobieranie przez pracowników zasiłków opiekuńczych, chorobowych, jak również przebywanie na urloпах bezpłatnych – co w zależności od ogólnej długości ich trwania mogło także zaważyć na sposobie ujmowania tych osób w statystykach dotyczących przeciętnego zatrudnienia. W kolejnych miesiącach zaczęto obserwować wzrost przeciętnego zatrudnienia, który był kontynuowany w grudniu 2020 r. i wyniósł ok. 10 tys. etatów, w efekcie czego w ostatnim miesiącu 2020 r. przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw minimalnie wzrosło (o 0,2%) względem notowanego miesiąc wcześniej, ale nie odbudowało się do poziomu z analogicznego okresu 2019 r. Tak wyraźne zmiany przeciętnego zatrudnienia w trakcie roku nie występowały w latach poprzedzających ogłoszenie pandemii COVID-19.

²⁸ Źródłem danych jest „Meldunek o działalności gospodarczej” (DG-1). W ramach tego sprawozdania, podmioty o liczbie pracujących 50 lub więcej osób badane są metodą pełną, a podmioty o liczbie pracujących od 10 do 49 osób - metodą reprezentacyjną. W tym przypadku „szybką” sprawozdawczością z zakresu z rynku pracy objęte są tylko osoby pracujące w oparciu o umowę o pracę, a prezentowane dane dotyczą **przeciętnego zatrudnienia** (po przeliczeniu wymiarów etatów osób niepełnozatrudnionych na pełne etaty). Por. Zeszyt Metodologiczny Meldunek o działalności gospodarczej przedsiębiorstw: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/zeszyt-metodologiczny-miesieczny-meldunek-o-dzialalnosci-gospodarczej-przedsiębiorstw,31.1.html>

Wykres 2.19. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw

Chart 2.19. Average paid employment in the enterprise sector

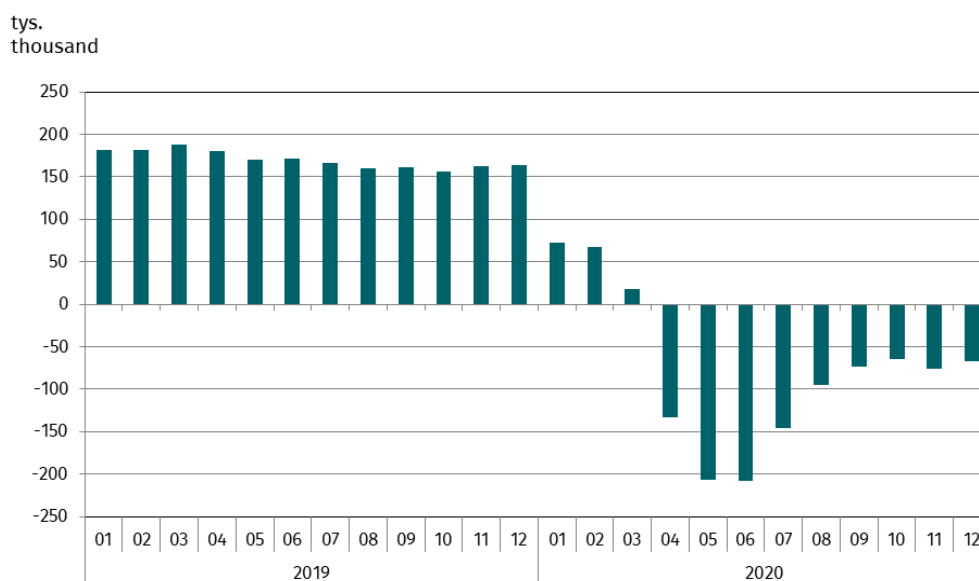

Wykres 2.20. Zmiany w przeciętnym zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw

+/- w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku

Chart 2.20. Changes in average paid employment in the enterprise sector

+/- compared to the corresponding period of the previous year

Analiza danych z sektora przedsiębiorstw według rodzajów prowadzonej działalności wskazuje, że w 2020 r. spadek przeciętnego zatrudnienia odnotowano w większości sekcji, w tym najgłębszy w administrowaniu i działalności wspierającej (o 5,4% wobec spadku o 2,0% przed rokiem; a porównując sytuację w miesiącach II i III kwartału r/r widać, że zmiany te były jeszcze większe). Zmniejszenie zatrudnienia (po wzroście przed rokiem) miało miejsce również w górnictwie i wydobywaniu (o 3,6%), przetwórstwie przemysłowym (o 2,1%), zakwaterowaniu i gastronomii (o 1,9%) oraz w handlu; naprawie pojazdów samochodowych, wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę oraz obsłudze rynku nieruchomości (w granicach 1,5%–0,5%). Jednocześnie w kilku sekcjach

zanotowano wzrost zatrudnienia, chociaż tempo było słabsze niż w poprzednich latach: w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 3,5%), informacji i komunikacji (o 3,1%), dostawie wody; gospodarowaniu ściekami i odpadami; rekultywacji (o 2,0%) oraz transporcie i gospodarce magazynowej (o 1,8%). Nieco powyżej poziomu sprzed roku ukształtowało się również zatrudnienie w budownictwie (wzrost o 0,2%).

Tablica 2.11. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw

Table 2.11. Average paid employment in enterprise sector

Wyszczególnienie Specification	2019					2020					rok year
	I	II	III	IV	rok year	I	II	III	IV	rok year	
	analogiczny kwartał roku poprzedniego = 100 corresponding quarter in the previous year = 100									w tys. in thousands	
Sektor przedsiębiorstw Enterprise sector	103,1	102,7	102,6	102,3	102,7	100,8	98,0	98,1	98,8	98,9	6326
w tym: in which:											
Przemysł Industry	102,3	102,0	101,8	101,5	101,9	100,2	96,8	97,6	97,8	98,1	2719
górnictwo i wydobywanie Mining and quarrying	100,8	100,7	100,9	100,5	100,8	99,1	94,4	96,5	95,6	96,4	126
przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	102,4	102,1	101,8	101,6	102,0	100,2	96,6	97,3	97,7	97,9	2345
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę Electricity, gas, steam and air conditioning supply Δ	101,0	101,8	102,2	100,4	101,3	99,8	99,4	99,3	97,3	99,0	116
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja Water supply Sewerage, waste management and remediation activities Δ	103,6	103,1	102,4	102,1	102,8	102,2	102,0	102,3	101,5	102,0	132
Budownictwo Construction	105,6	104,6	102,6	103,3	104,0	101,0	101,5	99,3	98,9	100,2	425
Handel; naprawa pojazdów samochodowych Trade; Repair of motor vehicles Δ	102,9	102,4	103,0	102,2	102,6	100,4	97,7	97,7	98,4	98,5	1293
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	105,5	104,8	105,8	105,2	105,3	103,7	101,2	100,8	101,5	101,8	622
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and catering Δ	107,8	106,5	108,2	103,5	106,5	103,3	93,8	91,7	104,2	98,1	127
Informacja i komunikacja Information and communication	106,5	106,2	105,6	106,5	106,2	104,6	103,4	102,1	102,5	103,1	250
Obsługa rynku nieruchomości Real estate activities	100,0	100,8	101,0	101,5	100,8	99,7	99,3	99,9	99,1	99,5	96
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna ^a Professional, scientific and technical activities ^a	108,7	107,6	107,3	107,7	107,8	103,6	103,4	104,6	102,4	103,5	244
Administrowanie i działalność wspierająca Administrative and support service activities	98,7	99,2	97,0	97,1	98,0	97,2	93,0	92,0	96,2	94,6	394

a) Nie obejmuje działań: badania naukowe i prace rozwojowe oraz działalność weterynaryjna.

a) Does not include research and development and veterinary activities.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na rodzaje działalności o największym udziale w zatrudnieniu. W 2020 r. najbardziej obniżyło się zatrudnienie w przedsiębiorstwach zajmujących się produkcją pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz wydobywaniem węgla kamiennego i węgla brunatnego (po 4,8%), produkcją maszyn i urządzeń (o 4,2%), produkcją wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (o 3,9%), produkcją mebli (o 3,8%) oraz produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (o 2,6%). Zmniejszenie zatrudnienia (w granicach 2,2%–0,9%) zauważalne było także w handlu detalicznym, budowie budynków, handlu hurtowym i detalicznym pojazdami samochodowymi oraz ich naprawie, produkcji artykułów spożywczych oraz produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych. Z kolei wzrost zatrudnienia (wyraźnie słabszy niż przed rokiem) obserwowano w magazynowaniu i działalności usługowej wspomagającej transport (o 2,7%), transporcie lądowym i rurociągowym

(o 2,6%), robotach budowlanych specjalistycznych (o 2,2%) oraz budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 0,5%)²⁹.

Opisane wyżej zmiany w zakresie sektora przedsiębiorstw miały istotny wpływ na liczebność całej populacji pracujących (w tym zatrudnionych), ale oczywiście należy też pamiętać o osobach pracujących w pozostałych segmentach gospodarki, niezależnie od wielkości firm i rodzaju umów, w oparciu o które wykonywano pracę.

2.7. Pracujący w nietypowym czasie lub miejscu

2.7. Employed persons by performing their main job at an atypical time or place

W ramach kwestionariuszy Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, kierowanych do respondentów, uwzględniono też sekwencję pytań o pracę w nietypowym czasie i miejscu, a dokładniej: czy respondenci wykonują pracę wieczorami, w nocy, w weekendy, w domu – i czy jest to sytuacja, którą można uznać za stale powtarzającą się czy raczej występującą tylko od czasu do czasu. W marcu 2020 r. kwestionariusz został uzupełniony o pytania pozwalające na analizę, czy bieżąca sytuacja zawodowa respondenta miała związek z okolicznościami związanymi z ogłoszonym stanem epidemii COVID-19. Dodano także pytanie o wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej – taka możliwość wykonywania pracy wprowadzona została w trybie przyspieszonym z ramach Tarczy Antykrzysowej 4.0.

Wyniki BAEL wskazują, że przed ogłoszeniem pandemii COVID-19 wśród nietypowych form wykonywania pracy zawodowej na pierwszym miejscu respondenci wskazywali wykonywanie pracy w soboty, w drugiej kolejności wymieniali pracę wieczorami, a na trzecim miejscu – pracę w niedzielę. Dotyczyło to zarówno pracy deklarowanej jako wykonywana zwykle w takim czasie, jak i sytuacji zdarzającej się sporadycznie. Na dalszym miejscu znalazły się praca w domu oraz praca nocna, przy czym jako zwykle wykonywana częściej wymieniana była przez respondentów praca w domu.

W 2019 r. odsetek osób, które zadeklarowały, że zwykle (tzn. regularnie) pracują w takim nietypowym czasie/miejscu wyniósł: 11,7% w przypadku pracy w soboty, 7,2% - pracy wieczorami, 5,6% - pracy w niedzielę, 4,7% - pracy zawodowej wykonywanej w domu, a 2,3% respondentów wykazało, że regularnie pracuje w nocy (dane średnioroczne). Dla dużo większego odsetka osób praca w nietypowym czasie i miejscu okazała się być wykonywaną tylko okazjonalnie.

W I kwartale 2020 r. nawet na danych prezentowanych jako przeciętna w tym okresie, można już zauważyć wzrost liczby i odsetka osób zwykle pracujących w domu (w I kwartale 2019 r. w domu pracowało 784 tys. osób, tj. 4,8% wszystkich pracujących, a w I kwartale 2020 r. – 1047 tys., tj. 6,4%). Natomiast tylko w ostatnich dwóch tygodniach marca 2020 r. odsetek pracujących, którzy zwykle wykonywali swoją pracę w domu ukształtował się na poziomie 14,2%, a zdecydowana większość (3/4) tej zbiorowości jako bezpośredni powód pracy w domu wskazała właśnie sytuację epidemiczną i związane z nią uwarunkowania.

W II kwartale 2020 r. praca w domu wysunęła się na plan pierwszy spośród wszystkich (z omawianych w tym rozdziale) regularnie wykonywanych „nietypowych z uwagi na czas i miejsce” prac. W drugim półroczu praca w domu była drugą, po pracy w soboty, wykonywaną regularnie „nietypową” pracą (tabl. 2.12. i wyk.2.21.).

Pracę w domu wykonywało regularnie:

- w II kwartale 2020 r. - 2124 tys. osób (o 1077 tys. więcej niż w I kwartale 2020 r. i o 1340 tys. więcej niż w I kwartale 2019 r.), co stanowiło 13,1% ogółu pracujących w tym kwartale. W przypadku 1539 tys. osób wykonywanie pracy w domu było ściśle związane z uwarunkowaniami związanymi z pandemią COVID-19,
- w III kwartale 2020 r. - 1131 tys. osób, tj. 6,8% (wyraźnie mniej, głównie z uwagi na okres wakacyjno-urlopowy, ale też nadmienić należy, że z perspektywy tamtego okresu mogło wydawać się, że pandemia ulega wygaszaniu). Dla 520 tys. osób praca w domu nadal miała związek z uwarunkowaniami wynikającymi z pandemii „koronawirusa”,
- w IV kwartale 2020 r. - 1609 tys. osób, tj. 9,7% ogółu pracujących (zwiększenie populacji pracujących w domu nastąpiło po ponownym zaostrzeniu ograniczeń w prowadzeniu niektórych działalności oraz powrotu dzieci do nauki zdalnej, w związku z ponownym wzrostem zachorowań na COVID-19). Dla 1038 tys. osób praca w domu wynikała z okoliczności związanych z pandemią z COVID-19.

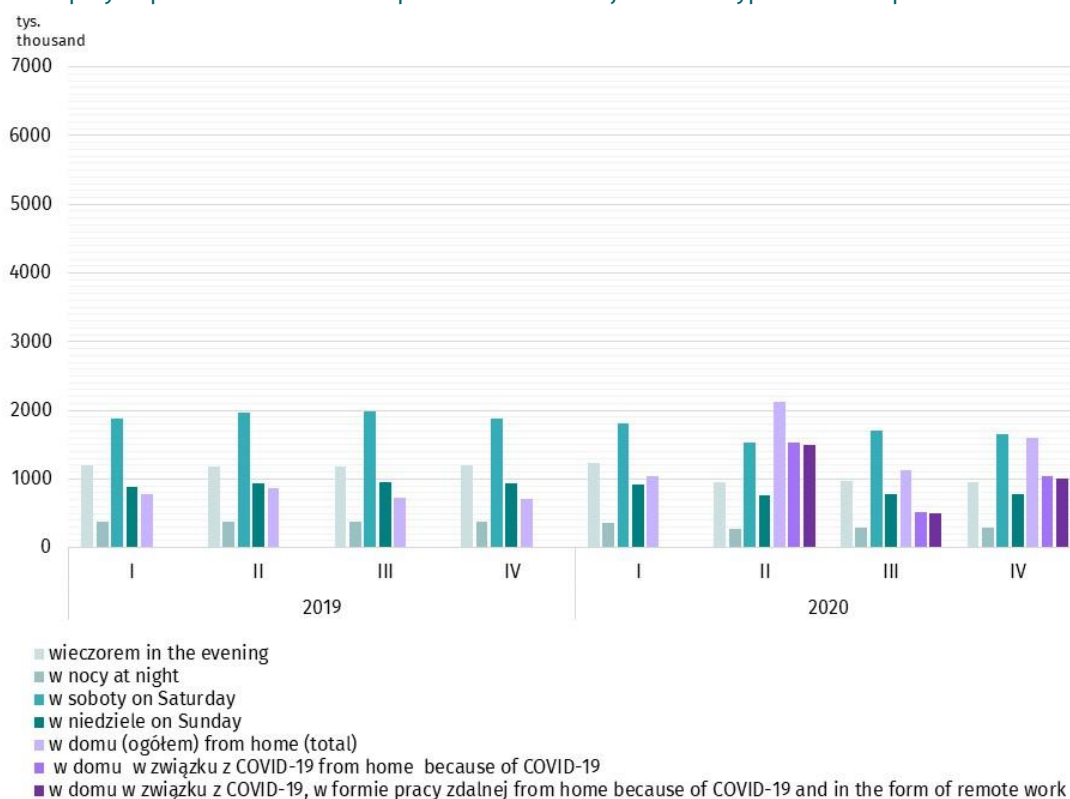
²⁹ Szczegółowe dane miesięczne opublikowano w Biuletynie statystycznym GUS.

Warto przy tym jednocześnie zauważyć, że populacja regularnie pracujących w domu była jedyną, która zwiększyła się w 2020 r. Populacje pracujących zwykle wieczorami, w weekendy, w nocy uległy ograniczeniu. Co ciekawe, dotyczyło to także pracujących „okazjonalnie” w „nietypowym” czasie, ale także okazjonalnie wykonujących prace w domu (wyk. 2.22.). Ma to ścisły związek z opisywaną w poprzednich podrozdziałach sytuacją, gdy dosyć duża część zbiorowości pracujących co prawda miała pracę, ale jej czasowo nie wykonywała lub wykonywała pracę w obniżonym wymiarze godzin.

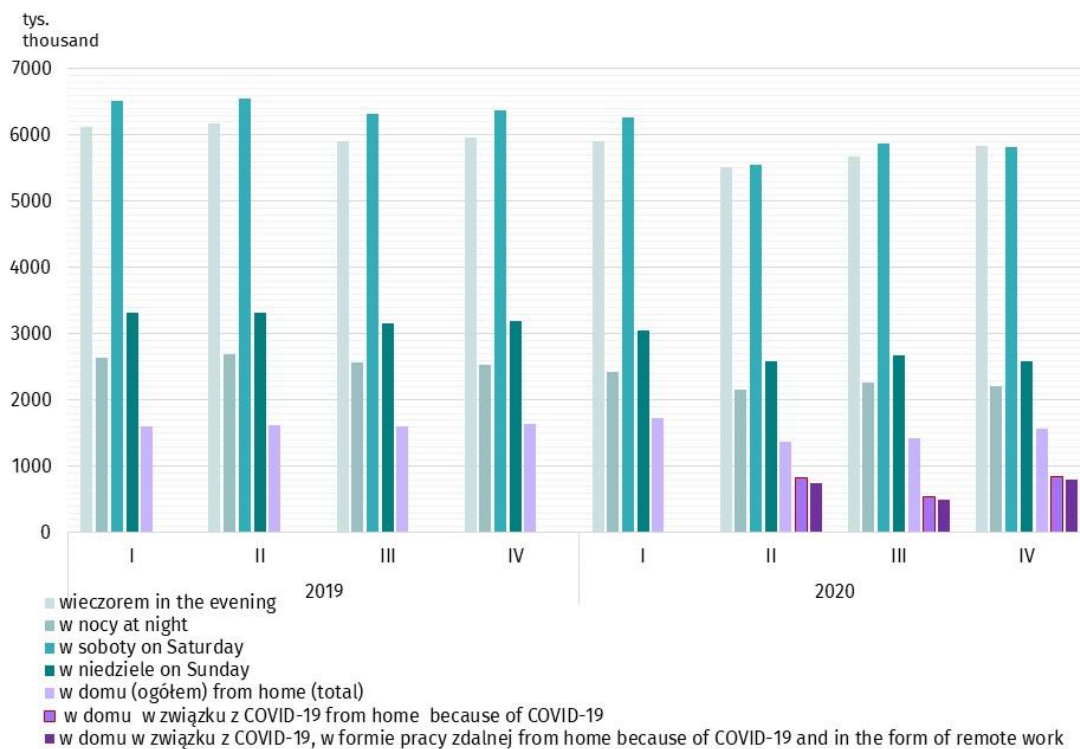
Tablica 2.12. Pracujący według faktu wykonywania pracy głównej w nietypowym czasie lub miejscu
Table 2.12. Employed persons by performing their main job at an atypical time or place

Wyszczególnienie Specification a - w tysiącach in thousands b - w % ogółu pracujących as % of the total number of employed persons	2019				2020				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
Pracujący Employed persons									
Ogółem Total	a	16274	16484	16619	16467	16425	16274	16512	16555
Pracujący, którzy zadeklarowali, że ZWYKLE wykonują pracę główną w nietypowym czasie lub miejscu Employed persons who USUALLY perform their main job at an atypical time or place									
Wieczorem in the evening	b	7,4	7,2	7,1	7,2	7,5	5,8	5,9	5,8
W nocy at night	b	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	1,7	1,8	1,8
W soboty on Saturday	b	11,6	12,0	11,9	11,4	11,0	9,4	10,4	10,0
W niedziele on Sunday	b	5,4	5,7	5,7	5,7	5,6	4,6	4,7	4,8
W domu (ogółem) from home (total)	b	4,8	5,2	4,4	4,3	6,4	13,1	6,8	9,7
w związku z COVID-19 from home because of COVID-19	b	9,5	3,1	6,3
w domu w związku z COVID-19, w formie pracy zdalnej from home because of COVID-19 and in the form of remote work	b	9,2	3,0	6,1
Pracujący, którzy zadeklarowali, że CZASAMI wykonują pracę główną w nietypowym czasie lub miejscu Employed persons who SOMETIMES perform their main job at an atypical time or place									
Wieczorem in the evening	b	37,6	37,5	35,5	36,2	36,0	33,9	34,4	35,2
W nocy at night	b	16,2	16,3	15,5	15,3	14,8	13,3	13,7	13,4
W soboty on Saturday	b	40,1	39,8	38,0	38,7	38,2	34,1	35,6	35,1
W niedziele on Sunday	b	20,4	20,1	19,0	19,4	18,6	15,9	16,2	15,6
W domu (ogółem) from home (total)	b	9,9	9,8	9,6	9,9	10,5	8,4	8,6	9,5
w związku z COVID-19 from home because of COVID-19	b	5,1	3,3	5,2
w domu w związku z COVID-19, w formie pracy zdalnej from home because of COVID-19 and in the form of remote work	b	4,6	3,1	4,8

Wykres 2.21. Pracujący, którzy ZWYKLE wykonują pracę główną w nietypowym czasie lub miejscu
Chart 2.21. Employed persons who USUALLY perform their main job at an atypical time or place

Wykres 2.22. Pracujący, którzy CZASAMI wykonują pracę w nietypowym czasie lub miejscu
Chart 2.22. Employed persons who SOMETIMES perform their main job at an atypical time or place

Warto też zwrócić szczególną uwagę na nową formę wykonywania pracy, jaka pojawiła się w Polsce w 2020 r., a mianowicie: **pracę zdalną**, co miało ścisły związek z ogłoszonym w marcu 2020 r. stanem epidemii COVID-19 i przyjętymi w szybkim tempie kolejnymi tzw. specustawami.

Praca zdalna jest pojęciem szerszym niż telepraca. W rozumieniu „specustawy” praca zdalna polega na wykonywaniu pracy poza miejscem jej stałego wykonywania na polecenie pracodawcy - w celu przeciwdziałania COVID-19. *”W okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz w okresie 3 miesięcy po ich odwołaniu, w celu przeciwdziałania COVID-19 pracodawca może polecić pracownikowi wykonywanie, przez czas oznaczony, pracy określonej w umowie o pracę, poza miejscem jej stałego wykonywania (praca zdalna)”.*

Wiele przedsiębiorstw dobrze poradziło sobie technologicznie, jeśli chodzi o szybkie przejście w tryb „home office”, chociaż funkcjonowanie firm w dobie pandemii COVID-19 wymusiło stosowanie nowych, nieznanych wcześniej polskiemu porządkowi prawnemu, rozwiązań. Wcześniej Kodeks Pracy dopuszczał pracę na odległość tylko w formie telepracy.

W II kwartale 2020 r. pracę w domu w związku z COVID-19 w formie pracy zdalnej regularnie wykonywało 1493 tys. osób, co stanowiło 9,2% wszystkich pracujących. W III kwartale, tj. po zniesieniu części obostrzeń „okotocovidowych” w trybie home office pracowało regularnie 520 tys., tj. 3,3% pracujących. W IV kwartale, po ponownym wzroście zachorowań i wprowadzonych w związku z tym obostrzeniach w gospodarce, populacja zazwyczaj pracujących zdalnie ponownie przekroczyła milion osób (1009 tys.), a odsetek pracujących w tej formie osób wyniósł 6,1%.

Ponadto także znacząca część pracujących wykonywała pracę zdalną okazjonalnie. W II kwartale 2020 r. pracę w domu w związku z COVID-19 w formie pracy zdalnej „od czasu do czasu” wykonywało 746 tys. osób, co stanowiło 4,6% ogółu pracujących. W kolejnych dwóch kwartałach populacja ta liczyła 507 tys. osób oraz 802 tys., tj. odpowiednio 3,1% i 4,8% ogółu pracujących w tych kwartałach.

Wprowadzenie w Tarczy Antykryzysowej 4.0. nowych zapisów dopuszczających pracę zdalną, przy dużym wysiłku firm/pracodawców (w tych segmentach gospodarki, gdzie to było możliwe), jak i pracowników i ich rodzin próbujących w tym czasie połączyć pracę w domu z opieką nad dziećmi/nauką zdalną – „zrewolucjonizowało” i zwiększyło możliwość wykonywania pracy na odległość.

Główny Urząd Statystyczny gromadzi też dane o pracy zdalnej w ramach sprawozdawczości przedsiębiorstw, czyli informacji pozyskiwanych od pracodawców. Z przeprowadzonego badania popytu na pracę³⁰ wynika, że udział pracujących, którzy w związku z sytuacją epidemiczną pracowali zdalnie największy był w I kwartale 2020 r., najmniejszy natomiast w III kwartale, kiedy zmniejszone zostały niektóre wprowadzone wcześniej ograniczenia związane z rozprzestrzenianiem się wirusa Sars-Cov-2. W końcu IV kwartału 2020 r. odsetek osób pracujących zdalnie w związku z ograniczeniami w gospodarce wprowadzonymi z uwagi na COVID-19 ponownie się zwiększył i wyniósł 10,8% (o 5,0 p. proc. więcej niż w końcu III kwartału 2020 r.). W IV kwartale skala wykorzystania pracy zdalnej w sektorze prywatnym była mniejsza niż w sektorze publicznym. Wykorzystanie pracy zdalnej w celu ograniczenia zagrożenia pozostało największe w jednostkach zatrudniających powyżej 49 osób. Udział pracujących zdalnie w jednostkach tej wielkości wyniósł 12,6%, było to o 5,0 p. proc. więcej niż w III kwartale 2020 r. W jednostkach zatrudniających do 9 osób pracę zdalną świadczyło 6,5% pracujących, natomiast w jednostkach od 10 do 49 osób ponad 9%. Odsetek wykonujących pracę zdalną różnił się istotnie w zależności od rodzaju działalności prowadzonej w miejscu pracy. Najwięcej pracujących zdalnie było w sekcjach PKD „Informacja i komunikacja (w IV kwartale – ok. 60% pracujących w tej sekcji pracowało w trybie „home office”). Na drugim miejscu była działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, potem działalność finansowa i ubezpieczeniowa, a także edukacja (ok. 35%, 30%, 26% pracujących w danej sekcji pracowało zdalnie).

³⁰ Por. Wpływ epidemii COVID-19 na wybrane elementy rynku pracy w Polsce, GUS, Warszawa 2020, 2021
[Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Rynek pracy / Popyt na pracę / Wpływ epidemii COVID-19 na wybrane elementy rynku pracy w Polsce w czwartym kwartale 2020 r.](#)

Z uwagi na charakter prowadzonej działalności najrzadziej pracę zdalną wykonywano w budownictwie, zakwaterowaniu i gastronomii, górnictwie i wydobywaniu, a także opiece zdrowotnej, przetwórstwie przemysłowym, rolnictwie, leśnictwie, rybołówstwie i rybactwie.

Podsumowanie

Niniejsza publikacja obejmuje swoim zakresem okres do IV kwartału 2020 r. włącznie. Niestety, I kwartał oraz początek II kwartału 2021 r. także przebiegały w cieniu walki z wirusem Sars-Cov-2 oraz jego mutacjami, co miało wpływ na rynek pracy. Jednocześnie pojawił się optymizm i nadzieja na polepszenie sytuacji zdrowotnej, związane z opracowaniem szczepionek oraz ich coraz większą dostępnością. Z konsekwencjami gospodarczymi związanymi z trwającą już od ponad roku pandemią COVID-19 zmierzyć będzie się musiał w kolejnych miesiącach także rynek pracy: pracodawcy, pracownicy, ich rodziny, a także pozostała część społeczeństwa.

Recapitulation

The scope of the presented publication embraces the period until the fourth quarter of 2020 inclusively. Unfortunately, also the first quarter and the beginning of the second quarter of 2021 were overshadowed by the fight against the Sars-Cov-2 virus and its mutations, which had an impact on the labour market. However, at the same time, a wave of optimism appeared and the hope for improvement in the health situation, related to the development of vaccines and their increasingly easier availability. The economic consequences connected with the COVID-19 pandemic lasting for over a year, will also have to be faced by the labour market: employers, employees, their families, as well as the entire society.

Lista wybranych publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, w których można znaleźć więcej informacji o zagadnieniach poruszanych w niniejszym opracowaniu:

The list of selected publications of the Statistics Poland providing more information concerning the issues addressed in the presented publication

Częstotliwość miesięczna:

- Biuletyn Statystyczny, GUS, Warszawa, 2020, 2021,
- Informacja społeczno-gospodarcza GUS, Warszawa, 2020, 2021,
- Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw; Informacja sygnalna, GUS, Warszawa, 2020, 2021;

Częstotliwość kwartalna:

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski, GUS, Warszawa 2020, 2021,
- Bezrobocie rejestrowane I-IV kwartał 2020 r., GUS, Warszawa 2020, 2021,
- Wpływ epidemii COVID-19 na wybrane elementy rynku pracy w Polsce, GUS, Warszawa 2020, 2021;

Wydania niecykliczne:

- Wybrane aspekty rynku pracy w 2018 r., GUS, Warszawa 2018;
- Zeszyt metodologiczny. Statystyka rynku pracy i wynagrodzeń, GUS, Warszawa 2018, aktualizacja w grudniu 2021 r.,
- Zeszyt metodologiczny. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS, Warszawa 2018,
- Zeszyt Metodologiczny Meldunek o działalności gospodarczej przedsiębiorstw, GUS, Warszawa 2019,